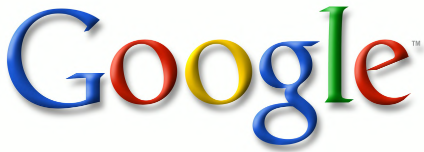
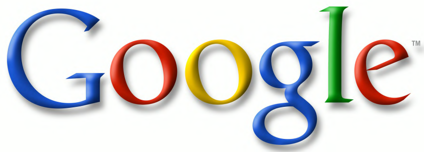
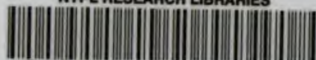

HANS E. KINCK

ITALIENERE

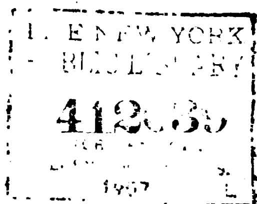
ITALIENERE

HANS E. KINCK

ITALIENERE

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1904

AKTIE-BOGTRYKKERIET
(DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI)

Dette er et udvalg av endel artikler og breve jeg de sidste par aar har skrevet om Italien. Det jeg søgte at gi et glytt ind i, var folkets liv fra idag — ind i det som optog sindene, og ind i sindene selv. Og jeg valgte nuets problemer, naar noget helt speiled sig der og gav et billede.

Det var kendskab til det levende Italien jeg selv mest savned, da jeg første gang kom der syd. Jeg tænkte, disse breve kunde gi vink og bli til lettelse for dem som ønsked et saadant indblik. Derfor samler jeg nogen av dem i denne bog.

Her er ingenting om gammel kunst — man har jo der ciceroner, man har Burckhardt og man har Bernhard Berenson's tre fortræffelige smaabøger. Og jeg har lat banditer og røverhistorierne ligge; de er jo kun døgnpresse-fluer, og har ingen sammenhæng med det som nu gror og vokser i landet.

H. E. K.

INDHOLD

Mit reisefølge

Det var i Basel. Jeg gik ind i tredje klasses ventesal. Der var stimlende fuldt av italienere. Det var mest unggutter i tyve aars alderen, som hang hverandre paa skuldrene og hadde saa mangt at fortælle hverandre efter sommersjauen i det fremmede land.

Det var arbeidere paa hjemvei fra Schweiz. Der kommer en 70 000 væltende hjem fra nord saadan hver høst. Det var disse arbeidere, som under hungeroprøret vaaren 1897 stimled sydover mod grænsen, naive som børnene i hint barne-korstog, for at hjælpe sine kolleger, oprørerne i Milano, i Reggio, i Bologna, og som naadde frem over Alperne til grænsen, da opløbene var kuet av militær overalt, og som saa smuldred fra hverandre av sig selv, ligesom børnene i hint korstog.

Der sad ogsaa gamle folk her; der sad en liden sammenskrumpet mand i blaa busserul,

med et bukkefysiognomi, saa senet av slit; han hadde arbeidet hos franskmænd og kunde si *s'il vous plaît*, og de andre kaldte ham «master».

Der sad vel ogsaa anarkister her. Der sad en alene og skuled rundt paa vrimmelen og kanske tænkte vildsomme tanker om det land, som ikke stelte sig slik, at det kunde ha sine sønner hjemme i arbeide; han hadde en reisning som en romersk imperator. Han sad alene paa en hel langside av det lange bord; for ingen likte at sidde paa den side. De hadde alle en haandkoffert, som de hadde gjort selv; en kunde se det paa façonen, hvor den individuelle smag hadde boltret sig. De var av tyk pap, og saa hadde de stivet dem av med tynde træspiler indvendig, og udvendig hadde de trukket dem med grov strie; paa hjørnerne hadde nogen syet sorte lærlapper.

Arbeiderne stormed kupéen, da toget kom, sled hverandre overende med kofferterne, svor, — svor saadan i ustanselige strømme, saa man tænkte paa stegning ved langsom ild: *Por-r-r-r-ca Maria-a-a!*

Der var viltert opbrud over dem alle.

De hærmed efter alle lyd, efter jernbanens støn, efter de tyske konduktørers rop ved stationerne, efter piben, efter skurringen, naar toget bremsed; de kagled ogsaa, de hærmed efter alleslags dyr; de sad og øved sig paa det.

Denne imitationstørst rendte aldeles av med dem; denne evne er deres styrke, — som den er deres svaghed; hele den italienske bildende og skrivende kunsts svaghed er den for øieblikket. Der er saaledes efter mit skøn kun én virkelig original digter for øieblikket i Italien — og selv han er ikke altid original.

Deres digtere og deres malere — og især deres billedhuggere — er alle lærenemme, som ikke tutler sig langt væk i eksperimenter, — som derfor heller ikke bringer noget nyt, — altid med det skarpe blik for alt, som slaar an. Det er den samme kloge dygtighed, det samme slags praktiske greb paa, hvad kunst er, — som møder en hos Benevenuto Cellini, naar man følger faserne f. eks. i hans Perseus. D'Annunzio er typen nu; Abbed Perosi er vel ogsaa typen paa sit omraade — den kirkelige musik, hvor Wagner gaar saa sterkt igen. Og italienerne kalder dem begge «*genio*».

Man sad og tænkte paa dem, naar man hørte denne imitationssyge gribe om sig i kupéen, — hørte jubelen, naar en fik det til. Det er underligt: det var dog denne race, som frembragte de originale renæssancemestre. Men i det øieblik maa blandingen ha været rigtig mellem germanske og latinske bestanddele; da kom der ogsaa heldige omstændigheder til; det

var ikke noget mindre som kom til, end at middelalderens naive gemyt strøg flag, og individualiteterne vaagned, og folkets mystik for første gang ligesom gjorde sig rede til at stige i grav. Da skedde gennembruddets under.

Nu er racen for afklaret til at skabe nyt — den synes saa. *De hærmer.* — Og *det* kommer vel med i skuespilkunsten.

Ligeoverfor mig sad en mager mand med store kindben; jeg opsnapped av hans pas, som han bredte ud ret som det var, at han var 25 aar. Han var løs og slap i munden, med en forsømt grissen knebel; hadde skæve trillebørnæver — lillefingeren var blit rudiment. Han spytted hele tiden; han slap vinduet ned for at spytte ud av det; men saa begyndte det at trække, og han satte vinduet op igen. — Ved siden av ham sad en blass unggut og gjorde et servilt forsøg paa at indsmigre sig hos mig ved et mundspil; men jeg lod som jeg ikke forstod det; — og han syntes ogsaa selv tilsidst, at det dog ikke var en klang som i mandolinen, og opgav det.

Der kom en station, hvor toget holdt nogen minuter. Og arbeiderne stormed ud. Men mundspil-virtuosen bela ikke sin plads; og da han kom ind igen, var den optat af «master». Min spyttende genbo protesterte paa sin vens

vegne; men det hjalp ikke. Pladsen var ikke markeret, svarte «master».

— Jo! — hans koffert stod under bænken.

— Ja; men vil man markere sin plads, maa den sættes op paa bænken! — De skrek. De svor. — «*Anarchicciuolo!*» (fille anarkist) — ropte min genbo; han blev saa sint, at han glemte vinduet og spytted lige i ruden. — Man samled sig til; men tog ikke parti, — bare nød det som et skuespil. Konduktøren begyndte at spasere op og ned derude, vel for at passe, at knivene ikke kom op. Og da de hadde faat rase ud, reiste «master» sig og avstod sin røvede plads uden et ord.

Der var i det hele tre trætter om pladsen. Naar jeg husker mig om, saa var der stilt bare to gange i kupéen. Den ene gang var, da en jæger kom ind med et stort knippe fasaner. Det var ikke av beundring for jægeren; det var, fordi de i dette vakre fugleknippe saa følgen av det rammende skud, saa død. Der laa sydlandsk blodtørst i denne stilhed, en slags mættelse. Og jeg hørte en av dem svælged.

Den anden gang var, da jeg tog op Fredrikshalds fyrstikker; de hadde ikke set den sort. Men én hjalp dem over forundringen og fortalte, det var av den sort som ikke lar sig tænde paa stenmuren.

Jeg var nemlig den eneste, som ikke var italiener i kupéen. Jeg hørte de sad og funderte paa den «fremmede»; nogen holdt paa «*francese*», nogen paa «*tedesco*», og andre muligheder forelaa ikke, eftersom deres geografiske viden ikke bredte sig længer.

Min genbo spytted av vanvare paa min sko, og det syntes han var leit med det samme og tænkte paa at gøre undskyldning og stjal et hurtigt blik op paa mig; jeg sad uden en trækning i ansigtet. Han kunde ikke rigtig skønne det, og saa saa han op paa mig engang til, og jeg saa, der fór en dævel i øiet paa ham, at kanske jeg hadde merket spytten alligevel og var for feig til at si fra, fordi her var saa mange italienere. Da retted han sig: det var visst en tysker! Og blunked bort til mundspil-gutten: «*tedesco!*» — Og da saa konduktøren kom ind og jeg spurgte ham om noget paa tysk, var gaaden løst. Det hvisled foragtelig over bænkerne: «*tedesco!*»

Og da begyndte det. Det begyndte med min hat og dens façon. Saa gik det videre; jeg hørte master rope: «*potaiuolo!*» (ɔ: krumkniv til beskæring af trær); det gjaldt min holdning. Det suste gennem luften av nye gloser og nye indfald. Jeg nød det, trods alt; for det er et ægte italiensk træk, et ægte udslag. Det var den samme trang, som fandt sit udløb

i «jamberne» i den græsk-klassiske imports tid. Man behøver bare minnes hint hjærteløse digt av Catul, den latinske digtnings eneste virkelige lyriker.

Men jamberne kunde ikke holde sig saa godt, fordi der stod en mand bag, og han kunde knibes igen og skamhaanes paa samme maade. Derfor hadde denne ustyrlige haanlattertrang skabt maskerne. Der fandt den udløb, og ingen stod inde for udfaldene. Der er noget feigt i det, en anonymitetsfeighed. Men deres trang fandt udløb, — og den lader sig nu ikke engang styre, fordi den er et opkomme av folkenaturen, og derfor har maskerne holdt sig til den dag idag — vel den mest ægte og originale skabning, som den italienske literære kultur har at fremvise.

Den ubændige skadefryd ved det mislykkede, som man træffer hos dem, — er noget av det samme. Deres gaminagtige lyst til at glefse sin velgører i hælen, — er ogsaa noget av det samme.

Men her, i kupéen, fik dette kostelige opkomme-væld av haanlatter sin mening og berettigelse i racefølelsen. — Selvfølgelig! i det øieblik jeg vilde reist mig og holdt en tordentale, sagt jeg ikke var tysker, — sagt «*tedesco*» med deres egen haanlige hvæsning, og saa høljet dem over med skældsord for mangel paa levemaade,

som hvert især fulgtes av et fast og urokkeligt blik, — da vilde de hvisket servilt: «*É un signore!* — *Sicuro!*»

Og han med mundspillet vilde gjort et nyt forsøg paa at træffe den fremmede mands fædrelands toner. Jeg reiste mig ikke; jeg lod dem flyde ud og gli indover mig. Man faar blandt andet se mere, naar man lader folk flyde ud.

Og det jeg vilde se, var deres racefølelse. Denne samling som sad hèr, var den mest internationale, jeg kunde træffe av italienere; det var netop de med sit eget land mest misfornøiede. Men deres raceinstinkter var i orden paa hver eneste en.

— — — «Master» reiste sig og foredrog èn nidvise over tyskerne; den var yderst slem saavel i aand som især i glosevalget. Hele kupéen satte i med. Den var stundom saa slem, at de nærmeste søgte at kvæle forsmædelsen og satte i med «*pong-pong*» eller «*sing-song*»; og da skotted de bort paa mig med skelmsk medynk. Men de var i en eneste kluklatter-jubel alle tilhobe; jeg har sjelden set noget mere spillende end disse øine, naar man kom til de slemme steder.

— — — Der kom en ny station med nogen minuters pause. For at følge «masters» reglement tog jeg min koffert ned og markerte min

plads. Da jeg kom tilbage, laa «master» der udstrakt, og min koffert stod oppe paa hylden.

«Jeg satte kofferten paa bænken,» sa jeg. Han lod som han ingenting forstod: «Ja, nu staar den der,» sa han og pegte opad, «den har det godt nu». — *Che brigantaggio!* Og jeg maatte finde en ny plads.

Borte i kroken hvæste det til svar fra «master», som nu strakte sig over to siddepladse: «*Tedesco!*» Og borte paa en anden bænk blev en nyankommen gut, som virkelig var tysk, lempelig skøvet ud av naboen, som ogsaa vilde strække sig: «Sie sin dæitsch!» var hans korte forklaring.

— — — I Luzern stod der et nyt tog. Udenpaa to vogne stod «*Chiasso*» — den italienske grænsestation. Og italienerne stormed den vogn, for det var jo did, de skulde. Men derinde sad et par tyske damer, og de kaldte paa konduktøren. Han jaged italienerne ud igen og lod dem faa en kupé for sig selv, og mig negted han ogsaa adgang til Chiasso-kupéen.

Men da han hørte, jeg snakked tysk, sa han: «Ah, Sie sind Deutscher! Dann langweilen Sie sich hier.» Og jeg blev vist tilbage igen til Chiasso-kupéen. Damerne reiste sig og vilde gaa. Jeg kremted en lun germansk kremt. Og de satte sig beroliget igen.

*

Det var hid, jeg vilde med dette brev. Jeg vilde fremvise, hvor racefølelsen er uovervindelig stærk i Norditalien, — hvor italienerne dog føler sig i modsætning til tyskerne. Jeg mener ikke her at ha ført noget bevis for Norditaliens fremtid; racefølelse alene redder intet folk. Men den er dog den vigtigste indre betingelse for at bestaa, ligesom for den enkelte hans selvfølelse. Derfor drog jeg den frem.

Giuseppe Giusti, deres store revolutionslyriker fra 40-aarene, har git det adækvat udtryk av blivende værd i det uforlignelige digt *Il delenda Cartago*, som aander slik foragt, som er saa fyldt av ætsende racefølelse, med den grætne slut:

Vogliam, tutti quanti siamo,
L'Italia, Italia, e non vogliam Tedeschi.
Vogliam pagar di borsa e di cervello,
E non vogliam Tedeschi: arividello!

Det er ingen stolt udfordring til en lige stillet; det er bare en simpel udkastningsakt av paatrængende, som ikke har levemaade til at gaa selv. Et av de haanligste digte jeg kender.

Deres racefølelse er i orden ligeoverfor tyskerne. Det er tyskerne, som har Adige-dalen, Triest, Fiume — hele «*Italia irredenta*» (uigenløste).

Og Crispi kendte aversionen paa den kant; den vilde holde sig trods triplealliancen. Det gjaldt at faa istand en spænding paa den anden kant mod det racebeslegtede Frankrig, som især Piemont staar saa nært, — det maa ha været hans tanke, for derved at kunne smelte nord og syd sammen, at samle Italien ved en skærpet racefølelse. Der er et rigsenheds-moment i hans storpolitik. Og den geniale tanke har han lært av Bismarck, som skabte sammenhængsfølelsen og rigsenheden i Tyskland ved en mur av fiender gennem denne strimmel land, han tog fra hver nabo, ved den skærpede racefølelse. Men denne Crispis tanke var en dyr tanke for Italien. Den har kostet i øgede krigsudgifter og i omsætningstab som følge av bruddet med Frankrig ca. 9 milliarder. Bare vinudførselen indbragte 470 mill. lire aarlig før bruddet, efter 144. Men det har alligevel været en tanke, og hans triplealliance var ikke bare stormagts-galskab.

Tilnærmelsen til Frankrig øger for hvert aar nu. Ligeoverfor tyskerne staar Giustis vers uflyttelig fast, selv om tiderne ikke er de samme som dengang:

Non vogliam Tedeschi!

Og Norditaliens aviser støtter begge dele.

Sydover sletten fra Milano

Det var blit godveir, da jeg om morgenen kørte til stationen. Skrattende solskin under blaa høst-himmel. Skravlende mennesker langs de hvide murvægge! En saadan godveirsmorgen efter uveir i Italien skaber en følelse, som det første saltvandsbad i det fri skaber den første virkelige sommerdag hjemme i Norge; der dirrer en sundhedens ekstase gennem luft og sind — en opstandelse er den, for krop og sjæl . . . .

*

Paa stationens trappe, og udover vestibulen, og paa perronen, sad der fuldt av arbeidere paa sine hjemmegjorte stri-kofferter. Det var mine gamle venner fra Luzern og Lugano. Der var en i blaa fransk bluse, som jeg nok syntes, jeg skulde kende igen; det var «master», som kaldte mig «tedesco» og førte an i nidvisen. Kanske

han hadde hat politivanskeligheder paa grænsen, siden han var saa forsinket. Men ingen av de andre kendte jeg. Det var dog den samme slags mennesker; men noget av det ubændige opbrud, som var over dem oppe i Schweiz, hadde lagt sig; de var kommet ind i sit eget land, og karabiniererne stod og skulte mørkt paa stationen.

Vi blev en halv time forsinket paa grund af arbeidersværmen. Vogn paa vogn hægtedes for. Det stimled ind ustanselig og fyldte pladsene. Det blev tilslut et vældigt tog, og da det gik, stak to hoder ud av hvert vindu og prøved at tælle vognene og ropte i beundring: *Porrrr-co dio! che trrrreno!* . . .

Det rutscher arrig avsted. Personalet er nervøst; det er bare unggutter, som springer langs det lange tog og skriger stationerne, forat det skal gaa rigtig rapt. Og ropene til avgang gaar slag i slag med stationens navn: «*Partenza!*» (avreise) — «*Pronti!*» (færdig). Toget ruller sint og uvorrent sydover gennem sletten, denne slette, som er som et vældigt schakbræt, delt i store firkantede ruter ved kanaler, hvor der flyder vand fra elvene omkring. Det er maismarker, rismarker, slaatteenge. Og ude paa sletten hist og her staar et slot ved enden av en lang popelallé; det staar gerne tomt, med de grønne skod-

der fore. For godsbesidderne har forpagtere — og de har tit igen bygselmænd, og selv øder de sine indkomster inde i en av de store byer. Som regel tilhører disse eiendomme omkring Milano det milanesiske aristokrati; men ogsaa meget tilhører det vinskibelige bourgeoisi, som har arbeidet sig op.

*

Her ude paa dette vældige dambræt av en slette spiller godseierne schak med bønderne. Der er dem, som tror, at de spiller kanske saa længe, til der kommer tider, som slaar brættet overende og blander brikkerne paany. Herude fra disse marker er det, vi læser saa tit i italienske aviser om arbeidere, som faar pellagra, fordi de ikke har raad til at koge sin maisgrød i salt; her hænger en 60—70-aaring i sygdomsavsindet sig op i et træ, som avslutning paa et helt liv i sult; eller han kaster sig ud av et vindu. Hvis man ikke i tide faar ham anbragt paa det overfyldte hospital for pellagra-syge.

Bonde-streikerne har iaar pjutret som en lang lunte over sletten, helt fra Schweizergrænsen til Ferrara og Ravenna ved Adriaterhavet. Den pleier jo at pjutre hvert aar; men iaar har den pjutret mer ustanselig end ellers.

Jeg skal nævne nogen tal, som gir indblik

i lønningsvilkaarene. Mere vesterpaa ligger Lomellina-sletten, hvor der arbeides paa rismarker og med rensning av kanalerne; der har det især gaat for sig med streiker denne vaar og sommer. Arbeiderne forlangte følgende tarif: fra december til februar 17 centisimi (10 c. = ca. 7 øre) timen og en arbeidstid av $7^1/_2$ time, fra mars til mai 27 c., naar de arbeided i vand[1], 22 c. paa det tørre og arbeidstid $8^1/_2$ time, fra juni til september 33 c. og tid 9 à 10 timer, oktober til november 27 c. i vand, 22 c. paa det tørre og $8^1/_2$ time. — Alt dette er selvfølgelig paa egen kost.

I nord for Milano ligger Bergamo. Her forlangte bygselmændene, som drev dyrkning av silkeormen, bl. a. 1.50 om sommeren, 1 lire (ɔ: 70 øre) om vinteren, istedenfor som før 70 centisimi dagen hele aaret rundt.

I sydøst ligger Bologna-distriktet; her har kanske streikerne hat en mere paagaaende karakter — de vil gerne faa det, eftersom de nærmer sig agitationscentra, som Ferrara, Ancona, Ravenna; Ancona er et anarkist-bøle. I en kommune her forlangte kvinderne 90 centisimi dagen for 9 timers markarbeide (hypping, luging); under ris-

---

[1] Følge vedtægt i det militære ingeniørvæsen regnes 7 timers arbeide i vand (naar det gaar over 20 centimeters dybde) lige med 10 timer paa det tørre.

høsten forlangte de 1.20 som minimum og ved tærskningsarbeide 1.70. Mændene forlangte henholdsvis 1.70 og 3 lire.

Bent i øst ligger Mantua-distriktet, endvidere Padua-distriktet, Ferrara — allesteds har der været bondestreiker.

Men jeg skal ikke nævne flere tal dennegang. Dette var altsaa arbeidernes lønningsideal, og de pleier ved streiker at være en 25 à 30 pct. høiere end den tidligere lønningstarif. — Av lønnen betaler hver — efter statsøkonomers beregning — ca. 30 pct. til staten i indirekte skatter.

De fleste forpagtere og eiendomsbesiddere gav mere eller mindre efter for kravene denne gang. Regeringen, som ellers ved streiker pleier at sende tropper for at hjælpe godsbesidderne med indhøstningen, tilbød denne gang at være behjælpelig med voldgift isteden. — Og det gik sjelden blodig for sig, der var mere av forhandlinger end av opløb. Der er dem, som har tat et godt varsel av dette, at der nemlig ikke behøver komme tider, som slaar hele schakbrættet overende og blander brikkerne . . . .

*

— Jeg spurgte en av arbeiderne i kupéen, hvad de hadde gjort i Schweiz og i Frankrig?

— De hadde gjort alt: «De gør huse, og de gør jernbaner, og de gør veie — *fanno tutto tutto!*»

— Men dere høster ikke?

Han smilte: — Nei, der er ikke noget at høste i Schweiz og Frankrig.

— Og lønnen?

— Den var omtrent den dobbelte av her.

Og borte i kroken begyndte «master» at harske sig og dreied lirekassen om misèren. Man hører det øieblikkelig paa den maade, de siger «*governo*»; det faar stadig skylden — og fortjener den delvis altid. Men alle glemmer, at skylden her, som i enhver parlamentarisk stat, først og fremst ligger i deres eget uduelige folkevalgte kammer.

*

Der steg en vigtigper av en jernbanefunktionær ind, mens «master» harsked sig som værst, og satte en konveks lorgnet ytterst paa næsetippen og bad om at faa se billetterne; arbeiderne hadde ogsaa et papir — saavidt jeg kunde opfatte sagen — fra deres borgermester; der er rabat paa partier paa italienske baner. Og kontroløren høljed «master» over med skældsord, fordi ved første øiekast billet og papir ikke syntes at være i orden. Og «master» reiste sig op og stod der

saa slunken og bukked og nikked og jatted med den irettesatte lange hals: «*Ah si!* — *Ecco! ecco!* — *va bene!*» Saa man fik lyst til at rope «krumkniv!» tilbage til ham. Og saa viste det sig tilslut, ovenpaa skældsordene, at papir og billet og alt var i den skønneste orden! Den konvekse administrative lorgnet gled videre uden en undskyldning.

For det er hemmeligheden ved gangen i det indre samfunds-urverk: der har levet mange signorer nedover tiderne i det land. Den menige mands instinkt er at si *Si, signore!*

Toget braaked arrig videre. Og arbeiderne maatte staa i kupéen; jernbaneselskabet solgte billetter, men sørged ikke for plads. Og de fandt sig i det, endda de saa, der stod ledige vogne igen paa stationen i Milano. De fandt sig i det, som de hadde gjort det før, en og anden med en rød flæk harme paa det ene kindben. Og de braaked med de andre. *Partenza! Pronti!* Kærringer blev kastet ud paa stationen i sidste øieblik. Og to kærringer kom ikke ud i tide med bylten gennem trængselen og blev med til næste station.

Der stod en rasende stationsmester igen paa perronen og knytted næver mod konduktøren og ropte, det var ikke hans skyld: «*Non é la mia colpa! Per mille diavoli!*»

Næste station. *Partenza! — Pronti!*

Der mangler en dame! skrek det fra toget.

Toget rulled ubønhørlig.

Alle togets glugger brølte; for hver mand tog del i den ulykkeliges skæbne:

«*C' é una donna al cesso!*» Og der stak fegtende hænder ud av alle vinduer, saa toget saa ud som et vældigt tusenben, væltet om paa ryg, famlende fortvilet med fødderne i veiret.

Langt borte paa sletten kom der travende en tyk frue ud fra angældende lokale. Der stod en konduktør paa brættet og trak hjælpeløs paa skuldrene til hende. Der stod en rasende stationsmester henne hos damen og frala sig alt og skrek, saa stemmen sprak:

«*Non é la mia colpa!*»

*

Toget braaker, og menneskerne braaker. Man lukker øret for ordene og bare hører støien. Hvor gør ikke fossesus en ensom og gir stilhed! Netop larmen gir stilhed. Men fosselarmen keder i længden, for den er saa ensformig og gør en tom. Men en menneske-larm keder ikke, for ved siden av susen saa har den blunkene i øinene, forskelligheden, den har ansigtstrækkene. Og man kan sidde i timer under menneske-fossens sus uden at kede sig, man blir bare ustanselig rigere.

Det er dog noget fortryllende deiligt i dette friske Italiens folkevæld — al denne sunde solhud, alt dette iltre Dionysos-blink i øinene, dette ubændige udfoldelsesmod i ondt og i godt! Disse mennesker er udadvendte, skyggeløse, som deres egne solskinsdage er det, saa herlig bornerte, at de ikke gider gruble eller forstaa andet end sit eget. Animal! Fordi de ikke ved, hvad tvil er som syge, fordi de mangler det kaotiske gemyt, som kan bli saa underlig sygt og føre til selvfortæring, men som ogsaa kan føre til skabelsesakter i kunsten, hvis intime finhed en italiener simpelthen ikke aner. Derfor tutler de sig ikke langt væk i sin kunst; derfor kommer de i skade for at skabe dybsindige, golde allegorier, naar de vil skabe symboler. Disse mennesker, det er et stof saadan over alle grænser sundt, at en nordbo maa vænne sig til det.

Og jeg kommer til at huske paa hjemme hos os, hvordan menneske-fossen gaar der, naar folk tørner sammen i gammen eller i trætte. Den begynder som en gammel svær stueklokke, som skal til at slaa, og man hører laaten vaagne dybt nede i maven og vokse, og klokken ligesom skotter mellem kneppene saa spidsborgerlig-lur efter Per og Paal sin laat. — I Italien er det som en murer faldt ned af stiladset uden varsko, med fjæler og bord og hele greien; det er, som

der falder murere uophørlig ned, og de slaar sig ikke ihjel, — de blir bare friskere av det. Og gir pokker i Per og Paal . . . .

*

Toget braaker. Man hviler ud i menneskelarm og i Milano-slettens sol.

Løvet er faldt av derude. Eller det er gult, og noget er brunt. For der er intet broget over en italiensk løvskog i høst; der er kun denne nuance fra gult til brunt. Der er ingen rust; eller blødende blod.

Langs hver kanal løber der to rader kuttede piletrær med en kvast av endnu blanke grønne blade, saa rank mod sky. Og mellem hver stamme luter en ung akacia, breder varsomme bladfingre udover mod vandet. Under en akacia etsteds ligger en flækket kat paa poterne og mimrer løvesteil i nakken og drømmer søde drømme om fuglesteg — solen falder ind mellem bladene netop paa den kridhvide flæk. Og paa brikkerne indenfor pileraderne gaar glinsende ungstuder og beiter.

Høit oppe i himlen hænger en lys sky og ved ikke, hvad vei den skal ta. Er dette novembers sidste dag? . . . .

Og det blir aften. Akaciaen lukker kulsen sine bladfingre, og hvid damp stiger op og lægger sig over slettens vældige schakbræt.

Bondeproletariatets første landsmøde

Det som egentlig foregaar i det offentlige liv her syd nu, det er proletariatets kamp for bedrede kaar; det gaar for sig med streik i streik — og længer sydpaa fremdeles med blodige bonde-revolter. Og springer man over dette, springer man over det som foregaar.

De sidste dage av november ifjor (1901) holdtes i *Sala dei Notai* i Bologna en kongres av bønder, som alle partier er enige om i sit slags var noget enestaaende i landets historie. Det var intet mindre end et landsmøde av Italiens jordarbeidere — *congresso nazionale dei contadini* — i alle de mange avskygninger, hvori de forekommer her i landet; der er jo en 7—8 forskellige sorter, alt efter deres arbeids- og forpagtningsforhold (*contadini; braccianti; mezzadri; coloni; obligati; bifolchi; giornalieri,* hvortil saa kommer de smaa selveiere — *piccoli proprietari).*

Hverken Frankrig eller Tyskland eller England kender vistnok til et saadant jordarbeidermøde for det hele land. Ca. 700 bonde-foreninger var repræsenteret med et samlet medlemsantal paa ca. 152 000, og repræsentanterne hadde moderation paa jernbanerne.

Den kom ikke ganske uventet. Den hadde saaledes hat en forløber i en kongres av bønder fra Pavia-distriktet, som holdtes i Pavia midt i september.

*

Som forhandlingstema var opstillet forslag til dannelse av en landsforening mellem jordarbeiderne — *federazione nazionale*; endvidere emigrations-problemet, en egen jordbrugs-lovgivning.

Hvert spørsmaal var døgnets mest brændende. Hvad det sidstnævnte angaar, saa blev der i juni fremlagt i kamret to forslag til lov om oprettelse av et arbeider-kontor — *ufficio del lavoro*. Det ene forslag kom fra to socialister, det andet fra minister-præsidenten Zanardelli; ifølge det sidste skal kontoret, som sorterer under agerbrugs-departementet, ha tilsyn med jordarbeiderforhold av alle slags, kontrakter, streiker og lignende. Og i forbindelse hermed skal der staa et voldgiftsraad for arbeidere — *consiglio*

superiore del lavoro. Dette forslag blev nu ligefør jul vedtat av kamret.

Der blev i kongressen talt om emigrationen, hvordan italienerne reiser til Amerika og godseierne begynder at bli rædde for at mangle arbeidshjælp. Der blev talt om streiker og om, hvordan samholdet ikke var stort nok, idet der kom jordarbeidere fra andre distrikter og paatog sig arbeidet o. s. v. Bondekoner stod op og talte. Der blev ogsaa vrøvlet endel.

Men man kom til selve sagen — dannelsen av en landsforening. Diskussionen kom her til at dreie sig om, hvorvidt de smaa selveiere skulde ha adgang eller ikke. Her greb nemlig socialistførerne ind, og de yderligst gaaende — professor Ferri fra Rom — modsatte sig deres adgang, mens Turati og andre, især av det republikanske parti, talte for adgang. Under denne debat viste det sig, hvor stærkt socialistisk farvet mødet var, idet pludselig hele forsamlingen ropte «leve socialismen!» Man fandt imidlertid et mellemforslag, ifølge hvilket foreningen skulde bestaa av to sektioner. Ligeoverfor andre arbeiderforeninger forbeholdt man sig frie hænder med hensyn til indtrædelse.

Man vedtog Bologna som sæde og nedsatte en komité paa 11 medlemmer. Det første, de vil kræve, er at bli anerkendt som retslig in-

stans ved jordarbeider-konflikter, med egne *probiviri* (skønsmænd) *agricoli*.

Jeg tror ikke, man lettelig overvurderer betydningen av denne kongres som led i det sociale reformarbeide i Italien, ikke saa meget paa grund av det enkelte partipolitiske rop, som lød under mødet: «*Socializzazione della terra!*» som paa grund af den sammenslutningens tanke, solidaritetsfølelsen, som her gjorde saadant mægtigt skridt. Ja, det staar for mig, som dette er det væsentlige, som er sket i det offentlige liv i Italien i det sidste aar, denne følelse av sammenslutningens nødvendighed for at opnaa bedrede kaar.

*

Forøvrigt er sammenslutningen mellem arbeiderne som tanke kendt nok og er ikke fra idag. Jeg skal nævne nogen av de former for sammenslutning, som eksisterer. Ligesom fabrikanter og handelsmænd hadde sin *camera di commercio*, som allerede for 10 aar siden ved lov fik sin retslige position som voldgiftsdomstol med sine *probiviri*, saa skabte arbeiderne *camera di lavoro* — det var fabrikarbeiderne i byerne, som skabte det, imod *camera di commercio;* men dette arbeidskammer har maattet vente paa sin lovformelige stadfæstelse til for-

nylig, da ministerchefen kom med sit forslag. Disse arbeidskammere — ialt 65 med medlemsantal paa 262 000 — har sin landsforening.

Saa er der *Società di mutuo soccorso* med en indbyrdes understøttelseskasse. Disse — ialt 530 — staar ogsaa i en landsforening.

Saa har man *Lega delle cooperative* med sin landsforening.

Alle disse tre har tat sigte paa at hæve arbeidernes sociale kaar. Men de har ikke udrettet, hvad de ønsked, skønt de jo har hat en ganske anden tilslutning end den 1898 ved lov oprettede *Cassa nazionale di providenza* (invalid- og alderdomsforsørgelse), hvor der ifjor kun var tre tusen indskrivelser istedenfor tyve tusen som paaregnet.

En følelse herav var det, som gjorde, at man sammenkaldte et stort landsmøde for alle tre i Reggio (Emilia) i oktober ihøst, forat man kunde bli enig om fælles optræden. Kongressen bestemte sammenslutning av de tre foreninger og valgte Milano som fælles sæde. Der faldt beslutning for, at ogsaa bønder og jordarbeidere kunde indskrives som medlemmer. Ogsaa her optraadte socialisterne med vidtgaaende forslag om alliancens forhold ligeoverfor streikeforeninger; men de var der i avgjort minoritet — 35 paa 150 repræsentanter.

Saa er der endelig de saakaldte *leghe di miglioramento* eller *leghe di contadini* eller — mere utilhyllet — *leghe di resistenza.* Det er jordarbeiderne, smaabønderne. Det var deres sammenslutning for hele landet, som skete paa den førnævnte kongres i Bologna. Av alle foreninger er det disse, som for øieblikket egentlig ér alvorlige for tingenes tilstand, eftersom de tildels har faat et saa stærkt agrar-socialistisk præg. De er av ny dato; de begyndte i Mantua-distriktet i april ifjor[1].

Men ogsaa disse har tradition i det agrarreformatoriske arbeide i Italién. Saaledes som indenrigsministeren ifølge referat oplyste under en debat i senatet iaar, gaar gæringen i dette distrikt tilbage til 1883—84. Forholdene er i grunden uforandrede, gentagelsen av misnøien iaar slavisk lig den, som da fandt sted. Den gang konstitueredes ogsaa *leghe*, som fik stormende tilslutning, saa der var 30 000 bønder indtegnet paa nogle uger; som drivfjær virked

[1] Kfr. forøvrigt Enrico Ferri: *La lotta di classe nelle campagne Mantovane* i aprilheftet av *Nuova Antologia* (1901). — Skønt de ikke rutter med saa lidet mynt, springer jeg her over *leghe cattoliche del lavoro*, som kræver konfession for at yde hjælp og saaledes ikke egentlig kan betragtes som et resultat av arbeiderbevægelsen.

ogsaa den gang den almindelige stemmeret, som netop da var indført (1882). Men bønderne var grønne og usikre og lod sig uden synderlig indvending arrestere av politiet, som opløste foreningerne og kvalte gæringen (rigtignok frikendtes samtlige av juryen aaret efter). — 1890 kom den kommunale stemmerets udvidelse, og i følge med den igen en ny demokratisk gæring, som resulterte i en slags arbeidskommunisme. Men medlemmerne snød hverandre. Og i 1894 opløste Crispi foreningerne paany.

Men sammenslutningstanken har saaledes tradition i den provins. Bøndernes fordringer iaar synes ikke indiskrete; de loved at avstaa fra streik, hvis de blev sikret 500 lire aaret (ɔ: lire 1.37 pr. dag).

Man slutted sig sammen i de tilgrænsende provinser; smitten bredte sig med rivende fart, til Modena-distriktet, til Verona o. s. v. — et eneste sammenhængende net av foreninger. Man blev bekymret. Man interpellerte regeringen i senat og kammer (i juni); man kræved, at indredepartementet skulde opløse foreningerne. Dets chef Giolitti svarte, at foreningsfrihed var der i landet, saa der var efter loven ingen adgang til at skride ind. Han sa bl. a.:

«Aarsagen til denne agitation er udelukkende økonomisk, derfor ophører ogsaa streik,

naar arbeiderne har opnaadd billige indrømmelser, og ikke har der været optøier. Det er sandt, at denne agitation ledes av socialisterne, men det er bourgeoisiets skyld det hele, som til denne dag ikke har gjort noget for sine arbeidere. Og bourgeoisiet har begaat en dumhed ved ikke at ha lat disse arbeidere indse, at de har mere at haabe av de konservative klasser end av dem, som vil bruge dem i parti-politisk øiemed.»

Og i denne holdning fik regeringen støtte i det konservative fagtidsskrift *Economista* (Florens).

Man hadde gjort sig unødige bekymringer. Der var streiker uavbrudt. Men de løb næsten altid av uden optøier. Der var streiker i alle brancher: jordarbeidere, kusker, bryggesjauere, fyrbødere, matroser, jernbanepersonale, vævere, spindere, tobaksarbeidere, telefonistinder, murere, sporveispersonale, gasarbeidere o. s. v. o. s. v. Det er vel ikke den branche, hvor der ifjor ikke har været streiket. Indtil midt i juni hadde der i Italien været 511 streiker, hvori 600 000 arbeidere deltog, deri ikke medregnet de tilfælde, hvor gods- og fabrikeiere straks gjorde indrømmelser. Det til den tid opnaadde paalæg i løn repræsenterte en aarlig sum av 48 millioner.

Til sammenligning: Man har regnet ud, at de direkte tab for staten bare i mai 1898 (under hungeroprøret) beløb sig til 66 millioner. Og

kursen paa italiensk papir var nede i 13 pct., naar det skulde veksles i guld, mens det i sommer og i høst har staat saa høit, som det ikke har staat paa mange aar (2—3 pct.). Kapitalisternes mørke spaadomme har saaledes ikke slaat ind; da saaledes nu i november det forløbne aars budget blev opgjort, viste der sig en indtægtsstigning paa ca. 50 millioner.

*

Som sagt, denne solidaritetsfølelse, som har fundet udtryk i disse landsmøder, er noget av en begivenhed i Italiens indre historie. En konservativ ledende avis som *Corriere della Sera* i Milano er enig i det og roper: giv agt!

Nu er der imidlertid udbrudt uenighed inden selve det socialistiske parti i dets hovedsæde Milano; i hele to aar har det skurret. Det er det gamle socialistiske parti med Turati, som mer og mer har faat sans for «taktik» og er blit lunkent, og saa er der medlemmer, som har skilt sig ud, ledet av Merlino, og dannet ny forening og hævder, at det som gælder, er at «holde den revolutionære aand ilive, saavel i partiet som i folket» — *federazione socialista.* Der har været gjort forsøg paa at mægle — f. eks. av professor Ferri; men det har vist sig, at spliden ikke lar sig bilægge. Aarsagen er

egentlig av personlig art. Og spliden har forplantet sig videre, til socialister udenfor Milano.

Der spiller endnu et faktum ind, som man nu ikke kommer forbi: Italienerne er ifølge naturel ikke synderlig anlagt for redelig kollektivisme. Og naar saa tillige regeringen er saa lur at negte partiet den opstivning, som ligger i politi og ydre tryk, saa melder de separatistiske lyster sig straks.

Mafiaen paa Sicilien

Aviserne har blaast en ny glose udover verden: «Mafia». Hver dag har de hat telegrammer og smaa notiser om retsskandalen i Milano, hvor en 6 aar gammel siciliansk mordsag nu er fore — en sag som efter prov i retten kunde været fore 4 maaneder efter ugærningen. En politifuldmægtig blev arresteret midt i retten; saa blev en deputeret Palizzolo fængslet. Hvad hele Italien har vidst mand og mand imellem, kom saa grelt frem, at man ikke voved andet end at skride ind. Det spøger for fler; der er en hel forbryderbande bag det bankchefmord. Men oprindelig var anklage bare reist imod en konduktør og en pensemand som delagtige i mord paa bankchef Notarbartolo.

Sagen var jo denne: Notarbartolo var en hæderlig og energisk mand, som i egenskab av

bankchef vilde skride ind mod misbrug og rense op i Sicilia-bankens forhold. Herved kom han for nær en almægtig mafioso, en av direktørerne, den deputerede Palizzolo, som undsa ham paa livet. En dag finder man bankchefens lig paa en jernbanebro nær Palermo med 27 knivstik i sig. Man var fra samme øieblik ikke i tvil om, at Palizzolo stod bag, var *mandante dell' assassinio*. Man vidste saameget om ham, at han godt kunde ha gjort det; han hadde staat bag penge-udpresninger og bag store tyverier. En politifunktionærs anmeldelse, som ogsaa uden omsvøb gik ud paa, at han var ophavsmanden, blev snappet op paa veien av en anden politifunktionær; Palizzolo hadde venner i alle kontorer. Hans haandlangere i mordet har været mafiosi fra en liden by nær Palermo — Villa Abate — en by paa 2 000 indbyggere, hvorav der ifølge prov i Milano-processen skal være kun tre hædersmænd, *galantuomini;* her i denne by hadde Palizzolo sine bedste venner. Specielt stod han paa intim fod med en viss Fontana, en falskmyntner og forbryder av værste sort. Han har efter al sandsynlighed forestaat mordet; han har været *capo-assassinio*, hjulpet av en anden. Og jernbanepersonalet har været medvidende, billetkontroløren og muligens bremsemanden, idet de to er blit skræmt til ikke at lægge hindringer i veien for udførelsen av mordplanen.

Det skedde en maaneskinsnat, 1ste februar 1893. Notarbartolo skulde ta ud til sin eiendom udenfor Palermo. Ved en station steg der to ind i hans kupé. Konduktøren lod dem passere uden billet-kontrol. Mordet skedde mellem de to stationer Termini og Trabia, hvor avstanden er 6 kilometer og tar 10 minuter. De var færdige før Trabia med ugærningen; thi den blodige kniv var kastet ud før den station. Da toget holdt ved Trabia, har altsaa morderne ganske rolig faat lov til at sidde inde hos liket i kupéen; man fandt nemlig liket to kilometer efter den station — det var kastet ud av vinduet ned i en fjeldbæk, som gaar like ned i havet; men liket blev, som sagt, uheldigvis liggende igen oppe paa broen. Mens det foregik, har bremsemanden sandsynligvis brugt bremsen. — Saa er morderne steget ud ved den tredje station — Altavilla —, og her har de været indom hos en familje Il Barone, ogsaa en forbryderfamilje, og vasket sig og byttet klær.

At dette er sammenhængen, er alles opfatning, og den delte ogsaa retten i Milano.

Men dette første spor av ugærningen, besøget hos Il Barone, har forundersøgelsen søgt at udviske. Thi dette spor pegte jo udover togpersonalet og mod de egentlige, høitstaaende ophavsmænd. Di Blasio,

Palizzolo's bedste ven og valgagent, leded forundersøgelsen.

For det første holdt den paa i seks aar. Og da vidnerne saa blev forhørt, var der kun vage svar. Lagretten spurgte f. eks. konduktøren: «Men hvorfor kontrolerte De ikke billetten for disse to ukendte som kom ind?» — «Ja, jeg maa ha glemt det, da.» — «Men da mordet var begaat, og hverken Notarbartolo eller de to ukendte var i kupéen, la De ikke merke til det?» — «Ja, jeg maa ikke ha lagt nogen bræt paa det, da» o. s. v.

Fontana arrestertes vistnok straks efter mordet. Men Forundersøgelsen lar ham godtgøre sit alibi i Tunis og slipper ham. Der var forresten folk som paastod, at de hadde set ham i Villa Abate morddagen. Men selv om hans Tunisreise ikke var løgn, kunde han dog i virkeligheden ha rukket til at være tilstede morddagen. Forundersøgelsen tar imidlertid hans alibi for godt.

Men det mest groteske billede av italiensk retspleie gir resultatet av husundersøgelsen hos Il Barone, hvor morderne hadde skiftet tøi. Først halvanden uge efter mordet var politiet der. I dokumenterne er der opført som beslaglagt et strømpepar med blodflækker paa. Retsforhandlingerne nu i Milano stod paa omtrent i to maaneder,

og den meste tid gik vistnok med til disse strømperne. Forkortet stiller, saavidt en kan skønne, resultatet sig saa: Retten til Blasio: Hvad var det, De beslagla? — Et kvindfolke-strømpepar. — Saa fremvises der et par i retten. Det er et mandfolke-par. — Blasio: Ja, det kvindefolkeparret fik Il Barone straks igen, fordi det var uden betydning. — Et strømpepar med blod uden betydning?! — Ja, det var bare griseblod! — Men hvordan kunde De straks se det uden kemisk undersøgelse? — En ny politimand kommer ind og prover: Det var et mandfolkepar og et blodigt haandklæ, vi beslagla. — Retten: Et haandklæ med blod paa? Her staar ingenting i papirerne om et haandklæ! — Jaja, en pakke tøi, altsaa. — Blasio: Ja, det var en anden gang de mandfolke-strømperne blev beslaglagt. — Retten: Men de var løse og ikke i pakke efter dokumenterne? — Mandfolke-parret fremvises igen for politimanden: Nei da, det er ikke disse! — Blasio lægger ud og taber sig i en ordflom: Dette var et andet par igen! — Retten: Der er altsaa tre strømpepar! Og det som retten har nu, er hverken det første eller det andet beslaglagte par. — Røret stiger. Og familjen Il Barone besvimer. — Sagen blir simpelthen siddende fast i dette groteske «*imbroglio delle calze*». Snart siger vidnerne, det var koblod paa strømperne, snart griseblod, snart

andet blod. Og strømpeparrene viser sig delvis at være ekspederet av politiet til øvrigheden med underskrift av folk, som ikke har været tilstede ved husundersøgelsen! — De er kort sagt ombyttet! Haandklæet er borte! Og familjen Il Barone, som altsaa kender morderne, har gaat løs den hele tid! Politiet kan ingen oplysninger gi; selv de vageste svar maa presses ud. F. eks. retten spør: Men naar strømpepakken er ombyttet, hvem kunde De tiltænke det? — Politifunktionæren: Ingen. — Men naar det nu er gjort, hvem vilde De tiltænke det? — Ja, saa kunde jeg kanske tiltænke Blasio det. — Men konduktøren sidder paa anklagebænken som eneste skyldige i mordet, og saa bremsemanden som hans hjælper. Efter ledelsen av denne forundersøgelse hadde Blasio faat en orden — gennem Palizzolo som mellemmand.

Retten i Milano forlangte imidlertid fængslingskendelse mod disse politimænd og vidner, som stod og løi i munden paa hverandre. Hele otte blev arresteret.

Og tilslut sa den ene efter den andre høilydt i retten, at Palizzolo stod bag mordet. Aviserne skrev det. Det vokste til en storm. Den almene opinion og vidneprovene snørte sig saaledes om ham, at han ogsaa tilslut blev arresteret, trods alle sine ordner og trods sit stortings-

mands-patent, sammen med sin ven Fontana. — Sagen gik til ny forundersøgelse.

Men da Palizzolo først sad fast, voged man sig ogsaa ikast med en ny sag, et ældre mord, hvor beviserne laa støere til at bygge paa, — især efterat konduktøren i den anden sag døde, mens den ny forundersøgelse stod paa. Og denne sag rykked derfor nu endog i forgrunden. Den gjaldt mordet paa en eiendomsbestyrer Miceli. —

Udenfor Palermo ligger et svært arvegods — *Latifondo Gentile* — og der var i sin tid en flerhed, som hadde arve-krav paa det. Som bestyrer av denne plantage indsatte vedkommende administration Miceli, en kraftig og uræd og retskaffen mand, just av samme umedgørlige stof som Notarbartolo; gennem sin kone hadde han ogsaa arverettigheder paa godset. Men denne eiendom ønsked Palizzolo at tilvende sig. Først narrer han en av Gentile-slægten, en nærmest aandssvag mand, til at sælge alle sine rettigheder for 63 000 lire — og den del repræsenterte næsten halvparten av godset, som i sin helhed var værdsat til over ½ million. Og saa lirked han stykke for stykke over til sig for røverpris; blir bygselmand (*«gabellotto»*) av andre teiger, som han da av bedste evne vanskøtter og nedstyrer, for omsider engang at komme til

det hele for en slik og ingenting; ikke engang leien betaler han ordentlig. Men nu laa det i Miceli's stilling at ha opsynet paa dette punkt: at hindre ødelæggelse og daarligt stel og at indkræve bygselavgiften pr. aar (*«estaglio»* som den heder paa Sicilien). Denne stilling gav anledning til mange rivninger og sammenstød; for Miceli var en stridbuk og foragted Palizzolo — var ikke ræd «en saadan clown som han,» sa han. Der var ogsaa hæftige trætter i anledning av ulovlig pinjehugst og i anledning av transport av vintønder o. l., som Palizzolo's haandlangere smugled gennem eiendommen og ind over bymuren; av og til prylte han disse *mafiosi*, som snød bytolden. Samtidig bearbeided han alt hvad han kunde, de andre parthavere i eiendommen, at de ikke skulde avstaa Palizzolo noget. I august 1893 vilde nemlig den andens bygselkontrakt være udløben; og da var det Miceli's hemmelige plan sammen med et par andre at lage konsortium og overta det hele. Men disse to sladred av skole, saa den anden fik nys om planen. Først blev der da skudt efter Miceli i mørket, — men det var bare for at varsko ham. Miceli blev ved, endda uforsonligere. Fra det øieblik forandrer Palizzolo holdning ligeoverfor ham, blir en korrekt bygselmand, viser ham respekt paa alle maader. Og fra det øie-

blik av skønner ogsaa Miceli, at nu nærmer faren sig i stormskridt, og han snakker med folk om sine anelser; det er nemlig et staaende træk hos mafiaen, at jo stærkere dens had er eller jo nærmere vendettaen, des mer foregir den venskab og kærligt sindelag mod offeret, for at vildlede mistanken, naar forbrydelsen er begaat.

Saa er det en aften i juli 1892, Miceli og kone samt en gut kører hjem fra en kondolencevisit hos en familje. Som de passerer en liden kirke, den hvorfra netop varsko-skuddene var avfyret hin gang, faldt der to skud paa to-tre skridts avstand lige bag gitterporten til godset. De skød ikke bom nogen; konen og gutten blev uskadt. Miceli sprang av vognen, trak revolveren, skrek «forrædere!» Men revolveren faldt ud av hans haand, og han segned om. Et par politimænd hørte skuddene og kom til lige efter. Situationen var med andre ord saa heldig for en opdagelse som mulig. Og fire blev ogsaa arresteret, hvoriblandt netop disse Palizzolo's haandlangere, som Miceli hadde ligget i mundhuggeri med. De sagkyndige udtalte sig om disses geværer, om ladningen, som bevislig var av selvsamme kaliber som den, der blev fundet i Villa Gentile, om tiden, da løbene sidst var brugt. Alt passed. De blev dog alle fire sluppet igen paa grund av «mangel paa bevis» og

kom ikke engang for lagretten. Palizzolo's forhold befatted ikke engang forhørsretten sig med, skønt alle folk snakked om det, og skønt man vidste, han hadde undsagt Miceli.

Dette er sagen sammenfattet i korthed av den bunke papir, som retsforhandlinger og forundersøgelser har stablet op paa lagmandens bord[1].

Sagen er dagens emne i Ialiens aviser og i tidsskrifterne og ogsaa i kamret. Glosen mafia er i stadig brug.

*

Den slags hemmelige foreninger har flere navne. Paa Sicilien heder den *mafia*[2], i Neapel *camorra*. I Calabrien heder det med en svækket ubestemmelighed i glosen *malavita* — daarligt levnet; men ligesom i Rom har det, benyt-

[1] Sagen, som altsaa først var fore i Milano novbr. 1899—jan. 1900, kom fore til ny behandling ved lagretten i Bologna septbr. 1901 og tog 11 maaneder, før dom faldt. De tre, Palizzolo, Fontana og den ene haandlanger i Miceli-mordet Trapani, blev dømt, de øvrige frikendt paa grund av mangel paa bevis. Appelretten i Rom kasserte siden dommen for nogen formaliteters skyld. Sagen er for øieblikket fore ved Florens' lagret.

[2] Jeg har set en prof. i Palermo forklare etymologien som av et arabisk ord *mahias,* som skal bety praler, noget som vil være gjildt og stikke i øinene.

tet om forbrydere, gerne en saadan bismag av komplot. I Rom og længer nord har man forøvrigt glosen *teppa, teppisti, barabba* med samme bismag: organiseret forbryderpøbel.

Navnene er forskellige. Foreningerne har da ogsaa forskelligt udspring — og karakter — paa de forskellige steder, fra alvorlig og hævdet levevei til det præg av impulsiv kaadhed og ødelæggelseslyst, som den har over sig i Rom, naar den optræder. Det er vistnok et faktum, at mafiaen paa Sicilien staar i sammenhæng med camorraen i Neapel; men hvorledes, er et uopklaret spørsmaal, og tillige det, hvorvidt denne sammenhæng udstrækker sig videre over Italien. Den lange tradition som paa Sicilien har den imidlertid ingensteds. Men selv her er dens optræden forskellig i de forskellige provinser; i Palermo og om svovlgruberne (Caltanisetta og Girgenti) optræder den blodig, med vendetta og drab; andensteds, som i latifondie-distrikterne, driver de mere tyveri, især kvægtyveri. —

Som bidrag til dens historie paa øen har man literatur nok. De fleste indberetninger til indredepartementet over sicilianske forhold har saaledes avsnit, som behandler den [1]. Hver gang en

---

[1] Man kunde henvise til Sidney Sonnino og Franchetti: *La Sicilia nel 1876;* — Damiani:

større begivenhed fandt sted — et oprør, en voldsdaad — gav man sig til at studere den; udenfor Ætnas udbrud er der ingen begivenhed paa Sicilien, som ikke staar i en eller anden forbindelse med mafiaens virksomhed. Hver mand ved det.

Den oprindelige mafia bestaar ikke nu længer, den som var virksom under Bourbonernes gudsforgaane absolutistiske styre. Han er væk, den ridderlige mafioso — *mafioso cavaleresco* — saadan som Rizzotto skabte typen og førte den frem paa scenen i sit digterværk. Han optraadte under det elendige styre, da adelen ustraffet organiserte bevæbnede landsknegteskarer, som oversvømmed øen og terroriserte fredelige landmænd og deres hjem. Han gjorde front mod udsugeriet og tyranniet, mod retsvilkaarligheden og politi-overgrebet — en personifikation av den folkelige retssans, en bærer av den levende retstradition. Han holdt egen justis; det brede lag i folket stolte paa hans vendettas retfærd. Man svor falsk og holdt sammen, saa godt man kunde, mod den bour-

---

Inchiesta agraria, XIII; — P. Villari: *Lettere meridionali;* — Corsi: *In Sicilia 1894;* — samt Bonfadini's vigtige indberetning i 70-aarene; — statsøkonomen dr. N. Collajani: *Gli avenimenti di Sicilia* (1893). Og m. fl.

bonske øvrighed. Han hadde to hellige love, som han aldrig krænked: beskyt den svage og kvinden! Han var til og med ordholden. Og ved hvert oprør stod han i den fremste skytterlinje.

I grunden var han aristokratisk og fuld av respekt for den gamle sicilianske landadel, som jo ogsaa indtil 1860 stod i spidsen for hvert oprør mod Bourbonerne. Ja, saa sent som under oprøret 1866, da adelen slet ikke stod bag, men misbilliged bevægelsen, hadde mafiaen dog formaadd endel adelige til at underskrive revolutionsopropet av bare gammelt venskab.

Dette er den typiske *mafioso* til 1860. Mafia er en frugt og en følge av Bourbonernes skændselsstyre paa Sicilien.

Men saa .indførtes den fri forfatning — det repræsentative system; folkesuverænitetens dogme var anerkendt. Da skulde mafiaen i grunden ingen plads ha mer. Men de politiske og sociale forhold paa Sicilien forandred sig saa lidet; revolutionen 1860 var ikke grundig nok. Det var ikke let at overta Sicilien efter Bourbonerne — det maa indrømmes; men regeringen gjorde da heller intet forsøg paa at forbedre forholdene. Øen bare oversvømmes av fransk og italiensk militær, som holder justis og «civiliserer» paa sin vis — en begyndelse, som ikke var egnet til at hele det forrige vanstyres føl-

ger; og «Piemontesi», som de nye kaldtes under et av befolkningen, blev et skældsord paa øen. Vi ved, at saa kom oprøret i 1866, general Medici blev sendt som kongelig kommissær. Skændselsstyret blev bare ved. Nu tog ogsaa korruptionen fart. Og nu satte lovens haandhævere sig i forbindelse med mafiaen, benytted den, beriged sig gennem dens tyverier; politiet i Monreale (nær Palermo) bestod saaledes udelukkende av mafiosi, — saaledes som en av dets øvrighedspersoner i en aabenmundet fest-stund brauted: «Her stjæler vi, her dræber vi, her feder vi os i den kongelige regerings navn.» I Palermo fik f. eks. en forbryder valget mellem at gaa ind i politi-etaten eller landsforvises. Den forhenværende finansminister Sonnino, som ingenlunde kan beskyldes for at være radikal agitator, siger i sin bog om Sicilien (1876), at faktisk bestaar feudalvæsenet endnu (skønt avskaffet 1812 og 1818): «Bonden er træl og undertrykt som før,» siger han. Det samme gælder arbeideren ligeoverfor kapitalisten: han er faktisk retsløs og behandles som et lavere væsen. — En politiinspektør indberetted ligeledes, at det ikke lod sig gøre begribeligt, at de nuværende embedsmænd skulde ta sig av voldshandlinger, som en av overklassen — «*galantuomo*» — gjorde sig skyldig i mod en «træl» ɔ: en av folket.

Generalens styre trak sig gennem mange aar. Men da han og regeringen i Rom engang søgte at fremtvinge frikendelse for en dommer, som hadde gjort sig skyldig i mord, blev det for stridt for rigsadvokaten Tajanni; han tog avsked og skyndte sig til Rom, og her holdt han i kamret sin store tordentale 1875: «. . . Lovene forhaanes, institutionerne er en ironi, der er korruption overalt, partiskhed er regelen, retfærdighed undtagelsen, forbryderne er blit dommere, dommerne er blit forbrydere o.s.v. o. s. v.» — en salve, hvorpaa regeringen fik sine fremsatte undtagelseslove for Sicilien nedvoteret, og en undersøgelseskommission blev nedsat, som førte til Bonfadini's rystende indberetning. Parlamentsrevolutionens første resultat var en ny regering, Italiens første venstreministerium, med Depretis i spidsen, han som siden blev programforfuskelsens, den politiske forsumpelses far i Italien. —

Det kan saaledes i virkeligheden ikke undre os, at mafiaen ikke fandt grund til at forsvinde efter 1860. Det ligger i selve de yttre politiske og sociale forhold, som blev de samme, trods folkesuverænitet og repræsentation. Regeringen hadde i virkeligheden restaureret mafiaen og paa samme tid forkvaklet den og strøget den gamle episke glans av den. Mafiaen blir fra nu av tit netop vampyren, som udsuger den svage og

kvinden. Dens medlemmer findes f. eks. ikke sjelden i en eller anden lukrativ forretningsforbindelse med berygtede huse. Den hadde engang lært at ta sig selv tilrette og hæve sig over samfunds-institutionerne; i denne dens høit udviklede individualisme hadde regeringen spekuleret.

Men især er degenerationen gaat rivende hurtig for sig efter 1876. Nu har man stænder der ogsaa: *mafia bassa* — den simple — og *mafia alta* — den høitstaaende, ogsaa kaldt *la mafia in guanti gialli* — mafiaen i gule hansker; de har ordener og de har tillidshverv. En deputeret sa nys uimodsagt i kamret, at den klasse talte deputerede, ja til og med en *sottosegretario* (sekretær under statsraaden) blandt sine medlemmer.

*

Nu maa man ikke tro, at mafia er en forening med skrevne love eller saadant. Det har den aldrig været, og medlemmerne findes ikke paa nogen liste. Medlemmer er de, som har saapas paa sin samvittighed, at de ingen støtte har i samfundsordenen, i statsinstitutionerne. Der blev for nogle aar siden holdt en banket i den før nævnte lille by Villa Abate lige ved Palermo, et rede for mafiosi, hvor av de 2000

indbyggere — kvinder og børn iberegnet — den nette brøkdel af 250 er straffet før; banketten gjaldt et heldigt kup, en «seier», som det heder; man mener det gjaldt selve det heldige bankchefmord. Under den nævnte retssag i Milano er det oplyst, at til den banket gjaldt som adgangskort den enkeltes *«certificato penale»*. Her hed foreningen *Fratellanza* (broderskab).

I mafiaen er der disciplin, og der er selvfølgelig samholdsfølelse; — hvor findes de egenskaber paa Sicilien og overhovedet i Italien nu? De blodige opgør medlemmerne indbyrdes løber av i al stilhed; netop efter det nævnte bankchefmord fandt man saaledes en dag en av deltagerne dræbt ved gift, fordi han hadde vist sig misfornøiet med sin andel av udbyttet. Hele familjer udryddes, naar der er tendenser til at være «lumpne» og angi. Man spreder ud det rygte, at vedkommende er rømt til Amerika eller lignende; en dag findes et ukendeligt lik i en grotte etsteds. Især omkring Palermo gaar den justis tit for sig. — En siciliansk avis fortalte saaledes i forrige maaned om en godseier, som i sine yngre dage hadde hat mangt sammenstød med landets lov, men som nu ved spekulationer var blit formuende og hadde købt en landeiendom. Han holdt sig nu til og med meget med politiet og søgte dets beskyttelse. Mafiaen hadde

ham derfor mistænkt for angiveri; seks gange hadde den forsøgt at dræbe ham — nu den syvende gang traf kuglen ham endelig i struben. Saa føies der, betegnende for tilstanden, til i beretningen: men han hadde forudset dette og købt sin landeiendom i konens navn for at undgaa sukcessionsavgiften.

Historien er typisk. Men ogsaa den ubestikkelige redelighed er genstand for mistanke. Først faar man truselsbreve med indhold som følgende: «Tizio skar vi tungen av, fordi han snakked for meget» — eller: «Filano kapped vi ørene av, for han vilde høre for meget» — eller: «Sempronio sendte vi i seng under jorden, for han blev saa brydsom og blanded sig opi saa altformeget.» — Som regel er de vetskræmt tilstrækkelig efter en saadan billet, for de ved, hvad det kan bety.

Selv i fængslernes celler føler man sig ikke sikker for hevn. Det viste sig f. eks. nu under retssagen i Milano, da en forbryder, som sad fast, blev ført frem for at vidne: han turde ikke kny! — Og jeg kommer her til at minnes et tilfælde i Messina. Det gjaldt dengang en mordsag. Det vigtigste vidne, som hadde angit de to mordere, sad selv i fængsel paa fastlandet for en forbrydelse. Han turde ikke for nogen pris genta sit udsagn i retten — han hadde oprindelig

slet ikke tænkt sig den mulighed. Men saa loved man ham høit og helligt fuld beskyttelse og stærk eskorte. Ledsaget av en flok karabinierer kom han ogsaa i al stilhed over til Messina paa egen liden dampbaad. Først kl. 10 om aftenen gik han iland. I hemmelighed var en celle gjort istand i fængslet. Der var bare en dør i cellen, og cellen laa i enden av en korridor, og korridoren hadde en stærk port med kættinger og slaaer. Alt stængtes. Morgenen kl. 7 kom karabiniererne for at hente vidnet til retssalen. Vidnet laa dræbt paa cellens gulv med 60 knivstik i sig. Forbryderen blev aldrig opdaget: det var mafiosi indenfor fængslets mure, som paa forhaand hadde faat underretning om hans komme av mafiosi udenfor. — Saa man kan jo ikke fortænke vidnerne i, at de tier.

*

Mafiaen er en mægtig, offentlig hemmelighed. Medlemmerne er i folkeforestillingen fremdeles en sort mytologiske jættevæsener, som ingen rører eller knyr imod. Ja den er endnu i folkets forvildede retsbevidsthed en art legemliggørelse av den almene retssans.

Som støtte for disse overdrevne forestillinger om dens vælde bidrar da ogsaa det faktum, at

mafiaen staar i intim forbindelse med de mest kendte banditer. Det fortælles om en røver Leone, at han var saa frygtet, at man letted paa hatten, naar hans navn nævntes; det var saa langt ned som i 1877. Denne røver var en av den nu fængslede deputeredes bedste venner og saaes i hans teaterloge, som laa side om side med politimesterens.

Det er saaledes *frygten* ude i folket, som skaber den moralske atmosfære, som skal til, forat mafiaen kan trives og angiveri ikke gøre det av med den.

Men det er ogsaa fremdeles et andet moment i folket, nemlig *egennytten*.

*

For at forstaa det maa vi se paa de sociale og politiske forhold paa Sicilien, saadan som de har artet sig efter 1876. Her ser det nemlig omtrent ligedan ud som før 1876; man ved, at de saakaldte liberale regeringer ingen større reform har gennemført, men kun holdt folket hen med løfter. Under Bourbonerne trivdes mafiaen bedst i de provinser, hvor plantagesystemet trivdes bedst. Det gør den den dag idag. Den hører fortrinsvis hjemme der, hvor det blodige oprør brød ud 1894. Den breder sig mest der, hvor emigrationen er størst, hvor bygselmændene

hyppigst gaar fra gaard og grund for gæld, og der, hvor oplysningen er mindst.

Overklassen paa Sicilien, eiendoms-aristokratiet, er uden organisation; bryr sig i sin fornemhed ikke spor om jordbrugerproletariatet. Bourgeoisiet paa sin side er snobbet, gad gerne ha et vaaben; for at bøde paa det savn griber det hidsig efter politisk indflydelse, som regel ad liberal vei, og søger derigennem ialfald at komme til formue, mens den jevne borgerhæderlighed trækker sig længst mulig væk fra al befatning med politik, gaar og stuller for sig selv og sovner av. Imellem denne aristokratiske indolence og de politiske strebere gror mafiaen, og manøvrerer og udnytter spændingen. Den sicilianske arbeiders kaar er saa elendige, og der er saa lidet haab om bedring og reform — og der er ikke tale om at lægge sig noget tilbedste av den skarve dagløn —, saa den eneste udvei for at greie sig i kampen for tilværelsen blir at rapse av næstens gods. Han gaar ind i mafiaen. Her spiller fattigmanden straks en rolle, blir endog en «*uomo di onore*» (en mand at respektere) — kan bli storvælger, tar sig tilrette overalt, er han fræk nok, reiser gratis paa statens baner o. s. v. Her rekruteres altsaa den «simple» mafia; i disse klasser finder man sit værktøi.

Regeringen ved dette; de kender nøie sammenhængen, at det er i deres eget vanstyre mafiaens inflydelse bunder, at tilsidst og inderst inde er mafiaen et statsøkonomisk spørsmaal. Det er en av grundene til, at regeringerne har saa vanskeligt for at skride ind.

Mafiaen har bevaret sin magt, sin fulde handlefrihed; den mest ubundne individualisme raader. Den er oportunist i politik. En blind kraft uden politisk princip, ganske som den var det i sin episke guldalder.Den er uavhængig. Og derfor maa hver liden haandsrækning købes av regeringen. Mafiaen boltrer sig specielt i valgene; den vælger regeringsvenlig, hvis f. eks. præfekten er lidt rundhaandet med tilladelsen til at bære vaaben; i samme by kan den i en anden valgkreds kæmpe for oppositionen, hvis der er penge at tjene, og den lægger sig ogsaa i sælen for en revolutionær kandidat. Paa Sicilien staar regeringerne i grunden ikke overfor politiske partier med politiske ideer; de staar overfor mafiaen.

Dette køb foregaar forresten paa saa mange vis. Lige før valgene 1890 f. eks. blev 1000 mafiosi arresteret paa en nat i Palermo; de slap fri mod tilsagn om haandsrækning i de forskellige valgkredse. Det var hensigten med razziaen. Eller en politiinspektør, som hører mafiaen til, sendes avsted for at bearbeide en

valgkreds, saaledes som det kom op under Milano-processen. Eller det gaar mere aabenlyst for sig, som nu nys i Cefalu, hvor valget kom istand ved en sammenslutning av præfekten og en kendt bandit. Der er eksempler nok.

Mafiaen øver saaledes paa sin maade politisk indflydelse. Det er netop i syden, den paagaaende storstadspolitik væsentlig har fundet sin støtte ministerium efter ministerium; specielt er Crispis franskehad bygget paa valg i Syditalien. Regeringerne har i det hele hat mange grunde til ikke at gribe ind. —

Men det er ikke alene valgene, som foregaar ved mafiaens mellemkomst. Det er ved den kommunekasserne ustraffet bestjæles, bankernes penge underslaaes. Og her staar vi ved det, regeringerne maa betale for haandsrækningen, — som en doktor aabent ytred i retssalen i Milano: «Mafiaen hjælper regeringen, og regeringen hjælper mafiaen.»

Mafiaen faar lov til at arbeide sig uhindret ind i bankernes direktion og skalter, som den lyster (*«mafia bancaria»*). Det er saaledes oplyst, at man i Banco di Sicilia holdt kalas i banklokalerne, at man spilte med bankens penge, — naar banken vandt, strøk de pengene til sig, tabte den, saa blev det bankens tab; det sad kassereren lange tider bag sit gitter og saa paa.

Og da der saa tilsidst blev klaget over forholdet, blev indberetningen snappet op i de overordnede kontorer paa vei til selve indredepartementets chef. Mafiaen er overalt i administrationen. Og kommer en nidkær embedsmand til et saadant sted og faar det indfald, at rydde lidt op, blir han straks forflyttet; det, fortalte nys i kamret en deputeret, var hændt i Palermo. Den ytring forblev uimodsagt.

De sidder endvidere rundt i formandskaberne, beskatter byen, tar ind ulovlige sportler. Regeringen har ifølge italiensk lov ret til at gribe diktatorisk ind i kommunerne og ophæve alt selvstyre. Den gør det nødig der hvor kommunerne vælger rettroende.

Regeringen betaler haandsrækninger i straffrihed. Den betaler dette paa mange maader. Det ligger i sagens natur, at her meget er overladt til politiets «konduite». Av den ovenfor anførte historie fra Messina-fængslet aner man jo straks dets nære sammenhæng med mafiaen: Det opdager ingenting. Kommunens politi venter man slet ingenting av. Det er saaledes et faktum, at en politiinspektør, som i Palermo blev opdaget som mafioso og falskmyntner, bare blev forflyttet — og udnævnt til fængselsdirektør i Catania. Men heller ikke det militære — karabiniererne — har let for at opdage nogenting.

De stygge mord, de sværeste tyverier forblir uopdaget. Man kommer f. eks. bare fra Palermo til at minnes det store tyveri i selve appelrettens lokale, eller plyndringen av en rig hertugindes palads, eller bortbringelsen av hele 10 millioner genstande fra laanekontoret, uden at noget blev opdaget. Paa en eller anden maade staar politiet bag; er det ikke anderledes, saa slusker de med efterforskningen, lar vigtige spor bli gamle, før de undersøger dem, lar bilag forsvinde, klæsplag med blodflækker ombyttes o. s. v. o. s. v. Og stundom stanser efterforskningen vilkaarlig op, fordi der skimtes en høitstaaende som impliceret, en mafioso *in guanti gialli*; sagen ligesom dør hen, øvrighedens smule nidkærhed er ikke mere, politiets sporsans svækkes; da hvisker man, av frygt for denne «*mano magica*», denne hemmelighedsfulde haand, som staar bag det hele. Og de arresterede slipper ud en efter en paa grund av «utilstrækkeligt bevis».

Men kommer det alligevel til sag, er det vanskeligt at faa dom istand, for andre mafiosi optræder og sværger falsk. Og blir nogen ligefuldt knebet, vælges han altid ud av «*mafia bassa*»; disse ved jo, at de slipper alligevel lettere ved i taushed at ta alt paa sig, end naar de i hevn vilde røbe de medskyldige: man har jo

fængselscellens stille rædselsstund, da vendettaens knivstik finder en, som vetskræmmer; man har paa den anden side udsigt til snarlig amnesti, udvirket netop av denne samme «*mano magcia*», — som lokker. Man saa f. eks. nys paa Sicilien, hvor amnestien naadde nogen røvere, som paa ægte banditvis hadde snappet op folk og presset løsepenge, mens endel journalister, dømte ved krigsret, blev siddende for endel uoverveiede udtryk i en hidsig stund.

Det er derfor heller intet under, at saaledes eiendomsbesidderne den dag idag i en stor del av provinsen Palermo mer end gerne betaler briganten Gandino en aarlig tribut for at faa være ifred, — som en politimester udtalte i Milano-processen: «Eiendomsbesidderne henvender sig til de værste keltringer, for de er de bedste beskyttere.» Det er vel ud fra det synspunkt en siciliansk professor nys skrev, at mafiaen er «en institution at respektere». — Det er heller intet under, at man tit gaar politiet forbi og ligesaa godt direkte til mafiaen for at faa sine stjaalne ting igen. Jeg kommer til at minnes en tyvehistorie fra Palermo. En dag hadde en baron mistet en kostbar hoppe av ædel race. Alle vidste, at det var Siciliens mest berygtede røver, som hadde stjaalet den. Baronen vidste det ogsaa. Og han var meget

bedrøvet. Han talte til Palizzolo om tabet og bad ham at interessere sig for sagen. En vakker dag tog da ogsaa Palizzolo røveren med til baronen paa visit. «Ja,» svarte han, «saasandt dyret endnu er ilive, skal De faa det igen — hvis ikke, skal man ialfald faa lov at sende Dem skindet.» — Nogen dage efter kom hoppens skind.

Det er i det hele intet under, at befolkningen henvender sig ligesaa ofte til mafiaen som til regeringen og lovens haandhævere. —

For at være retfærdig maa man indrømme, at der paa Sicilien ogsaa i mafiaen staar meget hæderligt folk, som straks gik over i anden levevei, naar der bare kunde findes en anden. For at være retfærdig maa man ogsaa huske, at det er den værste sort mafia, som man nu den sidste tid har stiftet bekendtskab med, nemlig den om Palermo; i andre provinser kan den optræde anderledes og mere forsigtig — noget som en slags stiltiende koselig gensidighed ved bankvalg, jernbaneanlæg o. l., saadan som vi kender den ogsaa under nordligere breddegrader. —

Sicilianeren har trods aarhundreders vanstyre og al denne opblanding av de forskelligste folke-elementer dog beholdt hele sin vitalitet, sin sunde kraftfylde, sit primitive friluftsgemyt.

Det er et «godt» folk, et bra folk — et folkestof av rang. Alle som har været fremme i den sidste sag i Milano og vidnet, gentar dette uopfordret: det er et godt folk. Og sicilianere, som skriver om sin ø nu om dagen, de hænger uadskillelig ved den, som man hænger ved en kær hjemstavn, ved et ubedærvet barndomshjem. Jeg har selv hørt Crispi i et foredrag behandle sin ø's historie, hvorledes hans gamle stemme kunde bli dirrende av stærke lovord over øens skønhed og traditioner og rige muligheder.

Camorra bassa i Neapel

Der er vistnok ikke saa lidet literatur om camorraen i Neapel. Især har franske forfattere skildret den oftere, og de skildringer skal ha stærke farver. Selvfølgelig! De har faat sine oplysninger fra hotelportierer, som har oppebaaret store drikkepenge for den plade, de slog turisten, og fra fremmedførere og kuske, og de har smurt tykt paa for at kunne spille nødvendige beskyttere mod camorraens efterstræbelser. Der er imidlertid italienere, som har studeret tingen videnskabelig og nedlagt sit arbeide i værker over camorraen[1].

Man forberedes i grunden til camorra bassa

[1] Man har adv. Carlo d' Addosio: *Duello dei camorristi.* De Blasio: *Usi e costumi dei camorristi* (forf. læge, ansat ved den antropol. afdeling i Neapels kvæstur). Prof. P. Penta's artikel i *Domenica giudiziaria* o. a.

fra barnsben av. Det er fattigbørn, som ligger paa gaden og ingen legitime forældre har. Samfundet og lovene gør ingenting for dem; de maa selv skaffe sig livsophold, og de skaffer sig sin ret med sine egne næver. Gutten er individualist fra begyndelsen av; hans jeg er centrum i verden; han lærer at tro og bygge udelukkende paa sig selv; love, pligter eksisterer ikke udenfor ham. Det er kampen for tilværelsen i renkultur. Og som den vilde tilkæmper han sig kvinden med vaaben i haand. Penta siger, han tatoverer sig ogsaa som den vilde og vælger spraglede klær og liker farver, som skriker. Han kender selvfølgelig ikke til noget, som heder fædreland, heller ikke familjefølelse, visst heller ikke det, vi forstaar ved kærlighed — han lever nemlig ofte som parasit paa sin elskede. En vild midt i det ordnede samfund.

Dette er jordbunden, hvori camorra bassa gror. Ikke alle disse blir camorrister — hver storby har jo disse lag; men alle camorrister er herfra.

Tingen var til, længe før camorra-navnet fæsted sig. Allerede paa huset Anjous tid i Neapel berettes der om det ryggesløse pak, som efterabed de adelige signorer, udfordred hverandre og holdt duel paa Piazza Carbonara i nærvær af stort publikum. De opførte sig slik, at

den stakkars Petrarca, som kom til Neapel som et gudsord fra landet, flygted skrækslagen fra gladiatorforestillingen, mens derimod dronning Johanna og soldaterne og folket klapped som vanvittige. Og siden, da Syditalien tilhørte Aragonien (fra 1416 av), blev skikken ved ligedan; pøbelen holdt duel. Den krænkede udfordred; man hverved endel medkæmpere, og saa tog de to flokke ud i nærheden af Pertuso, et ensomt sted udenfor murene. Her overhøljed de hverandre først med de obscøneste skældsord, og saa tørned de sammen, blottet fra beltestedet, med kniv i haand, til de laa døde og saarede om hverandre. Disse blodige dueller gjorde stærkt indtryk og beholdt sit ry hos den neapolitanske pøbel; de tiltalte jo neapolitanerens medfødte trang til sensation, de store gestus, mætted hans hunger efter passionen, det chevalereske, det heroiske.

Husker vi saa alle de forskelligartede folkeslags regeringer, som uden stans har skyllet hen over Neapel gennem hele syv aarhundreder: saracenere, normanner, schwabere, franskmænd, spaniere, — og saa tilsidst præsteskabet og Bourbonerne, saa forstaar vi, hvilke betingelser forvildelsens udvikling hadde i denne by. Det er bare underligt, at racen ikke helt er skyllet væk. — Under dette skiftende styre bundted forbryder-

pøbelen sig tættere og tættere sammen. Banden hed *compagnoni* — kamerater — paa Masaniello's[1] tid. Saa *masti ferrari* (jern-karerne). Derpaa *compagnia della morte*. Og nu *camorra*[2].

Denne kom til Neapel under det spanske vicekongedømme. Det er sandsynligt, at dette ord fra begyndelsen har betydd den stærkeres magtmisbrug mod den svagere saadan i sin almindelighed. Det var nemlig saa, at disse ovenfor nævnte *compagnoni* fortrinsvis holdt til i spillebuler og i faldne kvinders huse, hvor de drev sit udsugeri og sin pengeudpresning. Saa er glosen gaat over til at bety selve forbryderforeningen.

Hvordan det end forholder sig med glosen, d'Addosio hævder i sin bog, at organisationen er en nøie efterligning av det hemmelige spanske selskab *La guarduna*[3]. Det slaar en straks, hvor næsten slavisk efterligningen er.

---

[1] Som bekendt fører for juliopstanden mod de spanske 1647 (forøvrigt helt i Aubers opera: Den stumme fra Portici).

[2] Etymologien er et stridsspørsmaal. Man tror ordet kom til Spanien fra araberne, som kaldte *kumar* den avgift, de la paa gevinsten i spillebulerne. Endnu bruges det i spansk og betyr misbrug av magt Det betyr ogsaa et kort lærredsklædningsstykke, som før skal ha været karakteristisk for camorrister. (Kfr. Cervantes: *Riconeto e Cartadillo.*)

[3] Man kender denne forenings statuter, idet dens

Camorra bassa har ogsaa andre navne, som *società dell' umertà (= umiltà)* — ydmyghedens, underkastelsens forening, endvidere *bella società rifurmata* — den smukke reorganiserte forening. Den deles i *società minore* og *società maggiore.* Medlemmerne av den første heder *giovinotti onorati* — hæderskarerne — og *picciotti* — smaakarerne — hvilket ogsaa er navnet paa de i Calabrien og tilstødende provinser grasserende forbryderbander. Medlemmerne i den større heder ret og slet *camorristi.*

I denne større vælger man hvert aar sin bestyrelse, som bestaar av chefen *(capintesta).* Han er chef for hele camorra bassa i Neapel *(camorrista-capo).* Til for faa aar siden blev han bare tat ud blandt camorrister ved Porta Capuana; men nu er der et kvarter til i byen, hvorfra han kan tas. Man har ogsaa viceformand. Da for faa aar tilbage en chef blev dømt for tyveri, blev han avsat; nu er der imidlertid faldt beslutning for, at tyve kan vælges til chefer.

---

papirer blev opsnappet samtidig med foreningens leder av Manuel Cuendias (kfr. hans bog *Mystères de l'inquisition),* som dengang kommanderede *les chasseurs des montagnes.* Denne forening konstitueredes 1417 i Toledo (lovene dateret 1420) og bestod av forbrydere fra galeierne i Sevilja, Malaga o. s. v. (Vidtløftigere hos Cimino i *Giornale Napolitano de filosofia e lettere,* 1880.)

Der taales forøvrigt ikke interregnum; straks han arresteres eller dør eller blir sendt «paa øen» (ↄ: Lipari, et forvisningssted), blir en ny valgt. Camorristerne lystrer ham blindt, i den grad, at autoriteterne betjener sig av ham ved leilighed for at faa pøbelen til at forholde sig i ro. Det var saaledes under en kuskestreik for en tid siden umuligt baade for kvæsturet og præfekten at faa de streikende overtalt til at genopta arbeidet; da sprang capintesta op paa bukken, smeldte med pisken og kørte rundt i hovedgaderne. Straks begyndte kuskene at køre.

Til bestyrelsen hører endvidere *caposocietà*. Han sorterer direkte under capintesta. Han faar et distrikt i byen tildelt, hvorfra han hver ottende dag indberetter alt av interesse. Heller ikke her taales interregnum.

Den tredje i bestyrelsen er *contajuolo*. Han er foreningens sekretær. Han skal efter reglementet egentlig vælges hvert aar; men da der ikke er saa god raad paa skrivekyndige, beholder han gerne stillingen gennem længere tid. Han fungerer ogsaa som offentlig anklager, naar der sættes ret i camorraen, en stilling, som før en kvinde indehadde.

«Den mindre forening» vælger bare sekretær.

Naar politiet kniber nogen og der blir huller, rekruteres medlemmerne fra gaden; det

er døgenigterne, som streifer om der og paa moloen dag og nat, «*palatini*» kaldet (omvankende riddere), som man faar til at gaa ind i foreningen. Man melder sig først til sekretæren i «den mindre forening», som straks har sagen fore hos sekretæren i «den større». Denne henvender sig saa straks til vedkommende distrikts caposocietà, som anstiller undersøgelser og træffer bestemmelse. Gaar den ud paa ja, faar aspiranten ordre om at møde frem til en bestemt tid for at forestilles for distriktets «smaakarer» i den mindre forening. Og denne ceremoni har et strengt og gammelt ritual: I midten sidder distriktets chef, tilhøire to camorrister og sekretæren for smaakarerne, tilvenstre tre camorrister. Novicen banker paa. Og paa svaret «kom ind» gaar han over tærskelen og spør med dyb ærefrygt om præsidentens navn, hvorpaa saa en samtale begynder efter lærte formler, en slags eksamination. Saa kysser han camorristernes hænder efter bestemte regler og triner frem foran caposocietà og kysser hans hænder. Da blir han erklæret «hæderskar» og faar paalæg om sine pligter: at han skal forliges med sine foreningsbrødre, at han skal være lydig — «*umile*» — mod de gamle og de overordnede, at han i tilfælde skal søge at bilægge trætter mellem medlemmerne, og at han uden egennytte skal ud-

føre, hvad der gavner camorristerne, samt at han ikke skal røbe til nogen, hvad der foregaar i foreningen. Overtrædelser herav straffes paa forskellig vis: med udelukkelse av andel i udbyttet, udvisning, brændemerking o. s. v. lige til dødsstraf (med nøie angivelse av knivstikkets art). Ovenpaa indvielsen gaar man saa efter gammel skik ud til et osteri udenfor Neapel og spiser og fester.

Han stiger siden til *picciotto*. Men for at stige høiere og komme ind i den «større forening» trænges specielle egenskaber, bl. a. maa han være en prøvet forbryder og kunne bruge kniven.

Camorraen har sin egen retspleie og domstole, som ogsaa inddeles i de større og i de mindre. De første deles i tre og har det koselige navn *Gran mamma*. De har hver sit distrikt af Neapel: *Gran mamma di Borgo Loreto*, *Gran mamma del Borgo S. Antonio*, *Gran mamma della Pignasecca*. De samles hver fredag for at dømme og hver lørdag for at skifte tyvekosterne og andre indkomster — «*per dividere il banco*». $^2/_3$ skal gaa til rettens medlemmer, resten til de andre.

Camorraens ordinære indtægtskilder er følgende avgifter, nemlig den paa de offentlige kvinder, den paa spil, den paa tyverier, den

paa helgener og madonnaer og den paa auktioner. Den, som indbringer mest, er den første. Hver stakkars falden kvinde har sin vampyr, som udsuger hende og tit mishandler hende, men som jo da ogsaa tillige forsvarer hende med sit liv mod andres mishandling. Spille-camorraen holder til i spillebulerne og paa gaden — den vagthavende kræver ind sin andel, enten han kender spilleren eller ikke. Auktions-camorraen indfinder sig punktlig og tiltvinger sig sit ved bistre blik eller sagte trusler. Ved tyverier kræver de ogsaa uden videre sin andel, og den skal være stor, meget stor. Hvad avgiften paa helgener og madonnaer angaar, saa er det et dunkelt punkt. Man ved, at i april 1895 røg det op til et voldsomt slagsmaal midt paa Corso Vittorio Emanuele mellem to camorrist-distrikter; og da politiet anstillede undersøgelser, viste det sig, at der forelaa en udfordring mellem camorristerne i anledning av delingen av de troendes almisser til *Madonna della Pignasecca.*

I denne forbindelse vil jeg nævne, at man forholdsvis hyppig læser om saadanne blodige masseslagsmaal paa gaden i Neapel; grunden er forskellig. Men det er de gamle dueller, som gaar igen.

Dette var den indtægt, som flyder av avgifterne. Men saa er der en flok camorrister,

som heder r o t t e r n e, «*i ratti*». De deles i dag- og natrotter. Og de igen i underavdelinger. De har hver sin specialitet, hvortil de har opøvet sig: pungetyve, seddelbogtyve, lommetørklætyve (for der gemmes penge tit), røvere, o. s. v. Alle Neapels keltringer er begyndt som «ratti». Naar de gaar ud paa gaden, har de gerne følge med et par, som holder sig i nærheden og tar tyvekosten og bringer den bort. Alle tyverier, alt rapseri meldes til den vagthavende camorrista, som saa igen indberetter det til sekretæren, og saa forebringes det caposocietà.

Camorraen er virksom ogsaa i fængslerne.

Det er en gammel historie; allerede i et dokument fra 1568 nævnes det, at fangerne driver pengeudpresning mod sine kolleger, lar sig f. eks. betale for oljen, de faar til lamperne — i det hele optræder som husbonde og vært i fængslerne. En anden indberetning fra 1673 fortæller, at tyveri dreves i den grad, at «ikke før var en kommet indenfor muren, saa var alle éns klær solgt, før én vidste ordet av, og man turde ikke snakke om det av frygt for livet, da de øved drab, giftmord o. s. v.» Ja, endog duellerne trivdes indenfor fængselsmurene. Især blev slagsmaalene blodige, naar de forskellige landskabers camorra tørned sammen. Der var nemlig dødeligt had mellem

calabresere, abruzzesere, neapolitanere og sicilianere.

Der er flere, som har skildret disse sammenstød indenfor fængselsmurene.

En forfatter[1] har saaledes offentliggjort en calabresisk camorrists selvbiografi. Denne fortæller, at saa langt ned som 1874 blev en fængselsdirektør i Neapel nødt til at dele fængselsgaarden i to ved en mur paa fem meters høide. I den ene gaard gik calabreserne og abruzzeserne, i den anden gik neapolitanerne og sicilianerne. De to hadde hver sin *caposocietà*. Pludselig en dag skrek det i den ene gaard: «*Oh, infami calabresi!*» Det var det avtalte kamprop: — «30 calabresere og abruzzesere klatred over muren med vaaben i haand. Et vildt sammenstød mellem disse paa den ene side og neapolitanerne og sicilianerne paa den anden. De sloges mand mod mand. Blodet flød i strømme. Vagten kom løbende til, fængselsdirektøren kom, en avdeling soldater med bajonetten paa, som trued at fyre, hvis de ikke forholdt sig rolige. Det frugted ingenting. — 16 blev dødelig saaret, blandt dem en fængselsvagt, som laa med tarmene ude. To neapolitanere laa døde paa flækken o. s. v.»

*

---

[1] Bianchi: *Romanzo di un delinquente nato.*

Dette var *camorra bassa*, den lave *camorra*. Det maa indrømmes, at den har tabt i magt og udbredelse i Neapel i den sidste tid, specielt vistnok indenfor fængselsmurene. De farligste camorrister er nu paa galeierne eller «paa øen». Og kvinderne lar sig ikke altid pryle og tier som før, men melder sin plageaand og udsuger for politiet. Det er saa. Men alligevel lever camorraen og den trives; den lægger ikke vaabnene ned, fordi om organisationen ikke længer er saa fuldkommen, som den engang var.

Jeg vil ikke slutte disse linjer uden at nævne Neapels berømteste camorrist, typen paa en camorrist, Don Ciccio, med opnavnet «O signorino» (lilleherren). Han er en sagnhelt i Neapel, ligesom Herkules var det i Grækenland, og hans ry har vakt skinsyge og efterlignelsestrang i lang omkreds. Der fortælles en uendelighed av historier om hans bedrifter. Det var en statelig kar; enorme kræfter; et «hoved som paa en græsk statue». Han hadde «graa forfærdelige» øine; men hans smil var indtagende. Han var behagelig i omgang, en beleven selskabsmand. Betegnende for den dyrkelse, han var genstand for, er følgende: Han hadde en liden organfeil, han stammed en smule. Camorristerne i Neapel begyndte alle at stamme, hakked ved et eller andet ord, som Don Ciccio gjorde.

Da han kom «paa øen», blev han modtat og hyldet av straffekolonien som deres konge. Og da han nu 1892 døde av slag, hadde alle aviser i Neapel spaltelange artikler om ham og hans bedrifter. Hans likbegængelse var høitideligere end en fyrstes.

Camorraen i hansker og Saredo

Man stanser en aften i Milano. Man stanser for at se domen og Leonardo's billede. Man stanser kanske ligesaa meget for at se et lidet streikemøde og faa et glyt av norditalieneren under organiseret lidenskab. Der er nemlig netop her nord vældige planer om sammenslutning oppe, endog paa det kommunalpolitiske omraade. Man stanser ikke længe i Milano. Man hygger sig ikke der. Det er en urolig, energisk by, en fabrikby — Italiens største. Der er kamp for tilværelsen, tid er penge. Og der er ved folketypen noget bundskrabet paa gemyttet; de unge er selvgode strebere, de er golde kræmmere. Kanske det heller ikke er tilfældigt, at fra den by finder aviserne sit rigeste selvmord-stof. Men det er Italiens fremmeligste by.

Man gaar hen til en melankolsk gadefeier

den sildige time og spør, hvor arbeidersamfundet ligger; man faar sammen med beskeden et blik, som det saa paa en undløben sindssyg, fordi man avbryder den, som er ansat i natterenovationen. Men naar han saa faar en lang giftig Toscana-cigar op i næven, ser han sig gløgg om efter formanden, og blir pratsom.

— Det gaar jo rivende hurtig med reformerne her i Milano, siger man: en radikal borgermester, gavnlige forslag, gratis mad til skolebarn, arbeiderakademier, arbeiderboliger, ordførerkongressen i Parma?

— Ja, forslag og kongresser, ja! — Men hvad hjælper det? . . . Nei, men De, som læser aviser, har vel læst om korruptionen i Napoli! Der gaar det hurtigere! — Og han sætter i en uhøvisk ed, som man ellers bare bruger den længere syd. Og ved eden gliser han et av disse stille vilde smil, som borgere instinktivt hytter sig vel for at bli medskyldige i. En melankolsk natmand ender følgerigtig som anarkist, hvis han da ender som andet end natmand . . .

Paa en kafé sidder en signore ved sin kaffe, og man ber om *Secolo* efter ham — som man forresten alt har læst paa toget — for at komme i kontakt:

— Ja, korruptionen i Neapel vælter jo op ned paa al kommunalpolitik der i syden? —

Jeg ser her i avisen, at den vidtgaaende socialistavis er blit dagsavis paa affæren?

— *Eh, altro!* — Og han ler en kort skraldende farce-latter op mod taget, som han var med til et lystigt karneval: — Den ene skabhals avløser den anden! siger han.

*

Korruptionen i Neapel's kommune er samtaleemne allesteds. Dette med korruptionen i Neapel er forresten en kendt, enstonig lirekasselaat; men denne gang er laaten blit saa uventet høimælt, fordi en kongelig kommission har gentat den.

Jeg skal kortelig resumere, hvordan det gik hul paa bylden, hvordan det hele er forberedt, og hvordan i grunden stillingen er efter. Selve resultaterne er i sine hovedtræk kendt nok. Og det er ogsaa metoden for dem, som er en smule kendt med italienske forhold; metoden er nemlig schematisk. Der gaar altid hul paa bylderne paa samme vis. Og derfor gir det et indblik, at levere et resumé.

For over et aar siden begyndte den hidsige socialist-avis *La Propaganda* at angribe en av Neapels deputerede, Alberto Casale, en forhenværende kavaleriofficer, som der stod glans av paa grund av hans mange reklamedueller. Han var i virkeligheden kommet ud av armeen,

fordi han var mistænkt for delagtighed i et kolossalt banksnyderi, hvor en slægtning av ham fik fem aars tugthus. Det var nemlig et faktum, at Casale tidligere var fattig; men efter bankaffæren hengav han sig til et luksuriøst liv, spil, kokottevæsen o. s. v. Han var Crispiner i politiken; han var organ for det «liberale» parti i Neapel, og dette skrumped ind til valgkvæg. Han skabte sig sin position paa sin antiklerikale holdning, præsteskabet brugte han som busemand, hver gang troppen ikke slutted smukt op.

1877 kom han ind i formandskabet — altsaa aaret efter Depretis danned Italiens første venstreministerium. Efter Depretis kom Nicotera og Crispi, og begge disse støtted ham; kommunevalgene blev med andre ord straks udpræget politiske. Neapel støtted til vederlag altid regeringerne. Det er nemlig hemmeligheden ved korruptionen i Neapel, at byen er landets største valgkommune. Og det «liberale» parti forpupped sig videre til et agentur. Dette valgagentur hadde mange klingende navne, som det vifted med opover aarene — navne paa virkelig hæderlige folk. Men der var altid de to selvsamme, som sad i mørket som «storvælgere» og trak i lededukkernes traade. De kaldte det «lage maccaroni» *(fare pastetta)*, naar de stelte istand

til valg; — saa de har hat humør, de mænd.

Den anden storvælger var Billi. Han var den skamløseste av de to og hadde ledelsen og lærte Casale op; men ham har da nu en syge rammet og berøvet fornuftens brug, saa loven ikke kan naa ham længer. — Casale blev alene. Casale, det var formandskabet. Og de hæderlige lededukker turde ingenting ymte om det, som alle vidste, endog som alle i deputeretkamret vidste. Ingen ymted noget offentlig. Casale var almægtig.

Dette er den ny art camorra — *camorra alta* eller *camorra in guanti gialli*. —

Hvad ikke ministre eller præfekter eller øvrigheden voged at gøre, det gjorde da en hidsig socialistisk ugeavis: *La Propaganda*. Den valgte øieblikket lige under hin skandaløse mord-proces i Milano ifjor; den sa, at nu hadde ogsaa Neapel sin Palizzolo, ligesom Palermo, og at han støtted sig til camorraen, ligesom bankchef-morderen til mafiaen. Den paastod, og paaviste i detalj, at Casale var en pest for det offentlige liv i Neapel, at han, en uformuende mand, leved flot av sit valgagentur, at han kun ved skidne midler var den mægtige deputerede, han var.

Casale blev nødt til at stevne avisen ind for æresfornærmelse. Og i slutten av oktober

ifjor kom sagen fore. Avisen mødte op med en hærskare vidner, blandt de vigtigste statsøkonomen Artur Labriola. Under eds ansvar vidned de, at borgermesteren — Summonte — nok «var konge, men Casale styrte»; at han øved indflydelse fra forværelserne, naar han ikke hadde adkomst til selv at delta i formandskabets forhandlinger; endog ved hemmelige avstemninger øved han den, da han hadde spioner.

Det oplystes, at han drev salg med poster; en skolelærer hadde saaledes ønsket at bli officer i municipalgarden og hadde henvendt sig til hans sekretær: Jamen han maatte «smøre hjulene», blev det svaret. — Hvor meget? — 5 000 lire! — 3 000 er buden! — Han pruted og fik ikke posten, og derfor vidned han nu i retten mod Casale. — Men en anden var blit menig gardist for 1500.

Det blev endvidere godtgjort, at Casale stod paa intim fod med politi- og fængselsmyndighederne, at f. eks. Casale's venner, selv om dom var overgaat dem, ligefuldt fik vaabenpermes, naar de kom ud, endvidere at man for 50 lire kunde bli overflyttet fra et fængsel til et andet; at sporvognselskabet hadde betalt ham 60 000 lire for koncession paa nye linjer; at Manzi-selskabet, som har dampskibstrafiken i golfen, et elendigt selskab med elendige skibe,

som Casale gang paa gang skaffed offentlig subvention, og ligeoverfor hvilket han hindred al kontrol saavel fra statens som provinsens og kommunens side — det blev provet, at det selskab hadde betalt ham 300 000 ved sidste kontraktsfornyelse; fremdeles at firmaet for den elektriske belysning maatte ud med 400 000 i «gaver» til Casale og andre o. s. v. o. s. v. Ingen protektion uden vederlag! Ingen kontrakter uden provision!

Casale's advokater begyndte simpelthen at udebli i retten. Og en vakker dag vilde Casale ogsaa selv smøre haser for at «konferere med sine kolleger,» sa han. Men de anklagede slap ham ikke. En av dem holdt en tale, hvis slutning lød omtrent saa — jeg anfører det, fordi det gir det dramatiske billede av en italiensk retssal: «Du har i klagen sagt, at du haaber at vende tilbage til den hjemlige arne og dine døtre, agtet av alle. Nei! — vidnet skrek ud: Du vender tilbage ydmyget, udskæmmet, eftersom der paa din pande staar skrevet de frygtelige ord: Keltring!» — Casale sprat op: Usling! Usling! — Og vilde slaas; og — satte sig igen.

Thi kendtes for ret: *La Propaganda* bør for tiltale i denne sag fri at være.

Det skedde sidste oktober ifjor. Saadant var ikke skedd paa 40 aar i Neapel. Casale

nedla sit mandat som deputeret — vilde «trække sig tilbage til privatlivet». Og borgermesteren fulgte eksemplet en dag efter; ligesaa udvalget *(la giunta)*.

Men repræsentantskabet dimissionerte ikke. De valgte en ny borgermester og et nyt udvalg; og det hele faldt ud i camorraens favør, skønt rækkerne jo var kendelig tyndet; omtrent halvparten avholdt sig fra at stemme.

Men denne slappe deltagelse netop efter disse begivenheder gav indblik bedre end noget andet i de lammede overbevisninger, i Neapels forvildede samfundsfølelse. Der blev et skrik paa *«risanamento»*, *«purificazione»* o. l. — et folkeskrik. Der opnævntes en kongelig kommissionær, en diktator, som overtog hele administrationen. Samt en undersøgelseskomité paa 5 medlemmer, hvis formand var senator Saredo[1].

---

[1] Født 1832 av simple forældre. Han har været prof. i juridiske discipliner i Chambery, Sassari paa Sardinien, i Parma, Siena og Rom. Udnævnt 1879 til *consigliere di stato* (uavsættelig statsraadgiver, som staar udenfor de parlamentariske ministerier), siden præsident for «statsraadet». Han var som ung en dygtig journalist. Hans hustru er en skattet forfatterinde, som skrev under pseudonymet Ludovica de Rosa. Han har før været kgl. kommissær i Neapel — 1891 — og skal nu i den anledning være sagsøgt for skadeserstatning;

Det skedde i november ifjor, under det vistnok retsindige, men noget senile forsoningsministerium, som kom istand ved oldingen Saracco, da Pelloux ovenpaa hungeroprøret 1898 hadde kørt sig fast og istedenfor skattereformer og reduktioner i armébudgettet sad og bød paa undtagelseslove og strengere kammerreglement.

Der var endel, som ikke var ganske trygge for Saredo. Han gik saaledes paa nytaarsvisit til Crispi, da han kom til Neapel, fortalte aviserne. Han var gammel, sa andre, og gik aldrig i verden tilbunds i denne sag; han vilde faa et par municipalgardister til sin disposition, og de vilde lyve ham huden fuld. Casale var kaut og bad om at bli forhørt snarest mulig. — Og for sikkerheds skyld blev *Propaganda* ved at avsløre og offentliggøre kompromitterende aktstykker. Der kom flere aviser til, saaledes *Pungolo Parlamentare*, men især den republikanske «1799», som tilsidst fik tvunget en ny deputeret, Aliberti, til at anlægge sag for æresfornærmelse; — og den sagen endte i grunden ikke

han strøg nemlig bl. a. 250 000 lire, som kommunen yded San Carlo-teatret, idet han forpagted det bort til en ny impressario. Men den nye kommune-administration avsatte straks S.'s impressario, som nu altsaa har sagsøgt Saredo. Det er saaledes lidt farligt at staa i spidsen for en «purificazione».

stort mere straalende end Casale's proces. — *Propaganda* offentliggjorde en ældre indberetning fra en præfekt til nuværende indenrigsminister Giolitti, hvor præfekten fortæller, at Casale holdt spillebule, hvor han plukked unge levemænd; han skulde saaledes ha plukket en søn av en tysk gesandt for 150 000. Og hans ven og hjælper ved de anledninger fik følgende korte attest: *turpe, sporco* (skidden) *di cuore, osceno sempre.*

Den samme avis trak frem nye municipalgardister; den kunde endvidere fortælle mere om de 60 000 fra sporvogn-selskabet: da Casale's mellemmand efter koncessionen indfandt sig for at hæve summen, fremviste direktøren brev fra en stor aktieeier i Belgien, at 20 000 skulde holdes tilbage (for det var han snydt for av Casale før). Men de 40 000 tog mellemmanden og fordufted med. En ny mellemmand satte efter og opsnuste den første i Rom; men endda han stod med revolver i haand, avtvang han ham blot 8 000 av summen. —

De aviser, som skumled over Saredo, hadde imidlertid tat feil. Hans to bind stærke indberetning, som i forrige maaned uddeltes til senatorer, ministre, deputerede og pressen, dækked ikke over korruptionen. Men han holdt sig kun til byen Neapel. Og dens kommunale administration har han tat historisk, moralsk, økonomisk.

Det var *La Stampa* i Turin, som først offentliggjorde resultaterne, og de har nu vandret gennem Europas presse. Jeg skal her ikke genta dem; de har i det væsentlige vist, at *La Propaganda* har hat ret. Indberetningen kender til kommunalskoler, hvor lærerne ansættes kun ved protektion og «anbefaling» av Casale; den kender til eksamina paa gymnasier, hvor de protegeredes sønner flyttedes op uden hensyn til skulking og uvidenhed. Paa de tekniske skoler var i 1891 elevernes antal 1040 og lærernes 21, i 1900 henholdsvis 1122 og 103, ɔ: professorernes og elevernes antal var steget lige meget, nemlig med 82! — Efter loven skulde der være idetmindste 840 elementærskoler i Neapel; der er 594 — og hundreder av barn avvises av den grund! Man leier trange lokaler i privathuse. — Og indberetningen kender til municipal-gardisterne, som ansættes o.s.v. o.s.v.

Men hvad der især gjorde opsigt, var avsløringerne om pressen, som lar sig købe. De nævner redaktør Turco i *Don Marzio*, endvidere *Corriere di Napoli* og *Paese*. Men fremfor alt rammer de *Mattino di Napoli*. Ogsaa dette forhold var kendt før; jeg har saaledes for to—tre aar siden talt med italienere om mit indtryk av bladet, og det viste sig straks, at man var fuldt paa det rene med dets moral. Thi enhver med lidt

evne til at veire mellem avislinjer tar ikke *Mattino* i sin haand, uden at kræmmerbodens duft slaar en imøde.

Eduardo Scarfoglio («Tartarin») er efter min mening en af Italiens dygtigste journalister, i den forstand at ingen som han kan skrive en leder ind i et hvilketsomhelst opstukket spor. Han kan endog midt under sterke begivenheder eller vigtige sager, hvor enhver søger lederen for at sættes paa gli og opgøre sig en mening, skrive saaledes, at han ikke alene skjuler sin mening, men kan til og med frata læseren de engang erhvervede sparsomme holdepunkter; det er, naar han endnu ikke har faat andet end saglige grunde for et standpunkt.

Hans ledere er mesterværker i saa maade; de er retoriske bøiger, pointløse, men formfuldendte, runde, glatte. Og over hans stil er der tit noget eggende friskt, noget som en lokalfarve, med glosebrug, som søger væk fra de slidte presse-chausséer.

Saredo har nu sat paa tryk, at Scarfoglio's redaktionskontor har været et agentur, hvor man henvendte sig og betalte for at opnaa koncessioner eller stillinger i kommunen. Kendte mænd har for undersøgelseskomiteen oplyst, at ved siden av Casale og Summonte var Scarfoglio den styrende mand i Neapel; han var deres organ; han var deres fortrolige, eller som det staar i ind-

beretningen: «han gik ind til dem i deres kabinetter med hatten paa hodet.»

Men hvad der kom mer uventet, var avsløringerne om hans frue: Matilde Serao, den mest kendte forfatterinde i Italien; det er jo hun, som i sin tid skrev hin stærke bog for Neapel, dediceret til Depretis, da han var blit minister. *Il ventre di Napoli* er et slags bønskrift, som avslører vanstyret og elendigheden i Neapel saa vibrerende stærkt, som vel ingen av alle dem, som har skrevet om Neapel. Et eneste blødende indlæg for reform for den ulykkelige by.

Man ser av indberetningen, at hun nu selv i mellemtiden har lært at plukke sine ofre; luften i Neapel maa være farlig. Men mens ægtemandens krav gaar op til 30 000 for en enkelt haandsrækning, er der stundom noget knuslet og smaaskaaret over hendes snyderier; der kan være smaasummer paa et par hundrede lire, som hun endog lar sig skræmme til at tilbagebetale i portioner paa 5 lire, naar vedkommende ansøger ikke er blit municipalgardist. Men maaske ligger der i denne beskedenhed en fordelagtig minnelse fra *Il ventre di Napoli*'s forfatterskab. —

Saredo har nævnt navne og fakta. Sygdomsbilledet er klart. I det hele, jeg tviler paa, at der eksisterer en korrumperet kommune, som man i grunden kender saa nøie som Neapel nu; jeg

tviler paa, at f. eks. Tammany Hall i New York er saa godt kendt. Det staar nu til en retsindig rigsadvokat at ta det næste skridt. —

Det er imidlertid botemidler, man trænger. Og her kommer Saredo ogsaa med enkelte forslag i sidste del av sin indberetning. De er av alle slags; men han fremholder stærkest forbedringer paa havnevæsenets og kommunikationernes omraade, endvidere etablering av en fri zone istedenfor den trange frihavn, hvor fabriker kunde blomstre op; i det hele, man ser at Saredo øiner redning, saavel økonomisk som moralsk, i at Neapel blir et moderne industricentrum for Syditalien, ligesom Milano er det i nord.

Saredo er paa grund av sin indberetning, ved siden av banditen Musolino, for øieblikket Italiens mest navngjetne mand.

*

— Men, som nævnt tidligere, Saredo har kun behandlet forholdene i byen Neapel. Han har ikke berørt provinsen Neapel, og heller ikke har han befattet sig med de milde stiftelser *(opere pie)*. Der er nyt stof. Og *La Propaganda* fortsætter allerede.

Denne avis's sukces har ikke lat de trægere anlagte aviser sove, saa nu begynder de ogsaa at komme i sig. Nys kom saaledes *Pungolo Par-*

lamentare med avsløringer mod en ny deputeret (fra Castellamare), at han hadde snydt for over 20 000 lire.

Og der er fra socialistisk hold nedsat en komite, væsentlig bestaaende av advokater (som Labriola, Ciccotti o. a.); de holder bureau, som med tak modtar oplysninger om myndigheds-misbrug og korruption av al slags. Det lar sig i det hele ikke negte, at det er socialisterne, som har vundet paa det, som er skedd i Neapel. Samtidig er der ogsaa et andet vældigt spørsmaal, som er naadd længer op i overfladen: det, som sammenfattes under betegnelsen det «syditalienske spørsmaal». Som man bare med et halvt øie ser, det er en partipolitisk livssag for en «liberal» regering, at tage têten i denne renselsesfest; for ellers blir uhumskheden bare brugt som skyts i valgbataljen mod den.

Men det italienske folk forholder sig skeptisk ligeoverfor botemidlerne; det har ogsaa al grund til at gøre det. Denne skepsis er det hyggelige ved det italienske folk. Det har nemlig før set celebre indberetninger ende som en livløs slimet klump i deputerkamret, — set dem dø drukningsdøden i det seige snakkeslam, som saa festlig ironisk heder «*la feconda lotta parlamentare*». Man husker indberetningen over det syditalienske jernbanevæsen, og man husker den

over tobaksfabrikerne (*«regia cointressata dei tabacchi»*). Og de, som var med i Banca Romana-skandalen, ser folket nu hver dag gaa uantastet til sit købmandsskab, eller optræde i kamret.

Der er derfor mange, mange i folket, som nu bare ler sin vantro karnevals-latter over begivenhederne, ligesom signoren paa kaféen. Og der er ogsaa dem, som faar den korte, blege bombekaster-lystenhed i smilet, ligesom natmanden.

Scarfoglio's svar

Som bekendt blev camorristerne nys kastet i Neapels kommunestyre. Men det fremgaar nu av listen paa de nyvalgte, at det er en programløs samling. Man overdriver saaledes betydningen av valget paa de 12 socialister; de er ikke kommet derind paa et bestemt partiprogram; de sidder der kun paa grundlag av sin personlige redelighed.

Det er en broget samling; der sidder en erkeklerikal ved siden av advokat Merlino, oprindelig anarkist og Brescis forsvarer — nærmest av Elisé Réclus' art; der sidder høikonservative hertuger ved siden av arbeidere; der sidder «moderate»; der sidder landskendte socialistførere som advokat Altobelli og Labriola. Det spiller i alle farver; man har sagt om styret, at det ligner en iris.

De har intet program uden dette ene, nega-

tive, at rense kommunestyret. Og det har de foreløbig opnaadd. Det bestyrkes ved, at øverst paa listen staar hertug Gualtieri, som var blit valgt til borgermester, hvis han ikke af helbredshensyn hadde sagt nei. Istedenfor ham blev Miraglia valgt, som ogsaa betragtes som en helt ud hæderlig mand.

Vi ved altsaa intet om de egentlige botemidler. Naar man nu skrider til positive forslag, vil vel samholdet rakne op.

Der er endnu en betænkelig omstændighed ved hele omslaget: Deltagelsen ved valget var paafaldende liden. En kommunal interesseløshed netop paa dette tidspunkt lover jo ikke godt. — Men det kan maaske komme, naar redeligheden vinder terræn og blir mere husvant; for der sidder endnu mangen skikkelig borger i baggrunden og gemmer sig feigt væk og venter paa rigtig tryg grund under fødderne, før han voger sig frem.

Men et skridt videre fremover betegner det, at Saredo nu netop har paatat sig ogsaa at granske forvaltningen av byens milde stiftelser.

Jeg forudskikker disse supplerende bemerkninger til mit brev om affæren i Neapel.

⁂

I det brev berørte jeg *Il Mattino* og dets redaktør Scarfoglio's forhold. Han er i disse dage rykket ud med en lang redegørelse og forsvar.

Scarfoglio's mor er italiensk, men hans far er græsk. Det er vistnok i og for sig ingen lovende krydsning — syditalienerne er mer end nok opblandet med græsk. Og det er græker Scarfoglio er. Han er græker i sin skamløshed; han er græker i sin væverhed — i sin væverhed udi moralen; hans lette flagrende samvittighed er græsk — om han har nogen samvittighed. Og hans udenlandsreiser har ogsaa saa tit trukket ham østover mod den kant.

Han har studeret bl. a. i Rom. Han har ogsaa optraadt som forfatter.

Der var en kreds kunstnere og politikere, som samledes i maleren Michetti's hus i Villafranca ved Adriaterhavet; denne maler anser vistnok italienerne selv for sin ypperste maler. De, som har været i det moderne galleri i Rom, vil ha lagt merke til hans lange retoriske lærred — den koloristiske pomp i det, dets blændende rutine. I hans hus kom d'Annunzio, hvis foredrag netop er saa nær i slægt med Michetti's; her kom komponisten Tosti; her kom Matilde Serao; Cavallotti skal ogsaa ha deltat i samlivet. Her — saa har jeg hørt

en nevø av Tosti fortælle — kom ogsaa Scarfoglio.

Men han opgav tidlig forfatterskabet og gik over i journalistiken; han har været udenlands korrespondent for *Tribuna.* I Neapel grunded han for 15 aar siden en avis — den første moderne avis der syd, som holdt sig *à jour*, og som — efter hans sigende — tryktes i 25 000 eksemplarer, da han forlod den. Saa grunded han en ny avis, sin nuværende, *Il Mattino*; det er 10 aar siden.

Han er en meget bereist mand. Han eier en dampyacht — «Tartarin» — som ligger paa golfens red. Og i den tilbringer han to maaneder av aaret paa reiser, som skal sluge større summer. Han siger selv, at han er en passioneret seiler.

Før jeg gengir hans selvforsvar, skal jeg gi en udsigt over hans holdning ligeoverfor undersøgelseskommissionen; allerede den er tilstrækkelig som karakteristik.

Da en viss De Martino foreslog den i kamret, bekæmped Scarfoglio den hæftig. Men saa kom Casale-processen, og en undersøgelseskommission var uavvendelig; ministeren nedsatte den ved kongelig resolution og spurgte ikke kamret. Da hug han fluksens sin egen hale av og kasted sig om; han skrev sin alvorlige artikel *Verso*

la luce (imod lyset); der heder det bl. a.: Nu er retfærdighedens time slaat. Og længere nede: Nogen faa er skyldige, mange er ligegyldige, alle er indsovnet. Nu kommer kommissionen og fjerner kloroformmasken. Og han ender artikelen med disse forklarelsens ord:

> Nu er da situationen grei og klar. Der er ingen tauge spændt for nogens fod. Og vi vandrer imod lyset med den følelse av behag og stille fryd, som den har i sin sjæl, som venter, at paa det gode skal det godes sol lyse straalende, og Neapel skal genvinde et nyt liv, fuldt av ungdom, fuldt av mod, fuldt av opreisning og fuldt av reform.

Oversættelsen formaar ikke at gengi ordenes pragt eller sætningernes rytmik.

Og en maaned efter fortsætter han og priser undersøgelsens ekspedite og faste gænge. Han nævner saaledes en, som netop da har været oppe og vidnet; han har greit forklaret grunden til det «bedrøvelige system» i byen: «imorgen haaber vi, han vil gaa over til at præcisere de enkelte tilfælde.»

Men en to maaneder efter — jeg har alle disse artikler liggende for mig *in extenso* — har han en ny artikel: *La questione di Napoli.* Da skulde Saredo ha søgt om forlængelse av den kongelige fuldmagt til 18 maaneder. Den maa han for Guds skyld ikke faa! Samlet i en sætning siger

artikelen: Nei, nu synes vi virkelig, han blir pedantisk! Og avisen forsøger at haane Saredo: han farer udenfor bygrænsen med sin undersøgelse! Vil han ikke ta sig en tur rundt golfen? vil han ikke bestige Vesuv? — Og saa ved han at berette, at kommissionen har leiet lokale for 18 maaneder: Nu installerer de sig rigtig! Men latteren er ikke ganske godlynt; den er nervøs og staccato. — I mellemtiden er der nemlig kommet et nyt ministerium, og denne mand, han ikke har «tillid» til, De Martino, er traadt ind i det. Der ligger forklaringen.

Scarfoglio siger nu i sin redegørelse for denne braa vending omtrent saa: ja, da bekæmped jeg Saredo, endda jeg vidste, hvor han var hevnsyg, og skønt alle advarede mig: jeg var da som altid uden frygt.

Hans indlæg mod undersøgelsens beskyldninger er fortrinlig gjort. Det er fornemt og behersket og sagligt tilsyneladende. Han gaar dog ikke ind paa sagen; han spænder bare benene unna dem, som har vidnet for Saredo. Eller han skriver til sine dusbrødre eller til selve de kompromitterede mænd og faar attester og avtrykker dem som vægtige aktstykker; man maa vel kunne kalde det en *circulus vitiosus*. — Og saa kalder han sit 5-sidige indlæg i dobbeltnumeret *Per la verità.* Den overskrift har han fra Zola.

Dels greier han sig med haarkløverier. F. eks.: man har sagt, at han gik med hatten paa i borgermesterens kabinet: «Jeg som ikke har gaat ind engang i en graverkarl's hus med hatten paa!»

Med hensyn til de 30 000, han skulde ha forlangt av en viss ingeniør Daufresne, som ønsker at overta gadesopingen, avtrykker han som aktstykke en attest fra sit eget blads forretningsfører. Og med hensyn til Daufresne, som har vidnet for Saredo, siger han, at han ikke ved, hvem han er, og griber saa anledningen paa følgende vis: men broren ved jeg hvem er! — han har været tiltalt for bedrageri og tyveri flere gange og for andre forbrydelser. —

Partiet vedrørende Matilde Serao indleder han med en tirade om, hvor vanskelige pengeforholdene var for bladet:

> . . . Og naar der ikke var anden vei at gaa for at faa betalt typograferne og faa avisen ud — den, som angreb regeringen og som diskuterte kronen — som satte store idéer i bevægelse og fik de store passioner op — ja saa tog vi ikke i betænkning, hverken at banke paa laanekontorets dør, eller at forsøge os hos aagerkarlen eller at bede en portner om laan. Er det nogen, som behøver at bli røde av skam? — den som har gjort det? den som nødes til at aabenbare, hvor mange torne der er i Italien, og især i Neapel, paa uavhængighedens sti?

Saa kommer det om de 200 lire, som en portner «laante» Matilde Serao; det var et laan til avisen, som var i vanskeligheder den aften — siger redegørelsen; — og saa krævede laangiveren, den uforskammede knægt, at bli municipalgardist! — Han belægger med attest fra den ene prostituerte borgermester, at der i saa maade ikke er foretat noget skridt fra Matilde Serao's side.

Og saa er der en, som hun har «laant» 2 000 lire av, «paa bladets vegne». Vedkommende fik en post som inspektør ved omnibusserne i vederlag. Scarfoglio avtrykker en erklæring fra inspektørens overordnede, at det slet ikke var paa grundlag av hendes anbefaling, han blev ansat. Det ender med et værdigt udfald mod disse

> journalistiklere, som fortæres av misundelse og følelse av egen uduelighed, disse sultne hunde, disse Marat'er paa fire sous, som vi jaged ud av vore kontorer, fordi de keded os med sine slette Piedigrotta-viser, og fordi de plaged vore venner med sit evindelige tiggeri . . .

Og saa slynger han ud en snedig insinuation mod Saredo; han bare nævner det, at han ogsaa er gift med en slags forfatterinde. Han urgerer det ikke, men det holder sig som en mulighed i ubestemte konturer fremover, at her er der ogsaa lidt misundelse med i spillet mod Matilde —

denne kvinde, som bærer i sin hjærnekiste en guldaare, en kvinde, til hvis venskab saa mange kongelige sind betror sig trygt, en kvinde, hvis ord behersker saa mange mægtige og saa mange rige paa jorden . . .

Kort og godt: hun behøver ikke at snyde. De 200 kunde hun ha tjent ved en artikel til *Figaro*, de 2 000 ved en liden roman til en avis — «frugten af nogle faa nætters arbeide». — Han fortæller endvidere, at hun hæver 18 000 lire aarlig som medarbeider i *Mattino*, og paa sit forfatterskab forøvrigt tjener hun 20 000. — Ingen av disse paastande lyder trolige.

Han kommer med bladets budget. Overskuddet skal være 60 000 lire om aaret, som altsaa er hans gage.

Han kommer ogsaa med sit private budget; han kommer med køkkenregningen og vaskeregningen, siger han; han gaar i detalj. De betaler 3 400 lire i husleie, de holder ikke selskaber, eller køber fine kager o. s. v. Matilde har hest og vogn — det er saa — og han har en automobil, men den var gammel, da den blev købt. Han fremlægger endvidere snedkerregninger helt fra 1890, og han gennemgaar udgifterne for lystyachten, som bare koster 12 000 om aaret; den sidste han købte, kosted kun 76 000, hvortil kommer ca. 40 000 i maskinreparation. Det er forøvrigt

ingen luksus at ha et skib, det er nødvendigt for hans «aands rekreation». Og saa siger han, at han desuden købte skibet, fordi han vented krig i Middelhavet:

> . . . først en liden let seiler, saa en liden dampbaad, som jeg gjorde mest muiig hurtiggaaende, jeg blev sjømand, jeg lærte at kende alle landingssteder, alle smuthul, alle Middelhavets telegrafstationer, og dem paa Atlanterhavets Europa-side, jeg satte mig istand til, hvis der imorgen udbrød krig — som det var lige ved under Fashoda-affæren — da fuldstændig at beherske situationen og i nogle faa maaneder at skabe mit blads lykke.

Altsaa ingen luksus! alt for at skabe en moderne avis i Syditalien.

Og saa gir han en udsigt over Matilde Serao's og sine reiser. Han finder, at de ikke er saa mange: «men mange af vore kolleger, som reiser ligesaameget som vi og mer, de reiser ubemerket og vækker ingensteds opmerksomhed eller vender de nysgærrige blikke paa sig» — lægger han til med selvfølelse.

Det, det kommer an paa her, er jo reisernes budget; det leveres ikke. Og om det blev leveret, vilde ingen tro det, ligesaalidt som man tror paa de fremlagte regninger. Det er den ene svaghed ved hans redegørelse. Den anden er den, at det, som nævnt, er de av skandalen berørte, som leverer ham attesterne. Intet bevis,

men kun en paastand er jo ogsaa det, at Saredo's bevæggrund skulde være hevnsyge.

Scarfoglio's indlæg vil forsaavidt ingen indflydelse ha paa folks dom. Og Italiens øvrige journalister, som har tyngre for det, de vil kunne trygt vedbli at gni sine hænder i skadefryd, at de ikke var som denne tolder. Han er selv for klog til ikke at vide alt det.

Det gjaldt at slaa et slag for decorum; man maa vise, man er fægter. I saa maade er indlægget et mesterværk. Der er antik retorik. Der er klassisk sofistik. Man har Cicero for sig, men man har mere Demosthenes, for Scarfoglio er noget betydeligere end Cicero. Jeg minnes ikke Demosthenes' tale for kransen længer i dens enkelthed, men jeg minnes mit indtryk av den — dens jesuitiske uredelighed i dokumentationen, haardhændtheden. Det skulde undre mig, om ikke Demosthenes staar i hylden ombord i «Tartarin»s skibsbiliotek. —

Til slutning skryder han av sine mange abonnenter; nu er der over 30 000; om fem aar skal jeg ha det dobbelte! Og han dvæler vemodig ved sin herkomst: det krigerske drag, han har tat i arv fra sin latinske mor, gennem sin far de finere instinkter fra de helleniske kolonier langs Joniens kyst. «Og midt i strid og arbeid er det mig sødt at la længslen gaa til seirens

fjerne roser»; og med en fin smigrende parallel siger ham:

> Ikke for ingenting var Jason blandt mine fædre, han som seilte og hented det gyldne skind og Medea, og ikke for ingenting var Peliden iblandt dem, han, som trak sig tilbage under teltet, da man tog Briseis fra ham.

Han erklærer, at han føler smerte og ydmygelse ved at maatte nævne, hvad han har udrettet i sin tid; men han er jo blit tvunget til det.

Og han ender med mørke syner for Syditaliens fremtid; det vil lægges øde av socialismen og emigrationen:

> Hvad formaar at modarbeide denne truende skæbne? Hvad formaar i et splidagtigt og udmattet folk, at faa allarmskriget og samlingsropet til at genlyde i hver krok? Hvilken magt formaar at stanse italienernes vanvittige stræv og slit? Hvilken tromme formaar at vække de sovende? Hvilken, uden en avis? En avis, som udkommer i Neapel og har indpas over hele Syditalien, — som bærer klagen og dadelen og truselen fra dette ulykkelige folk udover Neapels og sydens enemerker, og som med det gode eller med det onde — med magt ogsaa, naar overtalelse ikke nytter — uden stans lægger dette store nationale problem frem for italienernes øine . . . .

Saredo blev uforstyrret ved. Et halvt aars tid efter kom hans indberetning over provinsen Neapel's

administration, hvor delvis de samme navne møder os. Men det undgik ikke ens opmerksomhed, at der var en mattere tone over denne end over den første. — Saa stod de milde stiftelser for tur. Saredo døde imidlertid, før den undersøgelse var til ende. Og nu tales der ikke mer om de milde stiftelser; det hele er ligesom sovnet hen. Scarfoglio har vistnok vundet abonnenter paa affæren, og kæmper for øieblikket som en bold ridder for den ny regering imod socialisterne; opvaskens dystre dage staar der allerede i blegnet fjernhed, næsten bortimod som et smukt minne. — Giolitti, ministerchef fra høsten 1903, har heller aldrig været nogen varm ven av denne opvask, aviser og politikere paastod endog, at han hemmelig modarbeided Saredo; hensynet til valgene i Italiens største kommune kræver jo, at levebrødspolitikerne slipper ind i bankbestyrelserne og administrationerne. Og ved ministerdannelsen blev han desuden nødt til netop at omgi sig med statsraader, som delvis staar camorraen nær; en av dem, hans finansminister, skød sig saaledes kort efter udnævnelsen, fordi der ligeoverfor ham kunde vedlægges dokumenter, som godtgjorde korruption.

Problemet i Syditalien

Cavour skal ha sagt paa sit dødsleie om Syditalien: «Om tyve aar vil det være Italiens rigeste provinser.»

Der er nu gaat to gange tyve aar, siden de ord faldt; det var nemlig en ting, som maatte løses først, det syditalienske spørsmaal.

Tidligere har jeg antydet det uhyre, som man samler under betegnelsen *la questione meridionale.*

Og derfor gaar jeg her ikke nærmere ind paa den administrative korruption, fordi netop Neapel-affæren har git et nøiagtigt billede av den, og det bringer saaledes intet nyt til billedet nøiere at gennemgaa de lignende resultater, som kongelige undersøgelseskommissioner nys er kommet til, f. eks. i Palermo og i Catania. Historisk set, saa er det vanerne fra Bourbonernes elendige styre, som bare fortsætter sig.

For at gi et indblik i almenoplysningen her sydpaa skal jeg kun anføre et par tal fra en statistik over de skrive- og læseudygtige i landet. I Calabrien var det ved folketællingen 1881 77 pct. av befolkningen, som ikke kunde bogstaverne, paa Sicilien 65 pct.; til sammenligning anfører jeg av de nordlige provinser f. eks. Piemont med kun 11 pct. Ved folketællingen, som offentliggjordes nu ved nytaar — altsaa 20 aar efter — var antallet gaat endel ned; men det var fremdeles oppe i 60—70 pct.

For at gøre billedet fuldstændigt vil jeg ogsaa her nævne det syditalienske politi, hvis forhold forøvrigt ogsaa faar sin forklaring ved den administrative korruption. Jeg behøver bare at minne om den sidst fangne storrøver Musolino, som holdt sig tre aar i Calabrien og siden uhindret spaserte helt nord til Ancona; og det var intet bandit-geni — han misted jo sans og samling, da han paa veien traf de to karabinierer, som ikke kendte ham. Det er det elendige politi, han skylder de tre aars frihed.

Deres retsvæsen er av samme løse art. Man ser, at myndighederne selv ikke har tillid til juryerne, idet de vigtige sager næsten uden undtagelse henlægges til nordlige retsdistrikter, saadan som netop er tilfældet med mordsagen mod

Palizzolo, og som blir tilfældet med Musolino's proces, som skal fore i Lucca.

Alt dette er led av det store uhyre, som heder det syditalienske spørsmaal.

Det følger av sig selv, at inderst inde bunder korruptionen i misèren; det, at folks overbevisning kan købes, skriver sig jo fra, at de trænger pengene. Det er i grunden det samme, som en rig godsbesidder og konservativ politiker fra Girgenti-egnen skriver om bøndernes fattigdom der: . . . «Herav kan man forstaa deres immoralitet, som næsten er blit en nødvendighed; for naar ikke hæderligt erhverv strækker til for at underholde familjen, saa blir de nødt til at gaa ud paa naskeri og røveri.»

Og misèren igen bunder for landets vedkommende i agrarforholdene, ligesom paa den romerske Campagna; man indser det specielt paa Sicilien, naar man betænker, at $^4/_5$ av øens indbyggere er bønder. Ordningen av agrarforholdene er egentlig «*questione meridionale*». Hertil kommer da reform i kommunikationsvæsenet, hvorved Syditalien vil bli handelsmarked for Levanten, ligesom Milano delvis er blit det for Mellemeuropa. Men for de større byers vedkommende er problemet forsørgelse av det talrige proletariat gennem industrielle anlæg,

saaledes som Saredo i sin indberetning pegte paa. Men agrarforholdene er og blir egentlig det syditalienske spørsmaal. Det er uhyret under vandskorpen. Og hver revolt, hver halsløs gærning av bondeflokkene er paa en eller anden maade en boble, naar uhyret dybt dernede rører paa sig.

Men før jeg behandler agrarforholdene nærmere, vil jeg til belysning av tilstanden ogsaa sammenstille formues-forholdet i Nord- og Syditalien[1]. Ifølge rigets statistik var kreditoperationerne ved bankernes omsætning 1893 for Siciliens vedkommende i det hele paa ca. 300 millioner (indbyggere ca. $3^1/_2$ million), for Lombardiets vedkommende paa ca. 800 (indbyggere ca. 4 millioner); naar alle hensyn regnes med, skal dog forholdet i virkeligheden være som 1 til 4. Men forholdet mellem nord og syd stiger endnu klarere frem, naar man tar indskuddene. I Lombardiet stiger da beløbet til 1 milliard 91 millioner; paa Sicilien er det blot 100 millioner! Og her er altsaa ikke medtat den kapital i Lombardiet, som staar i industrielle foretagender, ligesaalidt som de ikke ubetydelige summer, som kommer did fra Schweiz, Tyskland og Frankrig.

[1] Jfr. professor Nitti: *Il bilancio dello stato 1862—1897* og sammes *Nord e Sud.*

Eller man kan bare ta for sig skattepantningen av fast eiendom, det gir næsten det grelleste billede: fra 1ste januar 1885 til 30te juni 1897 var der 148 saadanne i Lombardiet; paa Sicilien var der 18 637 ekspropriationer! Og nu er denne ø en av de rigeste, om ikke den rigeste egn i syden.

Hertil kommer da ogsaa, at den fabrikvirksomhed, som findes i Syditalien, gerne er i udlændingers hænder. Og det er mest fremmede skibe, som gaar ind og ud i deres havne. Talende er ogsaa Neapels import og eksport, sammenlignet f. eks. med Livorno's, som i folkemængde bare er en fjerdepart; de to byer er lige i eksport.

Blandt de ting, som har bidraget saa stærkt til at hemme formuernes udvikling i Syditalien, var ogsaa toldkrigen med Frankrig i sin tid; det brud rammed især syden, mens Norditalien netop blomstred under protektionismen. Der er nogen faa millionærer; men de fleste gaardbrugere er fattige.

Ogsaa skattesystemet bidrar til det samme misforhold mellem nord og syd. Indkomstskatten i Italien falder saa uforholdsmæssig tungt paa den, som arbeider paa jorden; for en ridehest, for et firspand, betales saaledes ingenting, fordi de repræsenterer — og det er jo saa —

en udgift og ingen fortjeneste; derimod for mulæslet, som trækker bondens plog eller kører grønsagerne til torvs, betales der.

Her er vi altsaa ved misèrens oprindelse: agrarforholdene.

Ulykken ved det gamle romerske samfund var igrunden skillet mellem byen og landet, som holdt sig saa uoverstigeligt; og landet blev altid ofret for byen. Det skille er ulykken den dag idag. Og det merkes stærkest her sydpaa, fordi der er saamange, som lever av landet. Giolitti, den nuværende indenrigsminister, har forlængst gjort opmerksom paa, hvor skatterne tar tungt paa jordarbeidet. For industrielle og kommercielle indtægter er der saaledes et skattefrit beløb indtil 533 lire; men den, som køber en liden gaard for den samme sum, som den anden satte fabrik eller handel igang med, eller begyndte en osteriforretning, han betaler skat straks, selv om han ikke tjener 533 lire. Og den italienske stat har ikke den klækkelige post til akerbrugets ophjælp paa sit forøvrigt forsvindende lille landbrugsbudget, som f. eks. Preussen og Frankrig har.

Bøndernes levesæt er da ogsaa i samklang med deres livsvilkaar. En Messina-præfekt skildrer saaledes forholdene saadan som man finder dem blandt bygselmændene paa den romerske

Campagna; de lever i usunde skur med aare midt paa gulvet, sover sammen med høns og æsel og svin og geder. Der er, ifølge samme præfekt, nogen faa undtagelser i Catania-provinsen og et par andre steder. Intet under, at det er her sydpaa røver-uvæsenet trives bedst. Intet under, at det er herfra udvandrer-drifterne vælter ned til havnebyerne.

Og malariaen herjer paa sletten sydover fra Neapel mod Calabrien, omkring Salerno-golfen, hvor jorden ligger saa øde trods klimaet, trods den fede muld. Den optræder i Apulien og paa Sicilien.

Og naar en læser om hungersdød i Italien, saa er det næsten altid fra en smaaby i Basilicata og Apulien. —

Det er derfor ikke noget under, at her nede ofte er optøier og uro. Det er ikke almindelige optøier, de har vel aldrig været politiske. De opstaar dels av, at bønder paa liv og død vil arbeide for at faa, om bare 70 centisimi om dagen paa egen kost. Ifjorvaar var der en saadan alvorlig reisning i Lecce-provinsen. 200 bønder hadde git sig til at arbeide paa en millionærs gods; men om aftenen vilde han ikke betale mere end 30 centisimi, og saa slutted 2 000 andre arbeidere sig til, og de stormed gennem landsbyen og knuste vinduerne i rig-

mandens palads. Det blev først roligt, da tropper kom tilstede. Den selvsamme form og aarsag hadde optøierne fleresteds dersyd dengang.

Men en anden grund til optøier er trætte om de saakaldte *beni demaniali*, almenninger, som for 30—40 aar siden har været fælleseie, men som saa private jordmillionærer har usurperet. Og dette glemmer ikke bønderne godseieren, og med visse mellemrum tar de dem i besiddelse; men misnøien bryder gerne først ud, naar der kommer socialister paa stedet. Dette almennings-spørsmaal er et av de vanskeligste der syd at ordne. Energiske mænd har forsøgt paa det; men papirer og dokumenter er opsnappet og ødelagt paa sin vei til indredepartementet. Naar saa hertil kommer nye grunde til misnøie, som øgende brødpriser, saaledes som vaaren 1898, saa kan dét komme til at gaa temmelig uforsonlig og blodig for sig (som ved Minervino Murge i Apulien det aar). — —

Men hidtil har der ikke været nogen organisation over deres optræden, ingen sammenhængsfølelse, ingen disciplin, ingen mening. Og det er saare ofte netop de reaktionæres og godsbesiddernes ærinde, bondeflokken gaar, naar de kommer tumlende ind paa byens pladse og stiller sig op foran raadhusene. En slags begyndelse til organisationen skedde paa Sicilien gennem

de saakaldte «*fasci*» (1890—92)[1], bondeforeninger, som bl. a. skulde ta sig av bygselkontrakter og talte kollektivismens sag; men de blev jo med magt opløst av Crispi og beleiringstilstand proklameret isteden. Men organisation tør komme, skønt det vil falde vanskeligere at gøre disse bønder solidariske, end det faldt i Norditalien.

Indredepartementet har tit maattet træde til med pengeuddeling i de apuliske smaabyer, og arbeidsdepartementet har maattet gaa igang med arbeider for at lindre nøden. Men endnu er ikke det vældige vandledningsprojekt — *aquadotto pugliese* — naadd ud av komitebearbeidelse, skønt der er faldt lov for det. Det skriver sig helt fra 1868. Men det er dyrt; det kalkuleres til 163 millioner, men med overskridelser og renter sætter man vandledningen til 260 millioner. Det er Seleflodens vand, den som falder ud ved Salerno, som agtes ført ved tunnel gennem Appeninerne med en hovedledning paa 262 kilometer (+ forgreningerne = 1398 km., total = 1660 km. — lidt mindre end avstanden fra Rom til Berlin). Gennem fjæld kommer den til at gaa 75 km. — fem gange længere end Gotthardstunnelen.

Men dette kolossale projekt gaar ikke gennem

[1] Jfr. f. eks. De Felice: *La questione sociale in Sicilia*.

kamret uden knur og modstand, og tonen over modstanden er — efter den lille prøve, kamret gav i december ifjor — den samme som i vort storting, naar der skal bevilges til en stambane, og distrikternes snakkesalige udueligheder faar sveiv paa lirekassen.

Der er nemlig en skinsyg spænding mellem nord og syd, som regeringerne før stundom har spekuleret i og fremelsket. Den er gammel, lige fra 1886, da grundskatten ordnedes. Da brød den ud i kamret.

Men den stikker dybere, stikker noget i racen. Antagonismen er indgrodd; de i nord liter ikke paa dem i syd. Ja, saa langt syd som i Abruzzerne: — nævner de «napolitano», saa har de nævnt en keltring, det har jeg hørt mer end en gang. Kanske det av virkelighed, som der dog, trods overdrivelsen, ligger bag en saadan opfatning, — kanske det, naar alt kommer til alt, imidlertid blir det aller vanskeligste ved dette vældige, vanskelige syditalienske spørsmaal.

Partipolitisk kapløb om udsultede provinser

Syditalien er ikke ganske roligt den senere tid. Der er maaske ikke mer uro, end der pleier være. Men det som er, springer saa i øinene, fordi der ellers hersker saa fuldstændig ro i landet.

Syditalien har altid i kamret været de reaktionære regeringers støttepunkt. Men nu begynder socialismen at sive ind. Den har vel nærmest bredt sig sydover fra Neapel av, hvor socialisterne vandt terræn ovenpaa kommuneskandalerne. Hidtil har de faat ret i hver sag de roted op i. Men her sydpaa er partiet ikke saa vel disciplineret som i Norditalien. Og det har mange grunde; det ligger bl. a. i folkenaturellet — lidenskaben har lettere for at vokse dem over hodet. Det ligger ogsaa i det, at en mængde av disse socialister har gjort det svim-

lende sprang til socialist direkte fra det ikke at kunne læse og skrive — den kunst lærte de i militærtjenesten. Bevægelsen er til en begyndelse ganske anderledes farlig og uberegnelig her end nordpaa.

Jeg ved ikke om dette er en av grundene, men Syditalien er pludselig kommet i vinden i politiken. Det er vistnok før ogsaa — og med rette — sagt om den landsdel, at Italiens fremtid vil bli saadan, som Syditaliens blir; og naar nye ministerier dannedes, saa tog man av lokal-hensyn altid nogle statsraader derfra.

Men nu er Syditalien rykket frem til at bli vigtigste post at behandle i nationalforsamlingen. Der er kapløb mellem partierne om at tilrive sig reformerne.

*

Ihøst reiste ministerchefen Zanardelli sydover paa kondolence-tourné. Den indlededes med en stor banket i Neapel og avsluttedes i Basilicata med en redegørelse for de indhentede erfaringer.

Saadanne banket-tournéer til urolige landsdele har hævd i den italienske politik. Da Pelloux efter urolighederne for vel en fire aar siden overtog regeringen, sendte han tre retoriske statsraader ud paa tourné til Sicilien, hvor de

indprentede folket, at det ikke var nødvendigt at gøre oprør for at opnaa forbedringer; vi ved jo meget vel hvor elendigt det staar til her paa øen, sa deres hovedtaler; vi kommer her, bare forat I skal se os og faa tillid til vor bevaagenhed. Statsraaderne hadde ordet alle tre efter hverandre, og den efterfølgende roste altid den foregaaende. Det var et ganske fornøieligt syn. Og Sicilien fik løfte paa nye veie og havne, og de fattige skulde faa jord at dyrke — romerrettens begreb om eiendom, retten til *usare et abusare*, var da gudskelov et tilbagelagt stadium, sa de. — Det blev imidlertid med løfterne. —

Zanardelli var nu tilstede ved en vældig banket i Neapel, hvor hans landskendte veltalenhed holdt en poetisk samlingstale med gammel glans over retoriken fra firtiaarenes reisningstid. Han er selv en gammel mand, som har været med ved frihedsværket, dengang det begyndte i Norditalien — han er fra Garda-sjøen. Han sa bl. a. i sin tale: «. . . Jeg ser i eders bifaldsstorm en hilsen til den landsdel, hvorfra jeg er, jeg ser i den et udslag av det brodersind ligeoverfor egnene under Alperne, med hvilke I har fælles fremtid og fælles hjærteslag.» — Og han var uden statsraadsfølge, saa han maatte rose sig selv. Han regned op sine gode handlinger mod Syditalien helt fra 1876, da han som arbeidsminister skaf-

fed jernbane mellem Neapel og de to hovedprovinser i syd. Han mindtes Garda-sjøens bølger, hvor Vergil hadde færdes, og Posilippo-haugen ved golfen, hvor hans grav laa. Han sanked, saa godt han kunde, paa de store fælles minner i landet, som bandt nord og syd.

Og efter denne indledning fortalte han, at nu vilde regeringen spendere 100 millioner til en vandledning! Nu hadde regeringen nedsat en kommission, som skulde gøre Neapel til et industri-centrum! Nu skulde bytolden paa maccaroni og brød ophæves! — og i flere smaabyer skulde de helt sløife toldmuren, saa alle levnetsmidler blev billigere o.s.v. Og han hadde nys læst en fransk bog, hvor der stod noget, som ogsaa faldt sammen med hans opfatning: at en intelligent regering og administration kunde gøre Neapel's befolkning til den fremmeligste i Italien, i enhver henseende, ogsaa i moralsk henseende . . . «I forvisningen herom løfter jeg mit bæger og drikker. Jeg drikker paa Neapel's fremtid, — og da tænker jeg paa dets genialitet paa tankens omraade, paa dets offermod, naar det gælder handling o.s.v. Jeg drikker paa eders udmerkede ordførers sundhed o.s.v. Jeg drikker paa kommunestyrets vel, som blev valgt nu nys under det stærke fornyelsens pust og som har en velsignelsesrig mission at udføre for verdens

mest fortryllende by. Jeg drikker amtsrepræsentanterne til, repræsentanterne for retsvæsen, for øvrighed. Jeg drikker industriens repræsentanter til og handelens o.s.v. Jeg drikker o.s.v. o.s.v.» Den gamle minister drak dem alle til, entusiastisk, under blændende retorik.

Talen gjorde da ogsaa vældig virkning paa forsamlingen i øieblikket. De faldt i ekstase av kunstnydelse.

Og saa reiste den gamle mand sydover, besøgte smaabyerne, omsværmet af ordførere, og holdt taler og drak paa byernes vel. Efter sit besøg i Basilicata-provinsen samled han sine indtryk fra reisen og holdt for vælgerfolket en ny stortale, hvis mening, sammentrængt, var denne: Han hadde ikke hat idé om, hvordan her saa ud! Ingen veie omtrent! der er jo 21 kommuner, som ikke har kørevei! Nogen har ikke engang stier, saa de bruger elveløbene. Men høst og vaar, naar det regner, er adkomsten avskaaret; dagevis er de uden post og aviser! — Og saa emigrationen! Saa dødeligheden, specielt paa grund av malariaen og det elendige hospitalsvæsen! Uvidenhed i jordbrug og dets fremskridt! — Det som maa til, det er jernbaner! og veie! og drikkevand — den store vandledning! Saa maa der skogplantning til, forat det kan komme til at se ud som dengang da Ovid

og Martial besang syden — mod malariaen, mod oversvømmelserne. Saa maa der finans-reformer til — skatten paa arbeidsprodukterne maa omlægges; der maa skaffes billige laan til kommunerne. — — Hans række indtryk var en eneste jammer fra ende til anden; han hadde ikke hat idé om, at det saa slik ud . . .

I begyndelsen av oktober var Zanardelli færdig. En maaneds tid efter reiste forhenværende minister, den deputerede Sonnino sydover. Han er nu det moderate partis fører i kamret, arvtageren efter Crispi og Rudini, oppositionens leder mod ministeriet. I og for sig en kraft, en personlighed. I Neapel holdt han sin bankettale. Han er tør; hans programtaler er som algebra. Og naar han vil være poetisk, saa nøier han sig med at citere andres digte — han er jøde. Sammentrængt var hans tale følgende:

Jo da, vi har en meget god idé om, hvordan her ser ud, her syd. Det er noget, vi alle har kendt til — det er ikke noget at anstille sig overrasket over. Vi kender endog grundene: Det er jordbruget, det stikker i — grundskatten *(imposta fondiaria)!* det er hypoteklaanene, som ødelægger jordbruget. Dette uvæsen at laane paa jorden! — dette utal av smaabanker, som lever av at være mellemmænd! Og saa er det de store banker i Neapel, som eier alt i jorden.

Det er netop denne brug av krediten, som er det gale. — Problemet i syden er et ganske andet, end Zanardelli sa: en faar ta det fra grunden av, skal man først gøre noget. Jernbaner hjælper ikke — det er ikke det, som trænges; det er netop det, som er feiltagelsen, at tro det, saaledes som man har trodd nu en 30 aar. For naar arbeidet med anlægget er over, saa gaar jo arbeiderne der ledige igen .... Grundskatten maa reduceres til det halve, ved en speciel lov for Syditalien og øerne! Der ligger egentlig botemidlet. Og den som vil løse problemet ad den vei, har hans — Sonnino's — støtte, enten han er høire, venstre eller radikal ....

Dette var hovedindholdet af Sonnino's lange tale; og hans avis — *Giornale d'Italia* — bragte dagen efter de lovforslag, som han agter at forebringe kamret. — —

Med hensyn til ministerchefen Zanardelli, saa er jeg ikke der i tvil om, at den gamle retor følte det væsentlige av den lands-bekymring, han i feststundens henrykkelse la for dagen. Sagen stiller sig mere tvilsom med Sonnino; hans program har for tiden ingen anden bestemmelse end at være meisel, som skal hugge løs tilhængere fra regeringens majoritet. Man er ikke helt tryg for hans medynk med de sted-

moderlig behandlede provinser i syd, endda han som ung har gjort studiet af dem til sit specielle.

Og denslags manøvrer fra partierne, pludselig at ville overgaa hverandre i kærlighed til reformer, har god tradition i den italienske politik. Da saaledes venstre to til tre aar efter at have faat magten (1876) indbragte for kamret et forslag om ophævelse av told paa mel som det første skridt til en radikal skattereform, kom Sella, høires geniale fører dengang, straks frem med et forslag, som ogsaa var retfærdigt og paakrævet, nemlig om nedsættelse av salt-prisen. Ved denne vældige kurtise av de lavere klasser vildledtes dengang den offentlige opinion, — og meltolden forblev den samme indtil den dag idag. Ogsaa den antike statsforfatnings historie kender denslags kneb.

Sonnino ved for det første meget vel i sit hjærte, at denne reform med nedsættelsen av grundskatten ikke gaar i kamret; der vil nemlig bl. a. lokal-interesserne straks reise hodet i veiret: Ogsaa vi fra Norditalien vil ha reduceret grundskatten! Han ved endvidere, at en lettelse i grundskatten i tilfælde ikke vil komme jordbrugs-proletariatet tilgode, men bli en foræring fra staten til endel million-godseiere, som ligger inde i storbyerne og morer sig. — Forslagets reelle hensigt er at bevare *status quo.*

Nu har ogsaa til overflod en av de største godseiere der sydpaa, høiremanden Capelli, netop skrevet en opsigtsvækkende artikel, hvori han siger, at en saadan skattelettelse hjælper ikke det gran (gjennemsnitlig vil det bli $1^{1}/_{2}$ à 2 lire hektaren i lettelse!). Men i den med bredt landmandshumør skrevne artikel vender han sig ogsaa mod Zanardelli's nye jernbaner. Han siger, at de som er bruges jo ikke av befolkningen han siger, at det er med jernbanerne her syd ligesom med museerne og gallerierne i Rom: gaar en romer der mere end en eller to gange om aaret, blir han anset for et merkeligt dyr. Og endda merkeligere dyr er de indfødte, som reiser paa Syditaliens baner og ikke har fribillet. Han mener, at det, som skal til, er en fornuftigere drift av banerne, saa de blir brugt av folket og bærer sig (bl. a. nedsættelse av taksterne).

Politiske portræter

Det er ikke ret mange aar siden det italienske folk genlød av klynk. Det klaged skuffet, hver italiener man traf, hvert oprigtigt presseorgan som ikke hadde betaling for sin optimisme, og klagens indhold var ens: da vi slog landets fiender paa sletterne ved Po og jaged tyskerne ud, da vi hjalp Garibaldi og siden rykked ind i Rom, da trodde vi, vi var med at skabe en moderne stat av Italien, som anerkendte de nye principer for styrelse og gjorde os til borgere istedenfor undersaatter; den annekterte jo ogsaa os og la klostrenes daarlig dyrkede vidder i flinke arbeideres haand, den førte industrien ind, den satte jo folkeoplysning og aandsfrihed i høisædet med sit følge av revolutionære tanker og konfessionsfri videnskab, den skænked os jernbaner, den gav os de parlamentariske institutioner. Men hvad ser vi nu! Der er vokset op en

skeptisk slægt, som er blit myndig og foragter staten, fordi den ingenting udretter, for dens finansledelses skyld, for landets misères skyld. Og det allerværste er, at de har ret. Saa den skeptiske skare øger; der er anarkister og socialister og republikanere allevegne, og især blandt statens egne utallige funktionærer findes de! Studenterne piber ud statens professorer rundt om paa universiteterne! Hvilken ungdom vokser der dog op! Staten blir svagere hvert aar! Hvad skal enden bli! — Og teorien om den latinske races dekadense begyndte at silre indover grænsen. — De konservative presseorganer mækred hæse og rustne i stemmen som en gammel fængselsdør: o tempora! o mores! Vi maa ha strammere karabinierer! — Bare en og anden gammel republikaner sukked sangvinsk: det er kun fordi staten blander sig op i saa alt for meget og fortar sig! Vi maa ha en anden statsform.

Og de var heller ikke faa, de som gned sig i hænderne med den husvildes skadefryd: driv bare paa, I herrer parlamentarikere; saa I faar regeret borgernes tillid til jer grundig op med roten.

Saadan var almenstemningen saa sent som i 1898—99. Og den som gik og lytted til disse udbrud, maatte tilsidst faa det indtryk: Dette

her gaar aldrig i verden godt! Italien staar overfor en voldsom flomtid.

Men situationen ændred sig som ved et kogleri. Jeg skal ikke her gaa ind paa de enkelte ytre begivenheder, som gik haand i haand med den ny situation. Der er i grunden bare én at nævne: da kong Umberto faldt for anarkisthaand, skaffed den nye konge sig et liberalt ministerium; der gjorde kongen et klogt greb, ventilerne kom op for høitrykket. — Men jeg springer over døgnpolitiken paa Montecitorio og partigrupperingen der — den interesserer jo ikke mer end det interesserer ikke-spillere at høre herrer efter whisten genkalde sig i erindringen, hvordan nu kortene sad; det kan nok i øieblikket ha optat sindene vældig, men det har ikke i samme mon let for at bli historisk dokument.

I de to-tre sidste aar er forandringen foregaat. Flerheden av de husvilde i landet er traádt ind som medlemmer av organiserte fagforeninger, fabrikarbeiderne, jordarbeiderne; der er udspændt et net av organisationer over det hele land. Kursen paa italiensk papir er al pari. O. s. v. Og nu har italienerne faat sin Marconi, til næring for den nationale selvfølelse. — Italien er for øieblikket roligere og mere tilfreds end det har været siden sin genreisning.

Ligefuldt er der kamp og spænding. Kam-

pen staar nu som før mellem proletariatet og de besiddende klasser, mellem godseieren og bonden, mellem fabrikarbeideren og kapitalisten. Det er de parlamentariske partier inderst inde enige om. For der er nok av partier; der er socialister, republikanere, radikale, moderate (= konservative), klerikale; og paa Montecitorio gør endvidere den lokale spænding mellem nord og syd sig gældende — stærkere end italienerne ønsker, at udlændingerne skal tro. Og naar disse flokker klumper sig sammen i kamret, kan det i øieblikket se ud som der hænder noget politisk.

Det som imidlertid foregaar i landet er av social karakter. Spændingen er saaledes saa enkel som den bare kan bli.

Men det som gir spændingen det præg av broget liv, er her som andensteds sagernes talsmænd, er personerne. Jeg vil her føre frem nogen av dem, som den ændrede situation har skøvet i forgrunden, og søge at gi et billede — dem av dem som lokker en ved sin udprægede profil, ved et bestemt temperament.

*

Først kommer jeg til at nævne en mand, som er død for fem aar siden. Fordi hans skygge er saa stor og saa stærk i sin virkning.

Felice Cavallotti's værelse i Rom er

blit et kapel, hvorhen folkepartiet i alle avskygninger valfarter paa hans dødsdag, 6te mars. Det var en landesorg den dag han faldt i duellen i villaen udenfor Rom. Og siden er han blit en folkehelt. Hans ord citeres paa møder og i aviser. Og der reises statuer rundt paa byernes torve eller fældes marmortavler ind i paladsernes murvægge, der hvor han engang har holdt en tale. Jeg ved ikke om der i det mon har været rigdom paa guldkorn i hans politiske taler, som man nu fremholder; det er jo med politikere som med kunstnere: dør de en tragisk død, eller rykkes de uventet bort, selv om de endog en liden smule har faat overleve sig selv, da vaagner barnepige-instinktet op i en nation, — da er hovedbetingelsen der for at bli profet i sit eget folk. Det er i hvert fald ikke det avgørende hvor værdifulde en saadan mands indlæg er; det avgørende er, om folket tror paa ham, enten han nu var den høvding de tror eller ikke. Og de tror paa Cavallotti.

Det forekommer mig imidlertid, at Cavallotti fortjener at være reformpartiernes helt, deres samlende aand, naar splittelsens dæmon piller ved dem. Der er nemlig, rent menneskelig set, noget fængslende ved ham og hans hele stormende livsførsel, ved hans enestaaende vilje til at ofre sig for sit land. Det har været en rast-

løs mand, noget av en ødsel ildsjæl, som stod over partierne, skønt venstre, fordi han satte Italiens enhed øverst, — som han selv sa engang: «naar et hold roper: leve kongen! og et andet hold roper: leve republiken! saa har vi endnu et rop tilbage: leve landet! — det land som venter av sine bra borgere lægedom for sine ulykker, det land som trænger faa fraser og mange gærninger.» Cavallotti har været en mand fuld av handletrang, av arbeidstrang, uden hensyn til levebrød; og der har fulgt vaabenklirren med ham, hvor han traadte frem. En utrættelig stridsmand gennem 40 aar av sit liv.

Som attenaarig begyndte han i aviserne (1859). Men han blev ikke med Garibaldi paa de tusendes tog; det var som deltager i general Medicis ekspedition han kom over til Sicilien. Paa overfarten did er det han ombord skriver sine første digte, fyldt av brusende enheds-entusiasme, opblussende som en ung i et ungt land, naar han føler sig at suse med i dets drømme:

«Aa hil dig, Ætnas sagnrige strand!
som knækker aag, som splintrer klingers staal.» —

Hans politiske kamp gjaldt siden venstreministeren Depretis, da denne efter at være kommet til magten begyndte sin forfuskelse av det liberale program. Det gik endnu hetere til

siden, da han stod ligeoverfor Crispi. Det var en vældig indsats han gjorde den gang; han stod stundevis ganske alene i den kamp. Men han var en «fusentast», som aldrig firte og som ikke sparte sig selv. Og hvor han fór frem, fulgte der et mylr av dueller; hans modstandere sa, at han led av duelmani — hele 35 skal han ha hat. Hans rastløshed drev ham ogsaa der: han søgte duellerne for at faa endskab paa én sag og komme over til den næste. — Han vilde i Crispi ramme korruptionen og triplealliancen og skattebyrderne. Og han tog denne politiker grundig og historisk; i kamret gennemgik han hans liv og søgte at bevise, hvor Crispi var embedsjæger hos Bourbonerne, republikaner siden, og saa monarkist og ordensuddeler, for at ende i Banca Romana-skandalen. Og det var Rudini som i denne kamp mer end gerne hjalp ham til bevismaterialet, eftersom Crispi stod Rudini iveien. — I 1891 førte Cavallotti obstruktionen an i kamret, dengang Crispi vilde fornye triplealliancen; men de 15 «katter» magted ikke at døive 300 deputerede. Hans stjerne steg ligefuldt ude i folket; han blev opfattet som landets offentlige samvittighed.

Og samtidig med al denne kamp skrev han opflammende digte og dramaer *(Pezzenti; Guido; Messeni; Alcibiade; Luna de miele).* Jeg kender

ikke tilstrækkelig hans digtninge til at fælde nogen dom; men det jeg har set, synes at lide av lidt hulhed og bombast. Det kan vistnok ikke nægtes, at der i det hele, efter vor smag, er en smule retorik ved Cavallotti; — men der ligger gærninger og begivenheder bag! Det er den samme slags retorik som i sin tid skabte et samlet Italien; — og det er jo ikke saa daarlig retorik endda.

Cavallotti var dog visselig ingenlunde en mand med lys og tryg tro; — han tænkte vel inderst inde som saa: men tro er alligevel det eneste som der er mening i! Flagrende altid videre ind i ny kamp, berusende sig og glemmende sig. Der er noget av dette ved hans endeligt ogsaa hin morgen i villaen udenfor Rom — jeg kan ialfald ikke værge mig mod det indtryk, — ved den hidsige maade, hvorpaa han, den drevne duellant, kasted sig frem, saa modstanderens sabel jog ham gennem mund og svælg. — Over sin sæng hadde han hængende billedet av to mænd i Italiens historie, som hadde dræbt sig selv av væmmelse over løgnen i verden.

Thi Cavallotti var i grunden ingen politiker; han blev saaledes grundig tat ved næsen av Rudini — bare for at nævne et tilfælde. Et herlig stormende veir var han, med sang i sig

om et enigt Italien og om et redeligt Italien. Det er det manende ved hans skikkelse, i tider da offermodet ligesom er svagere blandt statens mænd, og hver saadan indsats kræver vederlag.

I sammenligning med Cavallotti blegner neapolitaneren Matteo Imbriani's navn, skønt det har samme slags klang; ogsaa hans betydning stak i hans ubestikkelighed, i hans uegennyttige vilje til at ofre sig. Han var ogsaa med paa general Medici's tog til Sicilien, og deltog siden i omtrent alle frihedskampene. Hans drøm var en «*lega latina*», og i hans skikkelse er nationalhadet til Østerrige leggemliggjort.

Og i forbindelse med disse døde vil jeg nævne Bovio's filosofiske genfærd, som endnu lever i Neapel, en fortsættelse av Garibaldi's borgeraand, republikaner. Men det republikanske parti i italiensk politik er, hvad maalstræverne er hjemme i sprogudviklingen: republikanerne springer uden videre over en national opløsnings- og forfaldstid, som dog har været og som har efterladt uudslettelige spor; og forgæves holder de hver høst sin landskongres, hvor de med redelig vilje søger at hale programmet lidt ned, saa de ikke skal bli ved at sidde i politiken som Simon Stylites oppe paa søilen. Bovio er redeligheden og uegennytten i person, hvis standpunkt folk, selv om de ikke er hans menings-

fæller, spørger efter ved vigtigere sager. Men der er gaat hegelsk filosofi i ham, og naar han slipper sig rigtig til der, minner han i filosofisk duelighed stundevis lidt om Cicero, naar denne roter i den græske filosofis dialektik og forflygtiger kategorierne; men hans meningsfæller lytter til ham med respektfuld uforstaaelse. Thi, i modsætning til Cicero, er Bovio en karakter, saa hans popularitet holder sig uanfægtet. — Og saa kommer et moment til: han har det med, ligesom Tolstoi, stadig at ligge for døden. — —

Det «moderate» parti har ingen manende genfærd, som virker samlende saadan ved sin nærhed som Cavallotti. De har den abstrakte enheds-idé; og de driver en ivrig, men lidt bleg kultus av enheds-minnerne ved at reise slette statuer i alle byer til erindring om samlingsværket.

Man kan nemlig ikke si om Crispi, at han har efterladt noget politisk testamente; og det vil man endnu mindre kunne si om en ideløs politiker som Rudini. Ved Crispi var der et tiltalende moment: han kunde handle paa impuls; — men han indsnævredes efterhaanden i politiken til blot og bar konstabel. Rudini virker som der aldrig har været plads for impuls i hans bringe, en bred plantage-eier uden nerver, som aldrig kan komme ud av koncepterne, —

med italienerens pragtfulde fordøielse og dyriske ro. En ytterst fornøielig type i og for sig, — men ikke noget stof at lage genfærd av, som kan virke manende og samlende.

Men Crispis og Rudinis parti har nu Sidney Sonnino. Det er et jern, maaske den betydeligste statsmand, italienerne har for øieblikket, forsaavidt han er den, som statens eksistens i en snæver vending tryggest kan bygge paa. Hans kraft maales bedst ved de radikales had. Oprindelig er han dog ingen fordomsfuld autoritetsdyrker; han har i sine yngre aar nedlagt sine studier i uhildede værker som *Suffragio universale*, *Governo rappresentativo* o. a. Han hører til de yngre politikere, som har fjernet sig fra enheds-entusiasmens frasemageri, en desillusioneret kapitalist med skarp, kynisk sans for realiteterne; man behøver bare følge en smule den avis han grunded i Rom for et par aar siden, *Giornale d'Italia*, for at føle det. I kamret er han uforstyrrelig fremadskridende i sin kritik, trods skrik og avbrydelser fra venstre, — passelig sutrende; han har holdt den skeptiske klagetone fra fire-fem aar siden vedlige; hans omkvæd er for øieblikket i grunden blit, hvad han fremholdt i sin store kammer-tale ifjor vaar: «Revolutionens bølge vokser for hver dag mer.» Og han fører altid «*autoritá dello Stato*» i munden. Men

forøvrigt ligger han paa lur efter modpartiets utopier og venter — og søger stundom ved at fremkalde vanskelige streiker at paaskynde bølgen, da han kan komme til og værge de store kapitaler, eller han kaster ind ændringsforslag for at forpurre. I virkeligheden selv programløs, kanske i grunden en smule uproduktiv av væsen; han er jøde; — men han er oprindelig ingen høker i politik. Det er noget av en despot, en diktator-natur, den av alle politikerne, som kommer det gamle italienske begreb om statsmand nærmest. En logisk, tæt individualitet, som maa fange ens interesse. Thi vel har situationen ført det med sig, at han nu er kommet til at lægge roret den anden vei, saa han er blit en skikkelse med nattens skygger over sig, — men ligefuldt, det er en klar og høi skikkelse. Det er de skikkelser, som i smaa lande blir forfulgt og udskældt for intriganter og forrædere mod den gode sag, mens frasemagere, som ved første kritiske knibetag gør kuvending og forraader det lille lands av dem selv oparbeidede politiske passion, gælder som hædersmænd — eller forfremmes til amtmænd. —

Helt forskellig fra en skikkelse som Sonnino er det nuværende ministeriums chef Zanardelli. For en to-tre aars tid siden overtog han regeringen uden portefølje, dengang Sonnino beredte

forsonings-ministeriet Saracco vanskeligheder ved den svære havnestreik i Genua, som vokste den gamle mand over hodet. Sonnino opfanged imidlertid ikke pæren; kongen tog et ublandet liberalt ministerium, hvis program bl. a. var avskaffelse av bytold paa fødevarer, — et program som under de frugtbare parlamentariske rivninger har undergaat saapas modifikationer, at der nu ikke synes at staa igen stort mer end en lettelse i saltskatten, samt skilsmisseloven; gaar disse reformposter ogsaa i parlamentets store papirkurv, reiser vel det selvsamme parlament sig og gir ministeriet et mistillidsvotum for svegne løfter — det har i hvert fald været metoden før. — Men i det tilfælde kan Zanardelli godt paany bli overdraget at danne regering.

Han er nemlig ifølge væsen ikke en mand som skiller; der er noget samlende ved ham som personlighed, og i det ligner han Cavallotti; men der er intet stormende ved ham. Som ung var han vistnok republikaneren Mazzini's fælle og medlem av en revolutionær klub — nihilisten Bakunin fortæller, at han har truffet ham, og da har nok mødets anledning ikke været saadan helt harmløs. Han har ogsaa været med ved Italiens reisning og har deltat i frihedskampene. — Zanardelli tilhører politikerne av den gamle skole, med den gamle skoles godlidende festivitas og

lyse, lidt senile humør, som i grunden ingen uvenner kan faa, — uden at han dog rakner op i den generations frasefyldte hulhed, som den kan ta form hos agerbrugsministeren professor Bacelli, naar en bedre middag gør sin virkning paa tungebaandet. Hans lange politiske liv har tillige opøvet et gløgt øie, som forstaar at vælge sine mænd — man ser det næsten bedst ligeoverfor de politikere som han forstaar at undgaa i sit ministerium (som finansmanden Luzatti og Syditaliens specielle ministerkandidat Lacava). Han er endvidere en betydelig taler, i sin tid landets mest søgte advokat, som netop egner sig til at færdes mellem partierne, — som ogsaa egner sig til at sendes ud paa banket-reiser til misligholdte provinser, hvor refrainet er «*l'Italia una e indivisibile*», hvor hans retorik, med udgangspunkt i Vergils vugge og Vergils grav, finder anslaaende ord for rigsomslyngende syner, helt fra Garda-sjøens bølger til Neapels golf. Man tror paa hans uegennytte og paa hans vilje — om den ikke er saa stærk; man ved jo, at enheds-entusiasmens storm har flagret i hans lokker — dengang han hadde lokker. En mand ikke netop med saa mange idéer som med idealitet; — og han lar sig udlaane til modparten, naar det gælder at redde enheden, som i 1898, da han gik ind i Rudinis reaktionære

ministerium for at hjælpe til at ride oprørsstormen av.

Men den egentlige politiker i Zanardellis ministerium er piemonteseren Giolitti, det vanskelige indredepartements chef. En mand uden idealitet, uden synderlig idéer ogsaa, udenfor de nødtørftigste at fodre folket med; — det gælder forøvrigt at styre en skute efter de gældende parlamentariske styringsregler. Og det er hans liv at manøvrere i stygt farvand.

Giolitti egner sig ikke til at sendes ud som banket-taler. For det første er han ingen taler saadan som italienerne fordrer det; dernæst er folks tillid til hans karakter ikke overvættes stor — dertil stod han i sin tid Banca Romana-skandalen lidt for nær; men især er det dette som betar folk tilliden: han er uudgrundelig; der er ligesom saa mange politiske erfaringer avlagret nedover i ham, saa han virker som en mørk brønd. Skønt han er uigennemtrængeligere end sin hæftige modstander Sonnino, saa minner dog skikkelsen om ham; det er bare det, at Giolitti har lagt roret den rette vei.

Giolitti kan politikens golde jus, han kender tilbunds parlamentarismens kautschuk, dens forfuskelse av løfter, saadan som det har været dens særpræg i Italien: ingen løsning av sociale spørsmaal foregaar i grunden gennem kamret —

han fik selv sande det i 1891, da han søgte at sætte igennem en ekstraskat, som rammed de velhavende; og naar et forslag i kamret frem til at bli lov, saa er det fordi de folkekaarne har hast og skal hjem til paaske. Han har set, at partierne ikke har flyttet nogen ting de sidste aar, — det eneste maatte da være, at de har flyttet sig selv; det er det som foregaar ude i landet, som flytter paa tingene. Og ud fra denne skepsis til parlamentet lar Giolitti proletariatet selv besørge socialt reformarbeide gennem streiker: kan de ikke opnaa skattelettelser, faar de skaffe sig bedrede kaar, saa de faar humør til at betale skatterne. — Ifjor vaar gjorde saaledes næsten hele Norditaliens jordarbeidere sig foreløbig færdig — og omtrent uden blodsudgydelse. Dengang svarte han Sonnino under en større kammer-debat, at alle disse streiker var et uimodstaaeligt udslag av den stigende kultur blandt proletariatet og kun av social karakter; men «bevægelsen vilde bli politisk den dag regeringen greb ind som klasse-regering. Bevægelsen vilde bli farlig og voldsom den dag regeringen vilde bruge magt. Regeringen skal være neutral og respektere retten til streik». Undtagen — la han til — hvor det gjaldt virksomheder av offentlig art, saa stansning vilde ramme samfundets vitale interesser; og dertil regned han

foruden jernbanetrafiken o. l. ogsaa brødbagning — da greb han ind og anvendte soldater til at udføre arbeidet. — Han holder sig alle veie aabne. Og sidder som en edderkop i baggrunden, med et vaagent øie, som ikke lar sig overrumple eller overraske, med indflydelsesrige presseorganer i sin sold.

Men især kommer hans overlegenhed for dagen ligeoverfor streiker, hvor gæringen er kunstig oparbeidet og hvis relative berettigelse er tvilsom, saa den er forudbestemt til nederlag. Han behandler den psykologisk; i begyndelsen borttar han mest muligt alt som kan støtte trodsen og saaledes styrke de streikendes samhold. Han demoraliserer dem, og forvirrer dem, ved at række dem dette overstrømmende bæger handle- og streikefrihed. Og imens rykker tropperne stille ind i byen, og den situation av knusende militær overmagt fuldbyrdes, som skal til, forat den genstridige kapitalist uden fare kan genta sit avslag. Han er en Cunctator av rang. — Man saa det ved jernbanearbeiderstreiken ifjor vaar; man saa det ved generalstreiken i Florens samme sommer, hvor han udførte et lidet mesterværk, — især da han her ogsaa hadde en hidsigprop av en præfekt at holde i skækerne. Den streik endte med fuldstændigt nederlag for arbeiderne. Og dog forløb det hele uden blodsudgydelse,

uden et skud — kun et avklippet gasrør oppe paa Viale dei Colli! kun nogen avisspalter retorisk angst for Florens' ve og vel!

Giolitti er vel den sleipeste indenrigsminister Italien har hat. Ved arbeideruroligheder er han en myg gummikølle, men der sidder en blyknap ytterst. Og blyknappen er den selvsamme som den var under Crispi: karabiniererne.

Og dog, hvis den dag alligevel kan tænkes, da det italienske proletariat staar samlet i kampstilling, saa situationen kræved et raskt indsnit, da er muligens Giolitti gaat tilbunds med sine parlamentariske styringskneb, Zanardelli visselig viftet hen med sin nationale retorik. Den dag vil proletariatet heller komme til at staa ansigt til ansigt med en mand som Sonnino. — —

Det ytterste venstre og proletariatet tæller ikke længer 15 repræsentanter i kamret som paa Cavallottis tid; de hadde ca. 50 at mønstre ved obstruktionen under Pelloux, og ved de nye valg ligeefter kom de tilbage i et antal paa ca. 100. De stod dengang tæt sammen i en fællesforening — *Unione dei partiti popolari* — baade socialister og radikale og republikanere; de stemte i flok, og deres organer nævnte aldrig dissenser.

Spliden i folkepartiet traadte klart frem i dagen, dengang det parti erobred Milano's store

kommune fra de konservative, og en av venstre — Mussi — blev borgermester. Det republikanske parti, som i den by er stærkt, med egen avis — *Italia del popolo*, og som staar i livlig rapport med republikanere i Schweiz og over i Argentina, skilte først lag og meldte sig ud av fællesforeningen. Misstemningen gjaldt socialistføreren Turatis person. Men spændingen er øget, og under valg ifjor vaar udarted den til sammenstød paa knytnæver; av pur chikane mod Turati hadde dengang republikanerne sat en straffange, anarkisten Calcagno, op som modkandidat.

Splittelsen bredte sig som smitte. Ogsaa socialisternes samhold rakned op. Der var en spak fraktion — *riformisti* — med Turati som leder, og en mer paagaaende — *rivoluzionari* — som skældte fællesforeningen ud for at være sovnet ind i kommunestyret og slet ikke at ha til hensigt at opfylde de løfter de hadde git før valget; man sa bent ud, at denne slaphed skrev sig fra frygt for at miste det pengetilskud, som deres «arbeidskammer» oppebar.

Disse to fraktioner samler sig om Turati og kriminalisten Enrico Ferri.

Der er i grunden noget indolent og lidenskabsløst ved Turatis personlighed, noget seigt despotisk; kanske det ikke var saa stærkt

fremme før, da han blev forfulgt og efter 98-revolten sat i fængsel sammen med de andre. Han kræver god disciplin i sin skare; derfor lar han sig nu vælge tre fire gange op igen i sin valgkreds og frasiger sig kammerhvervet, for at gøre skaren tættere og gi valget vægt, naar han saa endelig bekvemmer sig til at svare ja. For ham er «stat» i grunden et ukrænkeligt begreb. Socialismen er mer og mer blit ham en videnskabelig disciplin, og siden grupperne i fællesforeningen begyndte at skille lag, er han i sine taler begyndt at fremholde stærkt nødvendigheden av «*educazione politica*», noget man ikke hørte om tidligere, da den ifølge sagens natur var meget mindre end den nu er; dette med kultur anvendes jo ofte ogsaa her sydpaa for at skræmme, naar de første tegn til differentiering viser sig. — Turati taaler ikke sprang, ligesom hans tæt sammenføiede artikler i hans ugeskrift «*Critica sociale*» ikke taaler det. Lidt tung logik, lidt kompakt, en indolent logik; men dialektisk blændende — man kan maaske merke, at han især har læst megen engelsk filosofi og social-literatur. Forøvrigt gir han ved sin optræden i den senere tid indtryk av en mand som vil ind igen i det «gode selskab», — muligens spiller Millerands lysende endeligt ind.

En helt anden skikkelse er professor Ferri;

der er noget ublandet romansk ved ham; en væver mand, fuld av kast, -- som handler paa impuls; han synes i det hele at være den blandt alle italienske politikere som har færrest bagtanker. Han er en stor taler, slagfærdig; der er gnist i hans ord, og hans organ er bøieligt, fuldt av tone. Netop en taler saadan som italienerne nyder ham. En agitatorisk kraft. Han førte an i kamret obstruktionen mod Pelloux, en stund socialist-partiets første tillidsmand, som i sin tid, dengang hele redaktionen sad fængslet, alene redigerte deres hovedorgan «*Avanti*» i Rom. Man føler, at han ifølge sit væsen netop ikke kan suge næring av engelsk læsning; det er den utaalmodige belgiske socialisme han staar nær.

Ferri hadde med misnøie set paa den parlamentariske situation, hvor socialisterne som parti støtted regeringen for at undgaa Sonnino som Giolittis eftermand, — og støtted den sammen med en del av de «moderate», som nu holdt paa venstre-styret, fordi det efterhaanden bedred sig og strøg radikale poster av sit program. Han saa ogsaa Giolitti ved streiker mest muligt gi de ytterligst gaaende fri tøiler, og han gennemskued den demoraliserende hensigt; thi han vidste jo, hvor en italiener trænger at stives op i sin opposition av modstand.

Ferri ønsked tilbage igen det frimodige partihads salte skumbølger.

Det var hans grundstemning, da den store debat kom i kamret ifjor vaar — den gjaldt foranstaltninger til Syditaliens opkomst. Dengang delte talerne sig pludselig i nord og syd og anklaged hverandres landsdele. Og i stridens hede slynged Ferri ud, til forsvar for Norditalien: «Nordpaa er moralske smittecentrer undtagelser; i syden er de kommuner, hvor hæderlighed er til huse, oaser,» — som han straks oplyste, han tænkte kun paa administrationen. Og han sa der kun hvad alle italienere gaar og siger sig imellem — det er bare det, at saadant siger man jo ikke i kamret. Stormen brød løs over hans hode: det var en krænkelse av parlamentets værdighed! en forsmædelse mod landet! Han blev fratat ordet og fik ikke engang lov til at forklare sig ytterligere; og da han stod paa sin ret til at tale, blev han sat under censur og uden videre nægtet adgang. Han drev videre i sit raseri, lige ind i glasruten i møde-salens dør, som han knuste med knytnæven; og gennem det hul brølte han ud over forsamlingen: *Camorra parlamentare!* — Ovenpaa det reiste han ud paa en folkemøde-tourné, og grunded samtidig et ugeskrift «*Il socialismo*», hvor hans omkvæd er: for al del, væk med

Giolitti! — hans frisind demoraliserer os! La os faa den uforsonlige Sonnino isteden! thi han holder rækkerne sammen og gør os stridbare. — Men hans forrige venner søgte at tie ham ihjel — han er blit saa uanstændig glimresyg! sa de; det hele er bare jagt efter applaus. Saa han forstummer nok, naar vi nu lar være at nævne ham i vore aviser.

Ferri er imidlertid ikke forstummet; han er rigtignok ikke nu længer socialismens mand, men kun fører for en fraktion, som altsaa har brudt med parlamentarismen og kalder sig «revolutionær». I september ifjor holdt saaledes det samlede socialist-parti landsmøde i Imola, og der kom det til opvask mellem fraktionerne; her mødte ca. 800 som delegerede for ca. 60 000 indskrevne medlemmer, og ved voteringen over dagsordenen stod det nye parti mod «reformisterne» omtrent som 3 mod 4. Jeg har set av nordeuropæiske socialistaviser, at «den sunde fornuft» seired paa Imola-kongressen, og at faren for splittelse er besværget; det ser man altsaa av stemmegivningen ikke er tilfældet. Og man er da vistnok ogsaa her i landet paa det rene med, at et aabent schisma vil komme; den dag en moderat socialist sidder i regeringen, er det der ialfald. Men paa landsmødet dækked man over saa godt man kunde — selv

Ferri optraadte dæmpet. «Reformisternes» lange omsvøbs-resolution er for lang at avtrykke i sin helhed, men jeg kan ikke nægte mig at hidsætte følgende filt-passus: «. . . Kongressen erklærer, at partiets aktion er reformistisk, saasom den er revolutionær, — er revolutionær, saasom den er reformistisk, med andre ord: partiets aktion er helt enkelt socialistisk . . .» Og talerne fremholdt, at det, som skilte, kun var ledernes ulige temperament.

Som om det ikke er det, som altid adskiller! Specielt i Italien, hvor jo alle er enige om de sociale problemer — selv Sonnino siger stadig, at landet er «sygt». Det er just det temperament, hvormed man tar fat paa løsningen, som egentlig adskiller. Det er temperamenterne, man har at regne med; det er ogsaa temperamenterne, som bringer overraskelserne og f o r n y e l s e r n e. Overalt gælder det jo, at blir politikerne gamle og deres temperament avtar, avtar tillige deres evne til fornyelse.

Men der er ved første øiekast noget uhyggeligt spændende ved et temperament som Ferri — noget som en beruset natur-magt; det bryr sig ikke om stierne, eller har sky for det som møisommelig er indgærdet, bare sætter tvers over haverne og markerne og akrene. Og denne beruselse ved gamle partiers opløsning, og ved

fund av nye veie, forskrækker rubrik-politikerne, og kommer dem paa tverke som beregner en idés værd efter det stemme-tal den formaar at samle om sig, — gør dem helt svimle i hodet. Ferri er tillige videnskabsmand og kender tingenes gang; han ved i kraft av det, at ingen ting stanser i udvikling, at der forestaar opløsning for alle og alt.

Paa den anden side ser han tydelig Giolittis tilfredse smil, at han ved sin optræden er sit parti, hvad man kalder *enfant terrible*, saasom det er tæt sammenslutning og opstilling i geled, hvor den enkelte forsvinder, — som trænges. Han ser, at han sparer Giolitti meget besvær.

Ferri er et offer for denne dobbelthed; hans lidt akademiske artikler synes da ogsaa av og til den senere tid præget av betænkelighedens halvhed. Det er dette modsigelsesforhold, som er det tragiske ved manden — ved alle mænd, som ifølge temperament kaldes til at sætte differentieringens idé ud i livet. Men det er ogsaa dette, som gør ham saa interessant som fænomen.

Og der er endnu en tragisk side til ved manden: det er den praktiske virkning et saadant rop gennem en knust glasrute har i øieblikket paa selve parlamentarismen. Der skal mere til ligeoverfor en forsamling skøiere som et

deputerkammer — det bare vækker deres bajadshumør, mens ropet fortoner sig lig den sprøde lyd av en knust rute. Det synes saa haabløst vældigt, det han har tat paa sig at rydde op i.

Saa er det endvidere det, at han endnu for en ikke uvæsentlig del i sit stormløb eskorteres av irregulære husvilde horder fra gaden — fra rennestenen, og støtter sig til deres bifald, — Ferri, en uskrømtet fremstormende idealist, som tilhører det «gode selskab», men som paa liv og død vil ud av det for at bli stridsmand. — Og dette sidste træk ved billedet er det tragikomiske ved skikkelsen.

Men man kan være av hvilken politisk overbevisning man vil, eller man kan tro, at den paa bunden borgerlige Ferri ikke er manden: en saadan fremtoning i stats-livet som han er der noget fængslende ved, fordi han alligevel er et stille vink om, at organismen lever, at der er stofveksel. Et skurrende varsel til det avlægse om differentieringens unge stolte lov.

*

Jeg har i denne artikel forbigaat mange skikkelser. Jeg har bl. a. forbigaat vævre slangemennesker som finansfagmanden venezianeren

Luzatti, som har deltat i saa mange ministerier, og som har det ved sig at bli farlig, naar han er naadd indenfor, ligesom træhesten i Troja. Jeg forbigaar en saadan snedig mysende politiker som Syditaliens Lacava. Jeg forbigaar den nuværende udenrigsminister Prinetti, en ny mand, som har vist sig at være en ytterst dygtig kræmmer i sin branche, oprindelig cyklefabrikant fra Milano, — og i den branche skifter jo ogsaa systemerne alt i ét. Jeg forbigaar i det hele dem, som har hat vanskelig for at bli ledere, eftersom deres profil var for ufast, hvormeget dog ogsaa disse har været med paa at gi det offentlige liv i Italien dets friskhed og bevægelighed og sikre det mod pedanteri.

Men jeg har trukket frem Cavallotti, Sonnino, Zanardelli, Giolitti, Turati og Ferri, fordi det er disse udprægede typer, som efter mit skøn for øieblikket gir statslivet dets fysiognomi. Og jeg har nævnt Cavallotti først og Ferri sidst, ikke bare fordi de i sin kamp er repræsentanter for hver sin generation, men fordi det synes mig som det er mellem disse to temperaments-ytterligheder, at det levende i statslivet inderst inde svinger i Italien, kanske alle landes statsliv — mellem Cavallottis samlende enheds-entusiasme, hans had til splittelsens dæmon, og Ferris optrevlende individualisme, som i svimmel rus løfter

foden til nyt skridt, men som saa ligesom ikke tør sætte den ned. Mellem disse ytterligheder som ramme boltrer sig hele det kostelige mylr, som man kalder parlamentarikere, og driver sit selviske spil.

Neapel

I

Den nordbo som nærmer sig Neapel første gang med toget fra Rom, med toget som naar frem mellem 11 og 12 om natten, — og luften er klar, men uden maane, han glemmer ikke synet av Vesuv høit deroppe tilvenstre, selv om han forinden har set sig blaseret paa alle malerierne, som fremstiller det. Og alle de illustrerte brevkort formaar ikke siden at slette indtrykket. Dette rosenrøde, fede flammegenskin, som slikker op fra kraterets bund, flakker urolig inde i hvirvlende røgskyer, som stiger mod himlen; stummende sort nat, og saa flammeskæret! — Og man synes i øieblikket det slet ikke er noget underligt, at der i svundne tiders teologi har været stemning oppe for at henlægge Styx og Acherusia her og nedgangen til underverdenen — her var jo hul paa jorden! Intet under heller, at «troldmanden» Vergil, som hadde pla-

gieret Homer's sang om de dødes rige, at han og hans grav har holdt sig i overleveringen hele middelalderen igennem og mættet fantasierne med mystik, saa stærkt at Dante ikke kom forbi hans grav. Her ved hans grav har Petrarca stanset op; her stod jo ogsaa købmandssønnen fra Florens, Boccaccio, og følte den «hellige dæmon», som vendte op ned paa hans indre og skabte syner. Her har de staat alle, som tilhørte den literære renæssance og har følt sammenhæng med folkets fortid, følt sig omsust. Thi renæssancen er jo i sin kærne og i sin udfoldelse intet andet end hvad man længer nord har kaldt «romantik». Og saa har dette hul i jorden med skæret fra baalet i riget dernede som rent ydre apparat hjulpet til at holde liv i den mystiske forestilling, i sammenhængsfølelsen. —

Men saa menneskerne fra idag, som vi træffer paa om natten herudenfor jernbanestationen! Ikke fnug naturmystik! ikke mer paavirket av hullet ned til underverdenen med dets helvedesflamme, end om de hadde et illustreret brevkort for sig!

En norditaliener hadde paa forhaand sagt mig, at man ved ankomsten aldrig undgik en uvedkommende person op paa bukken, som kusken kaldte «min bror». — Ved kuskerækken

stod en høi konstabel og holdt opsigt og indskærped kuskene bestemmelsesstedet, før de tørned ud med sin reisende. Jeg saa ingen uvedkommende, da vor vogn løsned fra rækken; men ikke før var den forbi hestemulerne, saa klatred der lynsnart noget graat laset op paa bukken — det var som mennesket var kommet ud av hestens bug. Og kusken smeiste paa hvad han kunde og det randt avsted i rasende galop ud paa pladsen fra konstabelen. Jeg stak kusken i ryggen med paraplyen: hvad er den andre for en fyr? — *Il mio fratello, signore!* — han ber om at faa sidde paa, stakkar, han skal hjem. Og saa smeiste han paa igen, saa vi atter fór avsted i et nyt rasende skeid. — Jeg stak ham i ryggen. «Broren» snudde sig: hvor skal De hen? sa han. Jeg nævnte hotellet. Jeg kender ikke det hotel, svarte han; men hotel Londra? Og snudde sig braat om til kusken, som brugte svøben. — Et nyt paraplystød i ryggen. Vognen holdt. Den fyr skal ned! — Men hotel Londra? — Den fyr skal ned! Og paa fortauget stod en konstabel. Hurtigere end en draabe var det lasede utyske dryppet av bukken. Kusken vendte sig: Lazzaron! en af disse hotel-agenterne, tvi! Og han spytted av foragt efter sin «bror»; halte saa tømmerne ind og smeiste paa, saa det skar i

rasende fart nedover en hovedgade. Han hadde en lappet bonjour, og de lasede skøder fløi energisk i lufttrækket. Det varte i to-tre minuter, saa slakked han paa tømmerne og hesten bare dilted, og tilslut bare gik den; han vendte sig om: Det hotel De nævnte, kender jeg ikke. Men hotel Londra? — *Avanti!* fik han lige op i ansigtet som svar. Og saa kasted han sig om paa bukken, rafsed tømmerne til sig i opblussende energi, og de forlorne bonjourskøder vibrede i vinden. Men det varte bare nogen minuter, saa faldt han sammen igen; han gjorde en krok av sin langfinger, som holdt tømmen, og resten av den løb efterhaanden frem, saa hesten som nu bare gik, holdt paa at traakke i løkkerne med forbenene. Han vendte sig om: Tja; saa maa Deres hotel ha skiftet navn netop. — *Avanti!* — Han kasted sig om, halte tømmerne ind, og det bar avsted som forrige gang. Men han faldt sammen endnu engang, før vi naadde ned paa en stor aaben plads. Her hvor saamange av hans kolleger holdt, vaagned rigtig skøieren op i ham. Med tømmen slapt hægtet ind i langfinger-kroken kørte han hen til en klynge kuske, ropte spørgende hotellets navn. Men hotel Londra? svarte de ogsaa. Han kørte sin vogn langsomt fremover bag vognrækken — hele kuske-flokken slog følge med, saa det var

sort av folk om en, skraalende, skrattende, — og da de hadde faat væltet fra sig ind i vognen en hob av ukvemsord som det neapolitanske kuskesprog eier, gjorde han en sving om vognradens ytterste fløi, reiste sig pludselig paa bukken, halte tømmerne til sig, styrte tilbage i rasende fart tæt ind paa hestehoderne, saa hestemulerne skvat rædde i veiret hele rækken igennem. Et halvt minut efter holdt vognen udenfor det rette hotel.

Hele den næste dag i Neapel vilde ikke det kuskeansigt ud av mit hode. Jeg syntes aldrig jeg hadde set en saadan skrabkage av et menneske — lurvet, degenereret: de runde barnebollekind, de grisne skægstranter, brynene som var vokset sammen over næsen, en uudsigelig mund — flød over av bare røde læber; men der sad en syrlig tænksomhed inderst i mundvigen, noget bortimod raffinement. Jeg tror hans erotiks væsen sad der. Et forvildet, linjeløst ansigt; viljeløst paa samme maade som et dyr. Og man kunde ikke bli fri for dette billede av hans energis art under kørselen, dette opblussende og straks igen sammensynkende; det er muligt, at han mangled mad og søvn, men det virked, dette umyndige, som det var hans væsen. Jeg saa en mængde ansigter paa gaden, som nok var ham ulige i træk, men som ligned

ham i udtrykket; og dette kuskeansigt vedblev for mig at være typen paa neapolitaneren, naar han kommer ind i ordnede forhold eller staar under instruks — netop i denne hundesjælens herreløse svingen mellem opblussende pligt og sammensunken energiforladthed. — Da han dingled der foran mig paa bukken, sad jeg og veired efter noget, som var til at holde av ved ham, eller til at begeistres over — det individuelle kaotiske stof, som udgør et menneskes kærne, trods det ikke kan formuleres i ord, og som man omtrent altid finder en tæft av, saa man ligesom slaar sig til ro og siger med sig selv, at lignende menneskestof har man til syvende og sidst stødt paa før. Men mit instinkt fandt det ikke ved denne kusk. Det eneste maatte være dette lune foran hestemulerne; da sprang der frem noget umiddelbart fatteligt, selv for en nordbo, en gavtyvs trang til almengyldig latter, som kostelig bar udover smaalig labanagtighed. —

Man gaar i Neapels gader og læser ind i denne vrimmel av ansigter; man blir fælen om hjærtet ved at føle saa liden sammenhæng med dem. Folk siger flest, at det er fordi ansigterne er herjet af forvildede sæder. Det er muligt, det er lasten, som har sat sine merker. Neapel har været skueplads for ryggesløse hoffers liv,

som ingen by i Italien, og ingen intelligens eller skabende kunstnerevne hos de svirende lægger her et forsonende skær over udskeielserne. Men det synes mig, at det er lige saameget en racens forvildelse, man læser ud av deres ansigter og deres væsen. Det latinske stof er saa grundig opblandet med græsk og orientalsk, at det oprindelige er vanskeligt at finde rent — opblandet netop med de folkeelementer altsaa, som i den klassiske tid maaske inderst inde blev den vigtigste grund til romernes fald. Og her i Neapel er denne opblanding fortsat siden gennem aarhundreder. Jeg tror saaledes ikke det er et tilfælde, at neapolitanerne i renæssancekunsten spiller en saa liden rolle; de maatte undvære den tilsætning av friskt folkestof nordfra, som i Norditalien var med at frembringe de store mestere.

Der er naturligvis her som ellers mange momenter, som er med at give Neapel fysiognomi og gøre det til, hvad det er. Og det vilde vistnok bli mere end livsværk for en etnograf med psykologi at udgranske alle dem.

Medbestemmende til at skabe det store proletariat og gi det karakter, er ogsaa de økonomiske forhold i byen, saadan som de var for en tyve aar siden. Neapel var dengang et søgt opholdssted for rig adel og for rige

udlændinge, især engelske, og disse strødde penge ud. Men den tid er forbi. Neapel er kommet i vanry blandt turisterne, — koleraen i 80-aarene, koppeepidemier, tiggerne. Og saa er isteden Nizza dukket op, den liguriske riviera, Cairo; adelen og de rige englændere har forladt Posilip og Camaldoli. De rige, som nu sidder igen, har anbragt sine penge i papirer, og smaarentenisterne driver aager. Resten er fattigfolk, og derav 200 000 virkeligt proletariat, som lever av tilfældig sjau eller tiggeri.

Og armoden blandt disse tiltager. Befolkningen formerer sig stærkt, og dog viser bytolden paa levnetsmidler — i modsætning f. eks. til Roms — en aarlig mindreindtægt paa ca. 3 millioner fra for 10 aar siden (bytolden indbragte 1889/90 ca. 17 millioner; i 1899/1900 ca. $13^1/_2$). De tal taler for sig selv.

Men fattigdommen træffes ikke bare i proletariatet; den træffes i alle klasser. Der er en mængde saakaldte bedrestillede familjer, som vaagner om morgenen og ikke ved, om de faar middag den dag; det er bourgeoisiet, som har signore-tradition i blodet og mener, at arbeidet skæmmer. De har sønner, som det gælder at skaffe en «post», saa de ikke synker ned i arbeiderklassen, og det gælder at kravle forbi hverandre i stillingens anseelse, for de har

ambition trods sin armod. Det er snyltedyrene i det neapolitanske samfund; det er oldtidens klienter, som antichambrerer, de antike *umbrae*, som gaar igen. Det var disse og deres velyndere, som Saredo rammed i sin første indberetning om Neapel.

*

Oprydningen er begyndt. Allerede i 1889 indviedes under de kongeliges nærvær den vældige gadeomregulering, *lo sventramento della Sezione Mercato*, hvor koleraen herjed styggest 1884. Der blev lagt virkelige gader gennem dette dueslag, for at lede golfens havbris ind i bulerne. Dette arbeide har hidtil kostet 151 millioner, og der vil, som ministerchefen oplyste i sin store banket-tale i Neapel i høst, bli anvendt endnu ca. 50 millioner frcs.

Saredo pegte paa botemidlerne for at reise byens moralske sundhed: Byen skulde bli en industriby for at sysselsætte proletariatet. Og en nationaløkonom — professor Nitti — har nylig udregnet, hvor byen dog ligger bekvemt til for at bli en fabrikby. Han har fæstet sin opmerksomhed ved vandkraften i Italien. Nu lægger landet ud i det hele ca. 200 millioner frcs. aarlig i kul for at skaffe sig en million

hestekræfter; til at benytte vandet — har han regnet ud — trængtes der en milliard, det vil sige 40 millioner frcs. aarlig, for at skaffe den samme drivkraft. Og specielt stiller det sig gunstig for Neapel, som har 60 000 hestekræfter bare 50 kilometer borte, mens Milano, som alt er en industriby, har maattet ta dem 120 til 150 kilometer borte.

Det forekommer mig imidlertid utænkeligt, at initiativet til denne forvandling av byens liv nogensinde skulde udgaa fra Neapel selv; der maa fremmed energi ind, og kan den med tiden lære proletariatet til at møde op punktlig ved fabrikerne, saa har den udført et mesterværk.

Hidtil er reform-arbeidet lagt politisk an; man har rammet nogen mænd, og faat andre isteden. Det foregik for byens vedkommende under et ideelt samhold mellem socialister og anderledes troende, som vilde have udrensning. Men saa kom, ovenpaa Saredo's anden indberetning, de nye amtsvalg; da bekæmped socialister, venstre og radikale allerede hverandre, og tabte, saa de av Saredo merkede mænd vendte tilbage til administrationen.

Det er neapolitaner-kuskens væsen som gaar igen — hans krappe svingen mellem opblussende vilje og energiforladtheden efterpaa; denne moralske renselsesfest — jeg kan ikke komme fra

det — var bare et laset bonjourskøde, som vifted energisk i lufttrækket.

II

Neapel var alt i gammel tid en farlig by at komme til for den reisende. Hvem husker ikke den uskyldige historie hos Boccaccio, fortalt med eventyrets fortryllende ro, om Andreuccio («Vesle-Anders») fra Perugia! Dette gudsord fra landet, som hadde faat spurgt, at hesterne var billige i Neapel, og som saa tog did syd med 300 floriner i lommen. Men paa hestemarkedet vifted han kaksevigtig med pengepungen, og blev jagtvildt for storbyens bondefangere, som franarrer ham mynten. Men saa vaagner rigtignok ogsaa bondefulheden i ham, saa han holder sig skadesløs tilslut — en skikkelse som Smørbuk i eventyret.

Men dette, at Neapel er en ubehagelig by for turisterne, maa ikke siges offentlig; da reiser neapolitanerne sig i moralsk harme, saaledes som det skedde i kommuneraadet her i fjor vaar, da den engelske konsul Rolfe's reisebog for Neapel kom i nyt oplag. Den var skrevet for 15 aar siden, før han blev konsul i Neapel; men der blev et svare spektakel ved den nye udgave, og en deputeret retted til og med en

forespørsel til udenrigsministeren for at faa vide, «om det var tilladt for en konsulær repræsentant for en venskabeligsindet regering at udbrede i en bog, for pekuniær vindings skyld, injurier og bagvaskelser, som gaar ud over den by, i hvilken han bestyrer sit embede, idet han altsaa udnytter sin stillings prestige til at sværte det land, som viser ham gjæstevenskab og traditionel høflighed». Konsulen sendte kommunen en skrivelse, hvori han erklærer sig for en stor beundrer av Neapel og ber dem ikke lægge for stor vegt paa en udtalelse, som ikke hadde til hensigt at saare. — Denne erklæring tog borgerne for god og lod, som den indeholdt tilbagekaldelser.

*

Naar man gaar i gaderne og ser paa al denne ungdom, som ligger paa fortauget op mod solvæggen og later sig i store klumper, saa tænker man hele tiden: hvor der dog sløses med menneskeliv her i denne by! De unge ligger i vegetativ selvhypnose, ligesom bamsen i hi, med avstumpet følelse for sult og for utøi. Ret som det er har aviserne smaa politinotiser fra neapolitansk liv, og det sandes saa tit: hvor der sløses! Netop nu læser vi følgende: En korøgter hadde en frille, og hun ønskede en søn, for at manden

skulde bli uløseligere bundet til hende; men hun fik ikke barn. Saa var der i samme bydel en frøken av de høiere klasser, som i hemmelighed fødte en gut, og hendes barn skulde jordmoren bringe til en barnekrybbe. Jordmoren solgte isteden guttebarnet til frillen for femten francs, og hun slog da en plade i sin ven korøgteren om sin hemmelige nedkomst, saa manden for faderglæde ikke vidste hvad ben han skulde staa paa. Sagen blev meldt anonymt, som saa tit, til politiet, som saa arresterte de skyldige; — men saa staar der i notisen, at spædbarnet blev bragt paa politistationen, hvor det omsider døde paa grund av mangelfuld føde. — Den slags avis-notiser forekommer saa tit, som viser, hvor et menneskeliv fra eller til her har lidet at si.

Og de unge proletarer, som er naadd lykkelig over spædbarnsalderen, ligger i klump og døser i solvæggen, mimrer ud paa denne natur, golfen, Vesuv, — som i hver linje præker og priser det vigende, skønheden ved det, priser energi-forladtheden, toner ud i lange brusende satser sangen om dyrets og blomstens *far niente.*

Slaraffenlandet. *Il paese di cuccagna.* —

Men saa er der en dag specielt som pøbelen reiser sig fra fortauget og slaar sig løs i fest, saadan som en fest maa bli i denne slyngel-

agtige glædes by. Det er *Piedigrotta*-festen den 7de og 8de september. Hvad der er av spillopmagere, møder da op; og spillopmagerne fra Neapels gader er ikke harmløse.

Det er egentlig en kirkefest ude ved kirken nær «Vergils grav», der hvor den vældige tunnel skærer ind under Posilip-haugens ryg. Og som saadan er den da blit en folkefest, hvor bærmen samlet har sin aarlige opvisning i livsytring. Jernbanetogene er overfyldt de dage, og der gaar ekstratog lige fra Rom. Der er optog; — og her spiller avismændenes ridt hovedrollen — *cavalcata dei giornalai* — tilligemed «sangenes vogne» — *carri delle canzoni*. Der er dans, musik, fyrværkeri, kapløb og leke. Det er en friluftsfest, og der spises ude ved Posilip-haugens fod.

Og man tar natten til hjælp; da sværmer de karnevalsvildt gennem den svære tunnel. Man kaster sig ud i festens yre brus, bader sig i livsrus, som det var et av de hedenske mysterier. Folkefestens bakkanal og larm er steget med aarene, og de tøilesløse løier har udartet, saa de bra borgere nu holder sig unna, og tilslutningen i det hele vistnok er avtat; pøbelen raader grunden alene derude den nat.

Men der er en side ved denne folkefest, som hele landets opmerksomhed fremdeles er fæstet

ved. Det er konkurrencen om de bedste sange (gadeviser) i neapolitansk dialekt. Og her konkurrerer hele folket, jenter, advokater, kirurger, politifuldmægtige, retstjenere o. s. v. o. s. v. — alle som kan rime. Der er til den fest en visetilvirkning saa vældig, at man har spøgefuldt sagt, at kunde regeringen sørge for handelstraktater, som muliggjorde eksport i denne branche, var Neapels økonomiske fremtid sikret.

Der er dog en forlægger, som hvert aar boltrer sig med liv og lyst i alle disse visemanuskripter; det er Peppino Santojanni, med opnavnet «Mecenate Sebezio». Han har samlet hos sig dem, som anses for de dygtigste blandt komponisterne og visedigterne. Han lar sine sager den dag udføre for den store folkemasse paa Plebiscito-pladsen av Gambrinus-hallens orkester og sangere.

Stundom sætter aviserne op præmier for de bedste viser. Det gjorde saaledes Scarfoglio's avis *Mattino* for et aar siden. Det aar udgav ogsaa den mest kendte dialekt-digter, Salvatore di Giacomo, en samling canzoner — *Piedigrotta for ever* — med musik av Giordano, Costa, Tosti og De Leva; og den samling gjorde umaadelig lykke.

De handler vistnok udelukkende om kærlighed; det er ialfald tilfældet med alle dem, jeg

har anledning til at se. — Nogle tolker længslen, som især vise-firmaet digteren Capurro, musikeren Chiara. De hadde saaledes en paa festen for to aar siden, som gjorde megen lykke; det var historien om to, som elsked hverandre saare, men de mangled udkommet for at kunne gifte sig. De sad og elsked og drømte om penge, og vented paa en begivenhed, sendt av skæbnen, som bragte dem sølv i pungen. Saa heder det: det første sølv hun saa, var i sit eget haar. — For iaar var der ogsaa en av det firma, som handled om kærlighedens venten hos en pige; hendes elskede er soldat og er reist; hun sidder og minnes: «nu faar du huske mig,» sa han, «og saa skal jeg aldrig glemme dig.» Hver aften sidder hun nu med armene i vinduet og ser og venter — ensom, ensom; og husker da hun sad her før og talte minuterne; «og hvorofte med haand i haand, med knæ mod knæ, vi læste i vort elskovsfyldte øie den store kærlighed og sad saa længe uden mæle!» — Omkvædet er anlagt efter hvert av disse minner, og det skildrer militærmusiken, som netop passerer derudenfor paa gaden.

Og der er serenade-motiver: «Fuldmaane — du som gør golfen skøn, — naar Nina ser ud paa dig, saa fortæl hende om mig.» Og i den klangfulde ritornel heder det: «Maane hist,

sig hende du, at paa dette vis dræber hun mig, — at nu ved jeg ikke mer at gøre for at vække hendes medynk!»

Der er viser, som med forloren galgenhumor synges om kvindens ubestandighed eller er fulde av den flygtige gade-elskovs skelmeri: «Ninetta er en pige skøn og frisk; som en fersken, som en rose; hun er rent ud som en ædelsten. For hende har en bergsaglier-sergeant tabt sin hjertefred; dog naar han er i kvarter, lar Ninetta sig geleide av vennen Pasqualino. Sergeanten er en smule kort for hodet, Pasqualino han har blod og sener, og Ninetta lar dem aldrig træffes» o. s. v. Der er tre saadanne smaahistorier i visen, som vittig fortæller om kvindens ubestandighed, skilt ved et omkvæd, som italienerne selv anser for et virkeligt fund, ikke paa grund av sin mening — for det indeholder ingen mening, bare nogen lyd, men de er valgt saa, at de udelukkende i klangen gir det flygtige spil, de ligesæles omslag.

Og nogen viser besynger kvindelig skønhed — lyder gerne lidt abstrakt, skønt det er knyttet til bestemte navne. Eller de synger over det udtraadte motiv: gift dig ikke, for saa mister du din frihed! — —

Jeg har hat liggende for mig de poetiske perler fra de tre sidste Piedigrotta-fester — det som slog mest an av viserne. De slaar en ikke

ved sin originalitet. Det siger sig imidlertid selv, at det er uretfærdigt at gengi indholdet av en vise, som er bestemt til at synges; man har ikke lov til at dømme paa det. Det er dog vendingen, som gir visen dens værd, det særegent neapolitanske i den, som ogsaa tillige sikrer den sukces som gadevise; — og det er umuligt at gengi i et kort resumé. Man faar jo ogsaa huske paa, at visen staar og falder med musiken, specielt med omkvædets. Naar jeg derfor har forsøgt at oversætte nedenstaaende vise saa tæt opunder den neapolitanske original som muligt, saa gir heller ikke det udtømmende besked om digtningens værd. Teksten er av den før nævnte Giacomo og bærer som overskrift: «Imorgen, hvem kan sige? Den gjorde ifjor mer lykke end alle de andre.

Og mit hjærte spør jeg dag og silde:
  sig mig, sig mig, er det ei saa,
  Lina nok mig like vilde? —
  eller kanske bare later saa?

Og mit hjærte, det mig svarer:
  «Kære dig, hvad skal jeg si?
  Kender du ei bølgen, hvor den farer?
  Saadan er og de pigers sti.
      Bølger gaa og komme,
      storme frem og vige:

Og idag, til dag er omme,
kan din pige
dig lige.
Men imorgen ... Imorgen?
Hvem kan sige!»

Aa hvor svar og ord er haarde,
som du gir mig, pinte hjærte!
du vil si jeg rettest gjorde
at la seile alle haab?

Du vil sige øine bløde
pønser paa kun løgn og tant?
du vil si, hendes ord de søde
ikke eier fnug av sandt?
Bølger gaa og komme,
storme frem, og vige.
Idag forvist, til dag er omme,
kan min pige
mig lige . . .
men imorgen? — Imorgen?
Hvem kan sige!

Vel! saa er jeg nøidd, og tar dig!
Og hvad raker mig saa mer!
Naar jeg ser dig, naar jeg har dig,
intet mer paa jord har værd!

Kom! sid ned og skænk mig fryden!
— selv flygtigst stund er dog en gang.
Og hvad gør, om hjærtet siden
synger op hvad nys det sang:
«Bølger gaa og komme,
storme frem, og vige . . .

Ja, ikveld til dag er omme,
kan din pige
dig lige!
Men imorgen? Imorgen . . .
Hvem kan sige!»

Som man ser, der er intet nyt udtryk for følelsen, ingen før ukendt nuance; den er som saadanne viser er flest, — om det end ikke er udelukket, at en eiendommelighed ved den neapolitanske dialekt eller en finesse i vendingen kan være gaat mig forbi under oversættelsen.

Det er intet under: disse viser render op i tusenvis, som sop i september. Det maa bli gentagelse. Og derved har de faat det stivnede ved sig, det schablonmæssige, dette udtraadte i motivets behandling.

*

Naar man hjemme i Norge den sidste tid har sat sig ned til at «stevjas» for at rette paa visse ting udi litteris, saa er det et forsøg paa at grave op igen en skik, som er blit til i en bundforskellig sjælsatmosfære; det er forstandige nutidsmennesker, som sætter sig ned for at eftergøre det naive fra ordkunstens barndom i Norge, — og der er ingen anden air av barn over dem end den, at de ikke selv aner, hvor uægte de er. — Der er ingen affektation over visetilvirk-

ningen i Neapel. Selv om den er paa vei til at stivne i schablon, selv om den sjelden mer bringer bud fra en enkelts hjærte. — Disse viser er sprunget op av gaderne; og de springer fremdeles op av gaderne. De har ikke skiftet jordbund; det er ingen «national» opvisning i, hvad huset formaar.

Og selv om de ikke rager høit hverken musikalsk eller poetisk, saa tror jeg nok, man ikke skal undervurdere betydningen av denne side ved Piedigrotta-festen for Neapels vedkommende — kanske for Italiens med. Disse viser har sin betydning for gadens liv; gadeungdommen griber melodierne og sætter gennem dem ud av sig al sin lumre følsomhed. Specielt har ritornellen med sin iørefaldende musik let for at fæste sig paa andres læber og bli bud, om ikke fra hjærtet som det føler, saa dog fra hjærtet som det vilde følt, om Neapel hadde været som det kunde været, om menneskernes kaar der hadde hat noget av den blændende, solmættede luft over sig og glansen fra det grønblaa hav, og om drømmene hadde været saapas virkelige som øerne derude i den fjerne dis.

Og derigennem gennemlever proletarsindet en stakket stunds løftelse.

— —

Udenfor Roms mure

Den som vil ha det ensomt, skal gaa ud paa Campagnen. Det er som at ro udenfor skærene og ligge i baad der en stille dag.

Her er stilhed! Her er døds-stilhed. Og naar der kommer en mand forbi, saa skuler han lidt, og gør det dobbelt stille, naar han er væk. Man har sagt om Sætesdalen, at der sang ingen fugl. Jeg har ikke merket det; men her ude paa Campagnen har jeg merket det; her har jægernes fugle-garn plukket lærke og spurv. Og pinjerne mister sine naale og dør, fordi billerne faar leve.

Man gider ikke gaa længe udover. Man behøver det heller ikke, for stilheden begynder lige udenfor murene. Man stanser, ser. Ørkenstilheden over disse sletters lunefulde bølge-rygge fanger en. Især hvis man tar veien indover mod fjæld-ryggen, øst over — Via Tiburtina,

hvor spor-vognen gaar til Tivoli. Farven er ensformig; noget er brunt, og noget staar som lysegraa frødun i solen; men det meste er brunt, brune avbrændte græsstranter, som smaa-skog saa tæt; en og anden klunger-busk; nogen hvislende siv.

Jeg sa bølge-rygge. Men det er i grunden ikke rygge. Det er oftere som hoppende sjø, som inde i en havn, hvor færge og bugserbaad grasserer og skærer alle bølge-rygge i to. Bare saameget vældigere end inde paa havn. Det er smaa-koller, — og stundom har mennesker gravet inde i maven paa dem for at finde tuf-sten eller puzzolan-jord, eller denne gul-brune sand, som drysses over Roms gader, naar det skal være stas i byen, som naar kongen aabner kamret; og det er den sand, vi spaserer i oppe paa Monte Pincio i spradetiden.

Og nede i dybderne er der stundom diker, vand-syge hul; der staar det brune siv. Folk her ude kalder disse diker *marrane* = «forrædersker», vel en folkelig ord-kombination, fordi de tror, at derfra kommer malariaen.

Her ligger landet, som det har ligget i hundreder av aar, og det er det samme uløste jordbrugs-spørsmaal, som svæver over det nu som paa Gracchernes tid; det er sjelden man føler sig saadan i flugt, historisk set, som naar man staar paa den romerske Campagne.

Denne slette av stivnede bølge-toppe er endnu vældige plantager (latifundier). Men man leter og leter, og øiner slet ikke forpagter-gaarden — *casa colonica* — eller *la fattoria*, som den heder her syd paa.

Paa toppen av en haug staar i stedeu nogle sort-brune uanselige rønner, nogen smaa usselige skakke skur. Eller de kan ligge nede i en bakke-skraaning, for det hænder, at der ikke gis tilladelse til at bygge skurene paa en haug, hvor det kan ses. Der kan gaa et krok-rygget menneske der borte, eller en unge; men man hører ingen barne-latter; man kan høre en hund gø eller en hane gale, men det er et træf, det ogsaa. Eller man ser folk røre sig borte i en ruin av et middelaldersk taarn, eller inde i en antik akvadukt-rest.

Det er alt sammen *casali* — vaanings-huse — og de som holder til der, er jord-arbeidere, de saakaldte *bifolchi*.

Hytterne derimod — *capanne* — er laget av straa, tørt græs, maisstængler; gennemsnits-størrelsen er 15 til 20 meter i kvadrat. Og i hver bor der en familje, og den kan tit bestaa av en 8—10 stykker, for italienerne er en frugtbar race. Skurene kan ligge i klynge paa en 20—25 stykker, som netop her ude paa Tivoli—Roma-linjen, ved stationen Salone, hvor der i sin

tid bodde en mængde arbeidere og grov puzzolanjord, den tid Genua-havnen byggedes og Rom ogsaa hadde sin bygge-raptus. Døren er trang og lav; midt i rummet ligger en aare, det vil si to stene, og rundt langs væggene paa straa og blade har de sit natte-leie, denne haug av menneske-kød. Der er ingen møbler derinde, og av køkken-stel findes der en kedel til polenta (maisgrød) og en pande. Selv abyssinske og arabiske hytter skal se bedre og renere ud indvendig end disse. Og dette fælles-ophold i det trange rum har ført med sig sædelige forvildelser, som man stundom ser faar sin avslutning ved retterne. Det har ogsaa hat fysisk degeneration til følge. Der er tusener av slike hytter strødd ud over den romerske Campagne; fra kupévinduet ser man dem bare paa avstand.

Og spør man disse mennesker, om de kan læse og skrive, kanske da én av tyve kan svare ja.

Naar man staar og ser paa disse hytter og livet omkring dem, saa undrer man sig paa, hvor Italien har sine kunstnere henne. Denne jord er vel ikke saa rig paa motiver, som den russiske jord; men ogsaa her er der utvilsomt nok av oprindelighed, overtro, fordomme, guds-dyrkelser, — alt det morsomme gamle mylr, hvor et fint øre kunde lytte ud og finde frem noget

av det, som er folkets mystik; for ogsaa paa bunden av den klare latinske race er der mystik, — og her har kulturen ialfald ikke forflygtiget den. Man kommer i steden til at tænke paa den talrige skare av elendige snobber, som Italiens moderne kunst og digtning har at fremvise, turist-snobber, hvis eneste maal er at træffe det gængse turist-idol og faa varerne solgt.

De som bor her, det er bønder fra Sabinerne og Abruzzerne, som har en 7-maanedlig kontrakt med forpagterne eller agenterne — *caporali*, som de kaldes her. Hele familjen tas i sold. Og betingelserne er just ikke gunstige.

De faar altsaa et stykke jord at dyrke. Men først maa der bygges hytte, eller den som forgængeren hadde, maa repareres. Bonden maa straks til at laane av caporalen til køb af træværk og lignende; han betaler 10 procent rente, og det regnes av paa det indhøstede. Naar bonden reiser fra teigen, mister han al ret til skuret.

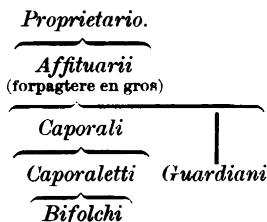
Formen for selve forpagtningen er den saakaldte *a terzeria*, ɔ: en tredje-del gaar til eieren for hvert dyrket stykke, de to tredje-dele til bonden. Det høres jo ikke som værst. Men av disse to tredje-dele igen maa han betale en fjerde-part til agenten, saa en del til *caporaletto* — en «mindre mellemmand, saa det saakaldte *guardiania* til eiendommens opsynsmand, end-

videre, som nævnt, den blodige 10 procent rente paa alt det, mellemmanden leverer i forskud; og det er ikke bare pengelaan, som til reisen og til de daglige udgifter til salt, olje o. l. — *la spesetta* = ca. 6 lire maaneden — men det er ogsaa saakorn. Specielt her er betingelsen ublu; agenten forlanger nemlig 50 procent i rente. Endvidere laaner agenten bonden mais til mad, som er slet og odelagt, men som han faar betalt tilbage av ny, god høstning og med 25 procent i avance. Alt dette blir som sagt desuden lagt paa med 10 procent. Endvidere betaler bonden 20 lire i redskabsslit; desuden paatar han sig at dyrke en liden teig gratis for agenten. Og saa binder han sig til at sælge hele sin indhøstning til denne, som da nærmest sætter prisen alene. Naar saa hertil kommer — hvad det av og til gør — den obscøne stipulation i kontrakten, som gaar ud over familjens vakre unge piger, saa skal man vistnok ha vanskeligt for at tænke sig en grundigere udnyttelse av en jord-arbeider.

Og naar han har passeret dette system av udsugeri og efter 7 maaneders arbeide reiser hjem, saa staar han i skyld hos formanden paa en 40—50 lire! Forat han skal være nødt til at komme igen næste aar.

Det er denne jord-arbeider, paa hvis slit de

andre lever høit. Et steds maa jo alle disse mellemmænd mellem gods-besidderen og bonden ha sin fortjeneste. Det er en hel slægts-tavle, — jeg skal sætte den op:

Den første og den anden kender arbeideren ikke personlig og ved neppe hvem de er.

Og alle disse, fra fyrsten til «vesle» mellemmanden, lever et mer eller mindre lystigt liv inde i Rom.

Dette var ud over langs Via Tiburtina. —

Men lavest i livs-vilkaar staar vel «huleboerne» — *troglodití* — hvorav især mange sorterer ind under Italiens penge-fyrste Torlonia, han som har udtørret sumper og hele sjøer for mangfoldige millioner, og som har eiendomme vidt og bredt. Disse huler findes saaledes nær Ponte Galera, en station et par mil vest for Rom. Den som har været i Ostia, vil ikke glemme indtrykket av denne tause glatte slette her vest; for her ud imod havet er ingen rygge i fladen, som østover. Man ser nogen

kør gaa der eller en okse staa og stirre og gulpe dybsindig, og alle staar de mod himlen med sine svære horn paa denne flade, — naar man da ikke ser dem mod de disede blaa fjælde der øst ind i landet.

Jeg har ikke været inde i disse huler og set deres indre med egne øine. Men jeg har set en beretning om en reise, som malaria-specialisten professor Celli's reise-fælle offentliggjorde for vel et aar siden. Og den er haarreisende. Her sover dyr og mennesker i samme grotte uden andet end en høi-dot under sig. De spiser polenta og muglet brød. Naar de skal ha suppe, blir den kogt paa grøn-sager; de ser næsten aldrig kød, lige saa lidt som vin og melk; heller ikke salt, det er dyrt, fordi det er stats-monopol. Naar de, som bor nær havet, forsøger at hente sig et spand sjøvand for at koge i, har told-opsynet ret til at arrestere vedkommende, ja skyde.

Her herjer malariaen som ingen anden steds. Og menneskerne ser ud som skeletter, gule med opsvulmede maver, fordi milten vokser under sygdommen, saa de ligner frosker, siger han.

Og dette er ikke det eneste sted, hvor hule-boere findes paa Campagnen. Efter folke-tællingen i 1881 er der 469 mennesker, som lever i naturlige tufstens-grotter; men kendere paa-

staar, der er langt flere. Og der bor ogsaa av dem meget nærmere Rom; jeg har ialfald set dem ved Via Flaminia, ikke fuldt en halv mil borte fra byens mure paa veien til Orte; ogsaa ved Via Tiburtina bor de og anden steds.

*

Den værste hjemsøgelse for jord-arbeiderne paa Campagnen har alligevel været malariaen. Disse arbeidere, naar de er vendt hjem til fjældene efter endt sommer-sjau, har hat feberen med sig. Og derfor har man saa mange steds helt opgit dyrkningen av sletten og bare brugt den frugtbare dybe jord til beitning. Og ligeoverfor agrar-reformer har man sagt og skrevet: anderledes kan det ikke være paa denne giftige jord!

Men der er ogsaa her jordbrugere, som har staat imod og beseiret vanskelighederne; det er som ellers norditaliensk foretagsomhed, som har gaat i spidsen, idet et lombardisk selskab for en 5 aar siden bygsled jord her ude ved Tivoli-veien, ved Cervelletta, og gav sig ikast med dyrkningen efter norditaliensk mønster, udveiting og vandings-system. Det havde lombardiske bygsel-mænd med, og jord-trælerne fra Abruzzerne og Sabinerne blev benyttet som arbeidere; men man avskaffed mellemmændene —

caporalerne og caporaletterne. Det første aar var de ikke heldige, idet folk og kreaturer fik feber. Men saa søgte man raad hos den før nævnte specialist i malaria-sygen, og efter den tid har de lært at hytte sig, og gaardsbruget gaar stadig fremover.

Men denne undtagelse er vistnok nærmest enestaaende. Den romerske Campagne er og blir en prøve paa Italiens mørke striber. Længer syd paa herjer sotten værre — især i Salerno-bækkenet, hvor professor Grassi har arbeidet for at bekæmpe den. Der ude omkring Neptuns stolte tempel-ruiner, hvor der dog i oldtiden laa en by paa 15—20 000 sjæle, ligger landet næsten øde en seks maaneder om aaret; mod aften kan man hen over sletten se jord-arbeiderne rømme opover for at naa haugene, før solen gaar i hav. Og i den gode kølige aars-tid kommer der en og anden lystig fætter av en adels-mand i besøg paa sit forladte slot for at drive jagt. Og endda længer syd — i Lecce-provinsen — er nu ifølge Celli det smittede areal 70 000 hektarer og de syges antal 10 000; det skal være landets stærkest hjemsøgte provins. Øerne er ogsaa uhyggelig angrebet. Og heller ikke Norditalien er fri — Po-dalen, de sumpige ris-marker. Paa landets 69 provinser falder der kun 6, hvor malaria ikke forekommer, nemlig Como, Cuneo,

Genova, Firenze, Macerata og Porto Maurizio. To millioner mennesker skal være angrebet, og der dør som følge av sygdommen en 15 à 20 000 om aaret.

Men nu er kampen mod sotten reist i hele sin hidsighed; ogsaa den har faat den politiske farve, som saa tit skal til, forat en enkel sag skal faa vind i seilene.

Politiske professorer har fartet omkring i landet og holdt foredrag; de har fortalt om den giftige mygge-arts væsen — *zanzara malarica* —, at det gælder at ha sig i hus før sol-nedgang, eller gaa med mygge-slør og hansker; de har fremvist de røde blod-legemers parasit. De har fortalt, hvor det endvidere gælder at udveite dikerne og dyrke op, og forat det kan ske: nyt agrar-system, jord-uddeling fra statens side! De har git vink, at man kan slaa petroleum i vandet, saa dør larverne, eller anilin, eller slippe en krysantemum-art udi. De har fortalt, at l æ g e v i d e n s k a b e l i g eksisterer ikke den sot malaria længer, eftersom den rationelt kan bekæmpes.

Dette felttog er oprindelig udgaat fra *L'istituto d'Igiene dell' Università di Roma*, hvor man har arbeidet med problemet fra 1883 av. At det nu er blit en art folke-bevægelse, skyldes dannelsen av *La società Italiana per gli studi sulla malaria*; det stiftedes i december 1898 i Rom under præsidium

av den deputerede Giustino Fortunato, med penge-hjælp fra provinsen Rom og kommunen Rom samt fra fyrste-huset Borghese og andre private, og var egentlig rettet mod malariaen paa den romerske Campagne, hvorav ifjor høst en omkreds med en radius paa 25 kilometer var kommet ind under selskabets observation og behandling, og hvor der arbeided en 25 læger. Hygieniske stationer er der nu ud over hele landet; speciel opmerksomhed vises de pontinske sumpe og Salerno-fladen. Men der er ogsaa stationer i Norditalien: i Ferrara, i Milano, i Venezien o. s. v. Og i Syditalien og paa øerne. Og i dette selskabs arbeide deltar nu tillige det røde kors i Italien.

Bevægelsen har frugtet, — det har vist sig paa flere maader. Det var saaledes visselig den, som ikke var den mindst medvirkende ved den medicinske professor Baccelli's indtrædelse i Zanardelli's ministerium som agerbrugs-minister; løsningen av pellagra-spørsmaalet staar jo ogsaa for døren nordpaa. Endvidere har jernbane-selskaberne baade paa fastlandet og paa Sicilien git efter og delvis forsynet vagt-husene og smaa-stationerne med mygge-net av metal. Endvidere har staten grebet ind for at skaffe billig kinin (15 centisimi — ca. 10 øre — grammet). Endvidere, i april ifjor vedtog kamret en lov, efter

hvilken eiendoms-besidderne skal levere bønderne gratis kinin, naar de blir syge i deres tjeneste, ligesom arbeids-herren i samme tilfælde til alle sine akkord-arbeidere. Men lov er jo ikke disse bestemmelser, før de er kommet helskindet igennem senatet.

Haand i haand med denne bevægelse har ogsaa kravet paa jord-uddeling fra statens side gaat *(bonifiche agrarie)*. Og der er gjort skridt i den retning, f. eks. i Mantua-distriktet og paa Campagnen. Men der er nu den fare ved slike opdyrknings-planer: penge-spekulanter og kapitalister vil blande sig op i disse moderne jord-assignationer! Og det kan vanskelig regeringen hindre. For den er avhængig av kamret. Og kamret er avhængig av de parlamentariske repræsentanters egen-interesse, som falder sammen med kapitalisternes. Den reform er strandet paa det før. — —

Man staar her ude paa Campagnen og ser. Fjældene dirrer i hvid-blaa himmel-dis; vinden tusler gennem de brune græsstranter, hvor malaria-myggen sidder saa lumskelig paa lur.

. . . Tro, naar reformer bryder ørken-stilheden, som hviler over slettens lunefulde bølgetoppe?

Alligevel! Trods al den elendighed, man ved om: naar man staar her ude mellem Rom

og fjældene, saa er det som at ligge og vugge sig i baad langt ude paa et roligt hav. Dette mygge-bæst faar i Guds navn suse med sin feberbrod! Han, den blinde muldvarp af en jordtræl der borte i skuret, faar lade sig udsuge av iglerne, saa længe hans hud er saa hunde-tyk, at han ikke stinges av den raseriets gift, som gør ham til menneske igen — den gift, som alene gør mennesker ud av muldvarper.

Et stivnet hav! Uden al udvikling. Ogsaa uden vor tids andpustne mas for at det, som er idag, ikke skal være imorgen: Stolt — en saadan tusen-aarig seighed i modstand mod al udvikling! Suveræn — en saadan trods og en saadan haan mod tidens store gud!

Man stirrer, og stivner i hedendom. Det er noget overvældende, stundom at staa ansigt til ansigt med det ene, med det uforanderlige. Sletten blir verden; og verden lar sig naa om. Man omspænder et øieblik historien, hvorfra den kom, og hvorhen den gaar. For historien gaar jo ikke.

Og man minnes andre ting fra vor tid; man minnes moderne høker-krige, som vore fremmeligste kultur-nationer fører trods Spencer og Stuart Mill; og man minnes røver-tog. Man henter skadefro frem saa mangt, som fortæller om den samme seighed og den samme haan hos

menneskerne fra idag. Venner fremskridts-mænd, I som saa trygt er kommet til sæde i det røde plysch i førsteplads-salongen ombord paa evolutionens elegante store steamer: steameren har luner! steameren gaar visst ikke i fast rute! . . .

Og naar saa solen gaar ned over dette stivnede hav! — naar man herude kender den underlige skælvende aften-skynding i luften, som sol-nedgangen har sydpaa, og hvori kirkeklokkerne saa virkningsfuldt tar del!

Jeg minnes en klarveirs-aften et andet sted paa Campagnen, det var paa jernbanen længer vest mellem Rom og havet — banen rulled østover mod Rom fra en av kyst-byerne. Der stod et kort blændende sol-blus langt nede i vest og kasted gløden uhindret ind over landet, for der nede i vest var bare glat slette. Det lave egekrat kom, hvor aften-dampen laa i mættet syrinskær; saa kom bølge-toppene her længer øst; saa kom akvadukternes nat-mørke buer, — ligesom kæmper skræved de frem i storm-skridt, og mellem deres ben var der endnu udsigt til den lille rest av lys vesten-himmel lavt der nede . . . . Der klimpred en mandolin i kupéen, for det er ingen ting mandolinens skøre strænge-brus kan fange som sol-blussets dirrende rest . . . . Vi sad i en moderne jernbane fra opfindelsernes aarhundrede; vi var tæt under Roms mure, Rom

laa lige ind paa os, og de elektriske lys-blaf og droske-ramlen; der nede paa bane-linjen stod endog en moderne soldat ved sit blaa-graa skilder-hus og keded sig og tænkte paa sin pige.

Ligefuldt! Man spurgte sig selv: — tro nogen gang nogen reform bryder stilheden herude over det stivnede hav? For det var det ene, det uforanderlige — Campagnen, som laa med sin koglende rune-magt over vore sind.

Det er mer end én, som er stivnet i sin tro ved at stirre paa det uforanderlige. Det er til sidst egentlig dette som er det farlig koglende ved klassiciteten, er de klassiske studiers hedenske rune-magt over sindene: det uforanderliges gru og charme paa samme tid.

«Udviklingens lov», hvad blir den her ude? Den blir som disse kæmper av akvadukters buer, som skræver frem over sletten der henne, latterlig stundesløse, uden at røre sig. Mennesket selv, hvad blir et menneske her ude? Det forsvinder, som mandolinens skøre strænge-brus, som fanged sol-blussets døende rest.

Signora Ottavia

Hun var fed og svær, av dem som italienerne beundrer og snur sig om efter paa gaden. Hun hadde krusete sorte barter som en yngling paa 19. Store sorte pupiller og et øieæble som var gulligt og massivt, uden lysets spil inde i sig. Hun var nok sine 55.

Det var min værtinde. — —

Jeg la frem til indkøb av petroleum den første dag 70 centisimi — det literen koster.

— Hvad koster literen? sa jeg.

Hun fik det stive linedanser-blik, som stirrer saa uvægerlig bent frem i tomme luften; og øienlaagene fik morsomme skælvende fimrehaar. For ogsaa italienerne kender det bondefule blik, naar de blir var ugler i mosen, eller naar der er avgrunde til begge sider. Det blik tilhører ikke Norge som eneret; det er de som ikke reiser nok, som tror det; det er med det som med be-

skyldningen imod os for at være et spytte-folk. Det blik er et dyre-blik; en hund har det, naar den er ængstelig for sit kødben, eller naar han har været mindre proper, og man forsøger at henlede hans opmerksomhed paa det umiskendelige bevis. Signora Ottavia svarte: *Non saprei* (jeg skal ikke kunne si det).

Da jeg kom hjem om aftenen, vented hun mig i en dørspræk. Og ikke før hadde jeg tændt lys paa værelset og set, at der paa bordet stod en flaske petroleum, og ingen liter — og uden penge ved siden, saa kom hun pæsende og feststemt ind:

Buona sera, signore! Come stiamo adesso?

Og jeg opfatted det, som hun gemytlig og paa godt norsk omtrent vilde si: Naa, aassen har vi det i kvæld da? — *Benone!* (særdeles bra) svarte jeg.

Hun greb det lynsnart og gled fornøiet ud: *Ah si! Ah si!* — Saa underlig tynd av erkendtlighed.

Jeg blev gaaende og minnes det fornøiede blunk i øiet, som var for brændende til at gælde mit befindende. Der kom hun ind igen med et rent haandklæ: hun hadde alt lagt to inde i soveværelset, sa hun; nu la hun dette ogsaa. En signore som De bør ha tre haandklær i ugen! Pegte saa, ligesom tilfældig, hen paa petroleums-

flasken: *Ecco un litro, signore!* sa hun sky, men med det erkendtlige blunk og gled ud igen.

Jeg forstod, at det var petroleumsprisen, som var sat for vinteren; nu gjaldt flasken for en liter.

Og jeg hadde ikke hjærte til at skride ind og protestere. Det var jo ogsaa urigtigt at gøre det, eftersom hendes fryd over 17 centisimi pr. indkøb var ti gange stærkere end min ærgrelse. Hendes vinding denne gang kom jo ikke som drikkepenge eller almisse; hun tilvendte sig snedigen disse soldi i en forretning, ligesom høkeren og slagteren. Det var det, som gjorde hende saa feststemt.

Signora Ottavia var fra nu av til stadighed situationens øverste, hvergang det gjaldt regninger. Men det skal siges til hendes forsvar, at hun altid udnytted sit hegemoni forsigtig. Det koster jo i det hele aldrig svært meget at bli trukket op i Italien.

*

Men i samme leilighed bodde en nordtysker. Det var en lærd og nervøs ung mand. Han hadde en «famoser bart», som han stadig og omhyggelig greied op fra sine sensuelle læber, som lyste rødt og vaadt lang vei. Han snakked altid om Andrea del Sarto, «mesteren over alle

mestere», sa han; «diese farben-freude, sag' ich Ihnen,» gurgled han. Og det kan godt være, at han har ret. Men jeg kan nu engang ikke med dem, som beundrer Andrea del Sarto — de er uigenkaldelig tabt for mig. Og jeg kunde heller ikke med tyskeren med de fugtige læber.

Men han lod sig ikke lumpe av signora Ottavia. Derinde paa hans værelse levedes livet med et fribaarent pust over sig fra et større og stærkere land, som nys hadde hat krig og hadde seiret. Han protesterte samme dag han kom, dette var ingen liter petroleum, og han betalte ikke mer end 53 centisimi flasken!

Hun kom pæsende ind til mig. Ordflommen gik. Men jeg hørte ikke efter; det vilde ogsaa været unyttigt — «*paga meschino*», var omkvædet (han betaler elendig). Jeg saa bare paa tungen, som gik. Den fik straks en kridhvid bølge snakkeskum ytterst ude. Jeg titted længer ind: nu lagred der sig en ny bølge derinde. — Hun vækked mig og spurgte pludselig: Ja, hvad synes De?

Og jeg la mig øieblikkelig til hendes stive linedanser-blik, naar der er avgrund til begge sider: *Non saprei*, sa jeg, og jeg kendte ogsaa forsigtige fimrehaar paa øienlaaget.

Og hun skønte det; hun fór ind igen til tyskeren for at greie sagen selv. Men det gik

ligedan; han forsikred hende endog, at han reiste, hvis ikke regningen for fremtiden var rigtig.

Og hun kom sydende ind igen til mig. Nu var endog den tredje skumbølge kommen. Jeg maatte lægge min haand paa hendes skulder: — *Cara signora,* berolige Dem! Hos os i vort land regner vi en flaske for en liter; men i Tyskland gælder en liter for en liter — kuriøst nok! — Da dalte hun ned i min bedste stol og stønned og svælged skumbølgerne — svælged længe. Saa reiste hun sig energisk, kasted sagen av sig i et nu og mindtes andre gøremaal: *Dunque, a riveder-ci, heh!* De er en virkelig signore, sa hun.

Men derinde hos tyskeren holdt ekkoet av kampgnyet sig langt udover kvælden, vaagned med mellemrum. Da gurgled det seierstolt: Diese italiänische un — ehr — lich — kait!

Fra den dag var signora Ottavia og jeg svorne venner. Hvergang tyskeren hadde været nøiagtig i regningen, kom hun ind og viste en eller to bølger snakkeskum paa tungen.

*

Saa kom tilsidst avreisens dag. Tyskeren skulde sydover til Neapel: men han hadde foreslaat, at vi skulde bruge samme bubyd, for at spare. Regninger avgjordes; de var forøvrigt i orden. Der sneg sig drikkepenge-forventning om-

kring ude i korridoren servil og stille, og døren ind til signora Ottavia stod haardnakket paa glytt.

Men da tyskeren var inde og betalte, fik han en ekstra-regning paa tre liter petroleum = 2.10; det var nøiagtig alle kvartlitrene, som hun skulde ha tjent i vinterens løb, saafremt han hadde tat flaskemaalet for godt. Det var glemt ved en feiltagelse, sa hun. Jeg hørte han skrek: *Quella maniera italiana!* Men saa slugtes alle ord av en eneste fosselarm; det var sammenstød mellem to racer — det var gotere og romere, som mødtes.

Han kom først sættende ind, forpjusket efter kampen; hans røde læber var blit hvide av retfærdig harme: Diese italiänische unehrlichkait! Og han rasled med regningen mellem stolene.

Saa kom hun pæsende fra slagmarken: Ja, hvad synes De?

Jeg holdt tungen uryggelig ret i munden, ledte mig bondeful vei mellem skjoldene: *Non saprei.*

Og han slængte regningen og styrted ud: Jeg betaler ingen ekstra-petroleum!

Men signora Ottavia tog min haand mellem sine og trykked den varmt. De er en virkelig signore. Og ord-elven løsned paany. Det gjaldt for mig straks at gribe det væsentlige, som var omkvædet, og det var, at han — tyskeren —

hadde kaldt hende en «gammel røver-kærring»! Ord-elven fossed. Og saa sa hun: Er ikke jeg en *signora* — heh? — Selvfølgelig!

Ja, hvor gammel tror De jeg er? sa hun saa med et og satte sig i stilling i min bedste stol; hun slog øinene ned forlegent, som en ung pige.

Og jeg hadde ikke hjærte til at si, at hun var sine 55; for nu hadde hun alle de tre krid-hvide bølger snakkeskum indover paa tungen: — Saadan en 29 og ½ aar? sa jeg.

Hun smilte i blyg sørgmodighed: Desværre, nei. Jeg er nok 31 alt. — Og hun reiste sig opfrisket og gik ind igen til tyskeren, for at prøve en gang til; døren stod oppe derind. Hun stilled sig i rank talerstilling og holdt retorisk pause først:

De har kaldt mig en gammel røver-kærring! Hun gjorde en truende stans: Jeg har hat mange logerende; jeg har hat ingleser, og jeg har hat russere, og jeg har hat albanesere. Ifjor hadde jeg saaledes en japaneser. Det har været aldeles ukendte folk. Men altid har jeg været heldig: Jeg har ikke hat ét udannet menneske i mit hus —.

Han avbrød hende: — Selv om De staar der som Marcus Tullius Cicero, — jeg betaler ikke de to lire og ti! — Han rakte frem hendes

tilgodehavende uden ekstra-tillæget. Hun vendte sig foragtelig væk.

En fik rope ind til dem. For nu stod bybudet og vented. Det var en snau halvtime, til hans tog gik: Höchste zeit, mein herr!

Han greb sin koffert og gik mod døren.

Hun knækked pludselig sammen: *Signor! signor!* — sa det kaldende og betuttet: *Il conto?*

Og han rakte hende summen uden tillægget: *Addio!* sa han.

Deroppe i trappen hug et fruehode hvæsende ned til svar: *Al diavolo!* — — —

Han tog min arm paa veien til stationen — for han var jo lidt ilde berørt — og snakked ivrig om dette herlige lands fremtid, naar der nu blev ryddet op i disse forhold; han skønte jo heller ikke mit tvetydige forhold til principet: nøiagtig regning. Den tyske lærde skønte i det hele ikke meget sin næste; uden naar der i ham dæmred en tanke om at ville bedrage — den veired han paa stand.

— For principets skyld! la han til.

— Höchste zeit! sa jeg; jeg tænkte paa togets avgang.

— Richtig! richtig! sa han; han tænkte paa sit: Men hvis hver mand gør sin pligt paa dette gebet, kan det jo endnu bli behageligt at bo her i Italien.

Og folkelarmen paa banegaarden tog ham, skingred ondt i hans øre og skar i hans hjærte; her var ikke begravelses-taushed som paa en tysk perron, hvor man snakker lavt av hensyn til den overordnede. Han blev ivrigere, han sparked sint til et appelsinskal, som i syden spiller samme rolle for gamle folks ben som det glatte føre hjemme i Norge. Og der gurgled haan op fra hans væsens urdyb: Diese italiänische ausgelassenhait!

— En maa jo begynde, sa jeg.

— For principets skyld! sa han igen. Han tog lange skridt, steg ind i kupéen, fyldt av sin mission i Neapel og i syden. Toget rykked i; for hans tog gik først; det gled sagte avsted mod det store reformarbeide, forædling av alt, hvad der hed signora Ottavia i Italien.

— For principets skyld! blunked han opbyggende til mig gennem kupé-vinduet.

Saa sa jeg; men jeg brølte det til ham, som man skal brøle paa en italiensk perron, hvor man skraaler netop med hensyn paa den overordnede:

— Glück auf, mein herr!

———

Gabriele d'Annunzio

I

Gabriele d'Annunzio har, som man ved, nys laget et nyt drama — *Francesca da Rimini* —, som begyndte sin gang over scenerne 10de december i Rom, og som nu har stavret sig frem gennem norditalienske teatre — stavret, trods Eleonora Duse's spil, trods claquen, trods stadige ændringer og sløifninger. Stykkets ankomst til en by betegnes altid ved en saadan notis til aviserne om en foretagen ændring i en akt. Først har han leveret Duse et i dramatisk henseende halvfærdigt udkast. Saa gør han ved ændringernes art publikum paa en maade til medarbeidere, og denne smigrende tagen-med paa raad gør dem lemfældigere i deres holdning, mere avventende. Og stykket stavrer sig imens trofast frem ved Duse's hjælp, med et svagt haab om at bli et mesterværk tilsidst. Og for-

sigtigvis har han hidtil kun befordret en akt i trykken i et tidsskrift.

Dette stykkes historie er typisk — typisk for ham, typisk for saamegen yngre italiensk kunst, og det fremkalder for ens syn paany det fornøielige billede av dets forfatter, en i al hans spræl og mangel paa tyngde komisk skikkelse.

*

Gabriele d'Annunzio — *il poeta Abruzzese*, Scarfoglio's ven og reisefælle paa dennes nu verdenskendte lystyacht, er fra Pescara ved Adriaterhavet, hvor hans far, Antonio d'Annunzio, var syndakus (ordfører og borgermester). Min hjemmelsmand, bysbarn og bekendt af forfatteren, karakteriserte faren som «ekscentrisk», moren som «blid» og «mild»; men den karakteristik er jo saa svag og tillige saa schablonmæssig, at man i grunden ikke ved stort mere ved den, og den hører som bekendt for tiden kun hjemme i skolekompendierne[1]. Men en ting kan man se følger ham fra hjemstedet: det er

[1] Den samme hjemmelsmand benægted ogsaa — hvad jeg har set en tidsskriftkender hjemme fortælle —, at d'Annunzio var hans *nom de guerre*. Hans fars familjenavn var Rapagnetto; men da denne blev adopteret av en d'Annunzio, antog han dette navn.

havet, som vender saa tit tilbage, saavel som genstand for skildring som i selve skildringens rytmik. Bare han nævner op en række navne, saa gør han det saa, at disse mennesker kommer som bølger rullende blanke mod land.

Han kom til Rom, gjorde lykke ved skønhed og vid; det var netop et yttre, som henrykked romerne: *figura esile* (tendre), *bionda* (blond), *e giovanile* (ungdommelig) er den tilbagevendende karakteristik, naar han optræder. Han blev siden knyttet til avisen *Tribuna* som medarbeider, kom op i det internationalt prægede highlife, leved med og leved stærkt. Han blev valgt til deputeret fra Ortona al mare, en by lidt søndenfor hans hjemsted, og optraadte — naar han optraadte — som høikonservativ. Hans interesse synes at være viet marinevæsenet, hvor han da vel nyttiggjorde sig maritime erfaringer fra Scarfoglio's lystture!

I Abruzzerne skrev han sine første noveller, mens søndagskritikerne benægted, at han eied nogen prosa-evne, og raaded ham da heller at vende tilbage til «*metri barbari*», hvormed han fra først av var optraadt. *Episcopo e compagnia* kom, *Isotteo*, *La Chimera*, *Intermezzo*, *Libro delle Vergini*. I anledning av disse to sidstnævnte opstod der en voldsom polemik mellem hans beundrere og fiender. Da den hadde lagt sig,

overrasked han sine bolde beundrere og sparked benene unna dem med sonetterne *Rileggendo Omero* (ɔ: ved ny gennemlæsning af Homer), hvori han selv holdt dommedag over sine to bøger og udtalte sin anger over den «syge kunst» *(«artifizio malsano»)*, som gik igennem dem.

Han er straks i begyndelsen vuggende og uviss som et slankt siv for vindene. Episcopo-samlingen er tydeligvis blit til under indflydelse av Zola og av arbeider av Verga — kanske ikke mindst under indflydelse av Verga ved sine bonde-noveller, Italiens mest ægte moderne digter.

Men han slog først igennem og vandt europæisk ry paa *L'innocente* (oversat til fransk: *L'intrus*), en knugende fortælling om kærligheds ophør i et samliv og om kærligheds opblussen paany, naar det er for sent; da er der nemlig kommet et illegitimt barn imellem og stænger for forsoningen. Vi kan neppe frigøre os for fornemmelse av konstruktion; der er mekanik, det pinliges mekanik. Pinlighed paa pinlighed! et orgie i sjælepinsler!

Men her har det retoriske i hans stil udfoldet sig, saa blændende som ikke før; hans skildringers hele, og eneste, hensigt er at blænde, — blinde ved sin glans. Jeg har ved en anden leilighed nævnt maleren Michetti, i hvis hus

han kom og bodde, og skrev sine bøger. Jeg tror ikke, jeg tar feil, naar jeg siger, at denne maler har sin andel i denne retoriske udvikling; der er altfor stort slægtskab mellem de to's foredrag.

I *Il piacere* (oversat til fransk under titelen: *L'enfant de volupté)* er der over skildringerne den samme pittoreske pragt, i sjæleanalysen den samme raffinerte torturmekanik. Fortællingen begynder i grunden efter katastrofen, efterat hovedskikkelsen — efter vor opfatning — er færdig og tappet baade moralsk og fysisk. Men forfatteren forstaar kunsten at sætte ham i situationer, som vrister ny energi ud av ham, kryster ny kraft av det safttømte. Man har vistnok med rette set noget av en selvskildring i denne vivør, i hvis hjærte og i hvis kabinet Roms damer gaar ind og gaar ud; det er bogens begivenhed, denne defilé av disse elskerinder, som det gælder at faa fulgt til dørs i tide, før næste *rendezvous* begynder. Iøvrigt minnes man en smule om Daudet og ogsaa om Maupassant, denne sidste kanske især i kapitel-indledninger, i den maade hvorpaa nyt sceneri oprulles. Og desuden gaar læsningen af Stendahl lidt fersk igen, og han har heller ikke fordøiet rigtig det engelske æstetikleri med Botticelli-kultus, saadan som han maa være kommen til det i turisthighlifet i Rom. Han har ogsaa læst Baudelaire.

Men der er havets retorik over skildringerne — enstonig, men blindende blank. Hans landsmænd kalder det «gylden stil». — Det kan vel ogsaa være, at der er mere nuance, end en fremmed opfatter.

Der er ogsaa noget andet, som er ægte, skønt det er mindre tiltalende. Det er kynismen; f. eks. der hvor vivørerne sidder sammen og snakker. Her pibler der frem en utilhyllet hedensk raahed, som vi kun kender magen til hos vore latinske klassikere; det er som at ha for sig en digter fra den tid. Og man forstaar meget vel, hvorfor forfatterens franske oversætter har beskaaret saa tit og spenderet saa mange figenblade.

I det hele, der er latinsk-klassisk sensualisme over hans personer, i deres lugtesans, i deres smagssans. Specielt har de en saadan robust lugtesans; de farer gennem livsens nydelser med spilte næsebor, ligesom digteren selv. Der er noget graadigt over dem, fryd over dyre-evnen i dem; de har italienernes gode fordøielse og stærke mave.

Og paa samme tid er der raffinement. Hans personer har det med at føle gysen gennem sit legeme — dette «*frémissement*», som de franske romaner har til overdaadighed paa hver side.

Men hos d'Annunzio bevarer de altid noget

av de usigtede urfornemmelser midt i sit raffinement, midt i sin perversitet; de bevarer appetiten i andre retninger ligefuldt.

Man har sagt om ham, at ingen forstaar at tegne en kvinde som han; det er jo noget, som kritikere saa til stadighed siger, naar de vil rose. Det har jeg imidlertid vanskeligt for at forstaa. Der kommer tvertimod specielt her noget hult over skildringen og noget almindeligt: hendes gang er selvfølgelig som en «rytme», og hendes skuldre dukker op av skindbesætninger som «poleret elfenben» (i *Il piacere*). Man træffer ikke et billede eller et ord, som gir det hemmelige uimodstaaelige kogleri. Men netop i opfatningen av kvinden er jo forskellen saa stor mellem en nordbo og en av latinsk race, saa det gaar ikke an at maale med samme maal.

Efter *Il piacere* kom *Il trionfo della morte*, hvor Bourget gaar igen. Saa kom *Il fuoco*, hvori man bl. a. har villet se en skildring av hans forhold til Eleonora Duse. — —

I Louvre-galleriet er der en guaschtegning av Correggio — jeg tror det kaldes «lasten», men navnet gør intet til sagen — et billede, hvori maleren saa utilhyllet er kommet til at fortælle om sin egen sensualismes art. Det forestiller en satyrmand, som halvt ligger, halvt sidder. Over ham staar nøgne kvinder og piner ham,

og en blaaser fløite i hans øre — tyske monografier kalder hende «das gewissen». Og satyrmanden synker sammen og vaander og vrir sig i smerte, og vrir sig i vellyst — og vrir sig mest i vellyst. Jeg tænker saa ofte paa Correggio's satyrmand, naar jeg læser d'Annunzio.

Det er ikke let at dømme av bøger, hvordan menneske en forfatter er — her har man mangen gang gjort stygge bommerter. Det gaar nemlig ikke an at slutte direkte her, som man gør i algebraen: Digteren har de og de mennesker; *ergo:* digteren er som de og de mennesker.

Det er det, som lokker disse logikere, at de ved: her, i motivets og i skikkelsernes valg og i udførelsen, ved vi jo, at hele manden ligger. Ja; alle tar det, som har grebet stærkest, saasandt de er helt kunstnere.

Men det, som griber stærkest, er tit det, de selv savner: De haarde hestehandler-sind tar saaledes de bløde, blide emner, de bløde sind fylder sine bøger med haarde, steile mennesker. Bare den lille mulighed kuldkaster projektionens sikkerhed. Der er saa mangt at ta vare, naar man vil slutte her.

Og saa er der rigtignok nogle, hvis fantasi er liden og som ingen udvælgelse har, og som ikke har evnen til at omforme indtryk og komme

i intimt og personligt forhold til sin kunst; de fotograferer sig selv og sine omgivelser i forskellige stillinger. Paa dem kan man anvende algebra.

Menneskernes smerte i d'Annunzio's bøger er som smerten hos Correggio's satyrmand. Saadan er ogsaa d'Annunzios egen smertefølelse, det er mest vellyst. For en satyr er saa bred, at han spænder ogsaa over det raffinerte. —

d'Annunzio er en ægte italiener, med sine lyder og fortrin. Skildringernes retorik og kynismen og graadigheden — det, som vil leve av hans bøger — det er alt udtryk for det ægte i racen. Og det uægte er ogsaa ægte: hans paafaldende usikkerhed i smag, hans kunstneriske uselvstændighed, som kanske av og til har sin rod i sukces-syge, denne prærafaelitiske dilettantisme — dette sammensurium, i det er han ogsaa ægte italiener fra idag.

Og var de i grunden anderledes vore gamle klassikere: Horats, Ovid, og de andre, endog stundom Catul?

*

I Frankrig var d'Annunzio mere berømt end i sit hjemland, ialfald for en fire-fem aar siden. Dertil bidrog mange omstændigheder. For det første var der vel i Paris i grunden en viss træthed, for ikke at si lede, ovenpaa den nor-

diske literaturs invasion. Dernæst fandt han en mageløs oversætter i Hérelle, som forstod at træffe originalens sensualisme og brændende ord. Der er endvidere faa digtere, som forstaar den kunst — og ikke forsmaar den — at skabe slik larm om sit navn som d'Annunzio.

Men dette var vel alligevel biting. Aarsagen til sukcessen i Frankrig laa vistnok netop i det, som jeg her ovenfor har betegnet som udtryk for det ægte i racen: i denne havets brede retorik, i kynismen og i graadigheden, som tillige var inde i det moderne livs raffinement; her kom jo en fuldblods satyr dumpende ind i boudoiret, med bukkerag og klov og spilte næsebor! Det var noget andet end de klinete og blasse handelsreisende i pornografi, som de selv hadde og som de kaldte sine forfattere. Her ligger den egentlige grund for sukcessen. De franske aabned en bog av ham med samme art skælvende nyfikenhed, som de i Neapel's museum steg ind i hint separate avlukke, hvor oldtidens intime, mest utilhyllede skulptur er samlet.

⁂

Men jeg vil ikke slutte denne artikel, før jeg berører den modbør, han var ude for netop i Frankrig. Det var ikke noget mindre end be-

skyldning for plagiat. Og det var en landsmand av ham, som kom med den — Enrico Thovez. Det var saadan ved aarsskiftet 95—96.

Og forfatteren, han skulde laant av, var Josephin Péladan, hvis vigtigste værker som bekendt er *Vice suprême*, *Curieuse* og *L'initiation sentimentale*. Han hører til de saakaldte «satanister», som nu synes at dø ud med den ubegavede Jules Bois. Han har denne præra-faelitiske hang, Botticelli-kultusen, de side gevandter, som falder i folder ned paa fødderne, og hans helte taler om den «hellige Leonardo». Det er den moderne androgyne, som interesserer ham mest. Og hans syn kan maaske samles i denne sætning i *Vice suprême*: «*Il y a quelque chose de plus beau qu'une âme sans faiblesse: c'est un corps sans désir*».

Thovez henviser til første kapitel av *Il piacere*, hvor man sidder tilbords hos markise Ateleta; det er i skildringen av den japanske diplomat, med hvem Elena flirter. Hun gir ham en hvid kamelia av sine blomster: «Asiaten løfter kameliaen til sine læber med en komisk hengivelsens gestus — «*avec un geste comique de dévotion* — hos Hérelle). Hos Péladan er det en kineser (*Initiation sentimentale*, pag. 53): «*Elle lui offrit un camélia blanc; l'asiatique le porta à ses lèvres avec dévotieuse drôlerie*». Selv d'Annunzio's

ivrige forkæmper Gaston Deschamps kunde ikke nægte, at det var den samme kamelia. Under konversationen ved bordet (pag 13 hos Hérelle) falder sanselighedens art helt sammen med træk hos Péladan; fuldstændig identisk er en sætning, som hans oversætter har undertrykt. Skildringen av den forførte engelske lady (pag. 97) falder sammen med den hos Péladan (pag. 35 i nævnte værk).

Der er en skildring av et bal hos den franske gesandt i Farnese-paladset (pag. 50—57), som delvis er laant fra Péladan (pag. 47—49). Men det alvorligste er dog den ytring om kunstens kaar, som den italienske udgave har, men som den franske har sløifet; jeg skal oversætte den: «I et demokratisk samfund som vort faar prosa-kunstneren eller vers-kunstneren renoncere paa al vinding uden elskovens. Den virkelige læser er ikke længer den, som køber mig, men den, som elsker mig. Den virkelige læser er altsaa den velvillige dame. Lauren er ikke for andet, end for at trække nydelsen til sig. Hvad bryr jeg mig saa om, om jeg f. eks. har 100 læsere paa Sardinien og 10 læsere i Empoli, og kanske 5 i Orvieto? Og hvad nydelse har jeg av at være kendt som konditor Tizio eller parfumerihandler Cajo? Jeg, forfatteren, jeg vil gaa frem for efterverdenens aasyn, rustet saa godt jeg kan;

men jeg, mennesket, jeg ønsker ikke anden krans end en, flettet af skønne, nøgne arme.» — Dette er det selvsamme som i *Initiation sentimentale* pag. 134.

Det lar sig ikke nægte, at d'Annunzio har stjaalet. Hans venner har lidt taabelig spurgt: men i herrens navn! hvorfor stjæler en digter, som er saapas betydelig, at han kunde gøre det der bedre selv? Disse «laan» vilde ogsaa kun fylde en tre sider tilsammen.

Ogsaa heri, i sin opfatning av den kunstneriske eiendomsret, er han imidlertid ægte romerrace; ogsaa her aabenbarer han sit letlivede forhold til kunsten.

Men d'Annunzio har selv tidlig følt, at han ikke kunde bli ved med romaner som *L'innocente*, *Il piacere* og *Trionfo della morte*, hvilke tre han samlede under titelen *Roman de la rose*. Man vilde snart begynde at kede sig; d'Annunzio var gløgg nok til straks at veire det. Hans franske oversætter meddelte alt i 1895, at han hadde tat til sit valgsprog: *Ou se renouveler ou mourir*. Og han annoncerte en ny serie under fællestitelen *Roman du lys*, som skulde begynde med *Vierges aux rochers (Vergini delle rocce)*.

«*Croyez moi, l'art commence à présent!*» sa han til en interviewer.

Serien lar imidlertid endnu vente paa sin

avslutning. — Jeg skal i et følgende brev gi en udsigt over hans næste fase.

II

Forfatteren sa til intervieweren: Kunsten skal først til at begynde nu! Og han annoncerte en ny serie romaner: «Liljens roman».

Det blev imidlertid egentlig det, jeg vil kalde Eleonora Duse-perioden i hans digtning, som begyndte, den dramatisk-«symbolistiske» fase. Hovedrollerne er skrevet for Duse. Og det har virket tilbage paa hendes kunst og bidrat til at udsuge den sjælelig, eller i det mindste til at fremskynde den syge, som udvisker og svækker hendes plastik. Allerede da jeg saa hende første gang — og det er kun en tre-fire aar siden — var hun ikke fri for maner.

*

I det lille stykke *Sogno d'un mattino di primavera* (vaarmorgen-drøm) er der maaske noget av Ibsen, noget av Maeterlinck — man har ialfald paastaat det stadig. Men det forekommer mig, at ogsaa — og kanske ikke mindst — Botticelli's flora-billede gaar igen. Dette lille drama er nem-

lig kun et tableau, en umodnet imitations værk, og «symbolismen» er anstrengt. — Den vakre hertuginde Isabella lever paa sit gods, vanvittig, fordi hendes mand overrasked og dræbte hendes elsker i hendes fang. Nu gaar hun omkring og ser blod i alt det, som er rødt; det er hendes fikse idé. En vaardag kommer den dræbtes bror Verginio, som ogsaa elsker hende, og prøver at vinde hende tilbage til fornuften ved at fortælle fælles minner. Men til ingen nytte. — Det er dramaet, som altsaa ikke er spor dramatisk. Men det er fuldt av poetiske karakteristiker, lidt søgte efter vor smag; denne Verginio kommer taus ud av skogen, og hans «taushed siger de ting, som alene græsset, vindene, vandene kan si». Han er april, han er vaaren; han har i «luftningen drukket den berusende aande fra alle de ting, som fornyer sig». Der er en viss lighed i stillingen med zefyren hos Botticelli. Og da han ikke opnaar sin hensigt med Isabella, forsvinder han uden videre fra stykket.

Isabella-skikkelsen bærer stærke minnelser om Ofelia. Men hun eier forøvrigt ikke spor av Ofelia's vanvid og sang i repliken. Hendes repliker er paa hele sider, og det den pragtfuldeste prosa. Hun er filosof, og der findes ikke en abrupt tanke hos hende; hun kan gøre lange parenteser og saa ganske rigtig ta traaen op

igen, der hvor hun forlod den hinsides parentesen. En vanvittig var desuden ubrugbar som dramatisk hovefigur, da jo dermed ogsaa individualiteten er væk tilligemed udviklings-muligheden.

Ved opførelsen i Rom januar 1898 holdt imidlertid Eleonora Duse's store kunst tilskuerne i tømme trods deres forsøg paa mishagsytring.

*

Men digteren opgav ikke sin nye kunstretning. Et halvt aars tid efter kom en ny liden enakter. *Sogno d'un tramonto d'autunno* (høstsolnedgangs-drøm), hvor motivet er en stærk erotisk krise, som imidlertid fortælles. Den har den samme svaghed som den foregaaende; dramaet med sine personer drukner i dette enstonige, som jeg har kaldt havets retorik.

Saa kom *Cittá morta,* som ogsaa Sarah Bernhardt indstuderte paa Renæssance-teatret i Paris. Heller ikke med dette drama slog han igennem, skønt han udnyttede Eleonora Duse's fuldkomne plastik i de lange retoriske repliker.

Med *Gioconda* først — udkom i slutten af 1898 — hadde han held, skønt ikke noget avgørende. Og det tiltrods for, at Zacconi og Duse — Italiens betydeligste skuespillere —

nu spilte sammen. De reiste omkring med hans stykke i Syditalien (Neapel) og paa Sicilien (Palermo).

*

I *Gioconda* har han lært. Men det forekommer mig ikke desto mindre at ha de selvsamme mangler som hans første mislykkede forsøg. Det staar trods alt for stille i den pragtfulde retorik, som endog fortsætter sig ind i vinkene til skuespilleren. Der er for meget av lange pittoreske dialoger, som nok en Duse's plastiske kunst nogenlunde kan fylde, og der er maniererte pauser med avis for skuespilleren til stumt spil, som ogsaa Duse eller Zacconi for en enkelt gang kan redde. Hans repliker svaier for lidenskaben som tunge duftmættede blomsterguirlander for vinden; men de skifter ikke, som repliker gør. Det er avplukkede blomster, og de er bundet i guirlander.

Og fordi det saa udelukkende er ham selv og ikke de optrædende, som ytrer sig tiltrods for de med raffinement udpønskede træk, saa finder vi ogsaa igen hans eiendommeligheder fra romanerne, hans naturskildringers pragt, den smule hulhed, naar han priser kvindens skønhed, hans skikkelsers svaghed for at beruse sig i dufter o. s. v. — i det hele hans fantasis

vanmagt, naar det gælder at se og skabe nye figurer.

Ogsaa i *Gioconda* begynder handlingen efter katastrofen — efter den katastrofe, som har fratat skikkelserne evnen til at føle som normale naturer: En stor kunstner har gjort forsøg paa selvmord oppe paa sit atelier, hvor han modellerer en sfinx, for at komme ud av modellens klør; han er gift, har et barn. Men han kommer sig efter skuddet: Vil han nu vende tilbage til hustruen, som har pleiet ham? Mellem disse to kvinder, modellen og hustruen, staar da kampen; hustruen, den milde, reiser sig som en tigerinde. Og kampen staar i atelieret; — og kunsten seirer, og billedhuggeren følger sin skønne model. Resultatet er symboliseret, lidt ytterlig, i hustruens vakre hænder, som knuses under statuens vægt, da den falder.

Dette pittoreske drama behandler altsaa konflikten mellem familje-instinktet og kunstner-instinktet — et motiv, som jo ogsaa hos os har været oppe i den senere tid. Men denne i og for sig store idé er saa indgnedet med kostelig salve, at løsningen i grunden ikke gør indtryk. Der er heller ingen frisk naturfylde i kærlighedens udspring. Og her kommer man f. eks. som sammenligning til at minnes Turgenjew, naar han skildrer den erotiske paralyse og ska-

ber det vidunderlige. Her er intet vidunderligt. Retorik! retorik!

Men man faar være retfærdig og ikke forlange av en romaner, hvad en slaver kan yde.

Dette stykke hadde som sagt held med sig i Palermo og i Neapel. Men naar man tog i betragtning, at Duse og Zacconi spilte hovedrollerne, var ikke den smule sukces heller synderlig opmuntrende for forfatteren. Han har utvilsomt selv indset det.

Men værre gik det ham lidt efter, da de to paa samme tourné spilte hans stykke *Gloria*. Det gjorde enestaaende fiasko. Man ropte til skuespillerne paa scenen, skrek, lo; det var bare Zacconi og Duse, som holdt ud til stykkets slut, de øvrige skuespillere sank sammen under paniken.

Gloria var en politisk tragedie, som — saa forsikred forfatteren til en interviewer — ikke brugte levende politikere til model. Første og anden akt fik passere under opførelsen. Men saa begynder uklarheden; scenen oversvømmes av uvedkommende personer.

Stykket er et eksperiment, forsaavidt det har indført den gamle tragedies skæbne, og endvidere deri, at ved vægtigere vendinger optræder folkemassen, som saaledes overtar korets rolle i den græske tragedie. Forøvrigt er de optræ-

dende moderne i klædedragt, og begivenheden er henlagt til nutiden.

Efter premièren forsvandt *Gloria* av repertoiret.

*

Saa ved vi, hvordan hungeroprøret kom over Italien udover vinteren og vaaren 1898 og kulminerte i den blodige gade-revolte i Milano i mai. Vi ved, hvordan landet da var saa stærkt politisk optat, hvorledes Rudini maatte forsvinde, hvorledes Pelloux danned nyt ministerium med et smukt reform-program, som blev helt borte under det parlamentariske køb og salg, i den grad borte, at der kun var forslag til nogen strengere politilove igen. Og for dem hadde han parlamentarisk flertal.

Da reiste socialisterne og de radikale og republikanerne sig i obstruktion, og deres braak var saa stærkt, at flertallet ingen vei kom, endda oppositionen dengang kun talte 50 mand i et kammer paa 3—400.

En dag — det var i mars 1900 — da maskineriet stod saa pindende fast, og der laa statskup i luften, holdt ytterste venstre møde i sin «røde sal» i kamret. Dette lidenskabens veir, denne forfriskende luftning av en handlings mulighed, som fór henover folkerepræsentationens

seige snakke-dynd, greb d'Annunzio, saa han svinged over fra ytterste høire og traadte frem i mødet i den røde sal med en erklæring, som han underskrev:

«Jeg frembærer mine lykønskninger til ytterste venstre for den iver og udholdenhed, hvormed det forsvarer sin idé. Efter hvad der foregik idag, ved jeg, at der paa den ene side er mange døde, som hyler, og paa den anden side nogen faa troende og veltalende mennesker. Som en mand med fornuft gaar jeg mod livet.»

Han kasted sig ind i politiken. Han blev kasseret i sin gamle valgkreds Ortona al Mare. Han skrev i aviserne. Hans hovedartikel (i *Giorno*) — *I morti e i vivi* — gir motiverne for hans politik; det er ikke misèren, som bestemmer hans holdning, siger han; «men det er trang til revolt mod den utaalelige falskhed, som brer sig ud i alle vore tilværelses organer og skræmmer dem og forgifter dem og truer med at dræbe dem. For at leve, for at eksistere, maa vi dræbe den». Og længer nede siger han: «Den vældige parlamentariske løgn holder paa at besmitte hele det italienske liv, ligesom en kræftsyge et kraftigt legeme.» Han fortsætter videre om det parlamentariske styre, at det burde være en genspeiling af folkets vilje; men hvad er det: «Hvem kender, eller hvem gætter (af folkerepræsentationen) de skjulte kræf-

ter, det nationale stof i os, vor races instinkter?» Han mener, de er allesammen «døde mænd».

Og i en senere artikel i samme avis er han bekymret for Italiens skæbne mellem folkeslagene: «Jeg er ræd, Italien alt er bestemt til at falde i hænderne paa en eller anden lavpandet jøde . . .»

Han stilled sig til valg i Florens, hvor han holdt voldsomme taler mod modstanderne. En av dem virker i sin bombast og retoriske rytmik ganske som en av Cicero's katilinariske taler; specielt i indledningen:

«Frie borgere av Florens! ungdommelige kraft, som gaar mod det store forehavende! livfulde og pludselige nye vaar indenfor og udenfor de gamle mure! — I, borgere fra San Giovanni (ɔ: en valgkreds), mine sikre venner, som — her følger en lang tirade om deres bedrifter i historien. I, borgere fra Sant Maria Novella, I, førsterangs krigere, som . . . o. s. v. Og I, borgere fra San Spirito, som . . . o. s. v. Og saa sluttelig: I, borgere fra Santa Croce, som . . . o. s. v. I fra Santa Croce, vort sidste haab . . . o. s. v. I alle frie borgere fra Florens, her forsamlede . . . o. s. v.»

I opregningens rytmik, i den matte, næsten trætte tilføielse tilslut, og i den samlende apostrofe allersidst ligner det Cicero.

Han hegled modstanderne igennem. Især var en artikel i Florens' socialist-avis — *La Difesa* — stærk; her slafser han i skældsord og fede gloser: «Idioter», «barbarer», «raadne kadavere», «lopper» o. l. Og mod disse uslinger vifter han med størrelser som Michelangelo og Leonardo og Macchiavelli. Han var ved at faa sig en duel av valgtalen; men sekundanterne glatted affæren ud. Men en duel maatte han ta, — da hadde en konservativ redaktør overfaldt ham saa personlig, at affæren ikke lod sig glatte ud. Og alle Italiens aviser kunde telegrafisk berette, at redaktøren hadde faat et hug i hodet.

Trods retorik og larm, og skønt hans indtog i Florens halvt ligned et triumftog, faldt han dog styggelig igennem ved valget; av 1900 stemmer fik modkandidaten de 1100 og d'Annunzio blot 600. Siden har han ikke villet stille sig; han ønsked — svarte han ifjor vaar — at staa udenfor parlamentet for at optræde «efter øieblikkets moralske tarv».

Og her er vi ved resterne av det politiske veir, han kom op i hin mars-dag for to aar siden: ved hans episk-patriotiske fase, ved digtcyklusen *La Canzone di Garibaldi* (G.-sangen).

*

Naar man lar blikket løbe tilbage over den klassisk-latinske literatur, er det som at se henover en række kvalte spirer. Deres originale dramatiks spirer, hvor folket kanske var betydeligst i sit anlæg, blev jo dræbt av den græske komedies blasse epigoner. Da idéen om at lage et epos naadde dem, var det Ennius, som traadte frem, fritænkeren, for hvem gudeapparatet og troen paa det overnaturliges inkarnation ikke længer eksisterte. Og Vergils epos er blot et politisk tendensindlæg for en bestemt patricier-slægt. Og dog har der selvfølgelig ogsaa i dette land eksisteret sange, som i tidens fylde vilde kunnet gi stof til en samling, til et autochtont folke-epos, saaledes som skedd er med Homer og med Kalevala. Og deres «lyrik»! Hvor stjal ikke «digterne» paa Augustus' tid! Ikke et metrum er originalt, saa faa billeder, næsten ikke en stemning! Laant! laant! Grækerne dræbte det; folkets eget snobberi ligeoverfor græsk kultur brød den romerske individualitet ned.

Men især gik det ud over eposet, fordi det jo, ifølge sagens natur, mindst taaler at miste den genuine naivetet.

La Canzone di Garibaldi er — literært set — et forsøg paa fornyelse gennem folkedigtningen. Det er den carolingiske sagnkreds's

chansons de geste, som har git ham idéen. Rolands-sangen kom jo ogsaa til Norditalien gennem jonglører og sangere og var populær der; det er specielt denne, som — efter forfatterens eget sigende — formelt ligger bag hans plan.

Den indholder syv sange: *La nàscita dell' Eroe* (heltens fødsel), *L'Oceano e la Pampa*, *La notte di Caprera*, *Da Roma alla Palude*, *Aspromonte e Mentana*, *Le corone della Pace*, *La morte dell' Eroe*. Av disse er endnu kun *La notte di Caprera* kommet i handelen. Men udover vaaren ifjor var han paa oplæsnings-tourné med samlingen. Han har været i Turin, i Florens, i Milano, paa hvilket sidste sted han fremsa digtet ved det da netop oprettede *Università popolare*, et slags forelæsnings-akademi, og han har læst det op i Rom, hvor der sad tykt af ministre i salen. Overalt har der været jubel og stormende applaus; han er blit hyldet av studenter foran hotellets vinduer, — man har villet spænde hesten fra og trække hans vogn; han modtog indbydelse fra Garibaldis søn og hilsnings-telegrammer fra kultus-ministeren og fra beundrere for sit «*cuore* (hjærte) *di italiano e di patriota*».

Jeg har ikke hørt ham og kender saaledes kun «Caprera-natten». Den ender med en idyl fra

Garibaldis liv; han hører gennem den milde, stjerneklare nat et gedekid bræge borte mellem klipperne; saa staar han op og gaar ud og finder kidet og bærer det hjem til moren i gedegaarden. — Forfatteren har forstaat at lægge en enkel dæmpet stemning over denne nat, og hans retorik er holdt episk-værdig itømme, skønt udførelsen tangerer det sødladne.

— Gabriele d'Annunzio er blit «folkelig»!

Og led i den samme udvikling er vel ogsaa hans sidste drama, som jeg nævnte i forrige artikel — *Francesca da Rimini* — hvori fremdeles Duse udfører hovedrollen. Et historisk udstyrstykke, med minutiøst milieu fra det 13de aarhundrede, med kostbare dragter og for anledningen tegnede og ciselerte bægre — en række tableauer uden handling, den første aften med musikalske intermezzoer, som smagte av Wagner, komponeret for stykket (av Scontrino). Motivet er hentet fra Dante: *L'inferno V*, et drama om kærlighed og vendetta; men allerede ved præmièren døde det under publikums gæspende træthed, trods Duse, trods udstyr. Det som gjorde lykke, var den kærlighedsduet, som ogsaa Dante har; det var Dante, som gjorde lykke.

*

Naar digteren begynder sine oplæsninger av «Caprera-natten», saa gør han en indledning og snakker til den menige mand om arbeidets velsignelse, forherliger det kropslige arbeide, som gir «brød og lykke, liv og kærlighed».

Det er hans tanke nu at skænke Italien et folke-epos, et landet samlende folke-epos. Det er jo muligt, det vil lykkes uden naivetetens fortryllende skær, ved sentimentalitet. Det er muligt, det er vor feil, naar vi sidder med en genstridig kluklatter i hjærtet og ikke kan faa ud av vor fornemmelse, at det er en satyr, som synger — en lidt træt satyr, som kommer direkte tilbage fra boudoirerne og nu sætter sig ned og blaaser en Rolands-sang for folket. Naar han kvikner til igen, hvo ved, hvad der saa kan ske? Han kan engang komme til at slaa om og si: «*Croyez-moi, l'art commence à présent.*»

Men jeg har alligevel opholdt mig saa længe ved d'Annunzio, fordi der i ham er saa meget typisk for folket, saa meget ægte italiensk i feil og fortrin, og netop derved pegende tilbage paa vore kendte klassikere fra Augustus' tid. Skønt han ikke er Italiens største forfatter og langtfra den ægteste — det er i sine uforlignelige landsens-fortællinger Verga, — d'Annunzio er ligefuldt noget av en digter. Bare i leden, maaske væmmelsen, over sin egen digtning, som

tydelig følger ham og driver ham over i nye faser, — netop i denne stadige paa vei over i noget nyt og andet stikker umiskendelig kunstneren, selv om draget næsten altid er opblandet med sukces-syge.

